

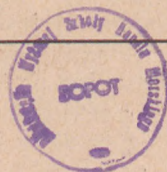
PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA GOSPODARCZEGO

miesięcznik

Rok V

Warszawa, Kwiecień — 1952 r.

Nr 4 (46)

TREŚĆ NUMERU

R. O. CHALFINA

WOJCIECH DĄBROWSKI

— Akt administracyjny a umowa cywilno-prawna

— Kilka uwag o umowach bezpośrednich

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA GOSPODARCZEGO za okres od dnia 15 lutego do dnia 15 marca 1952 r.; INWESTYCJE: Przepisy inwestycyjne na rok 1952, Obowiązki inwestora bezpośredniego w zakresie realizacji Planu Inwestycyjnego na rok 1952, Organizacja nadzoru i wykonawstwa inwestycyjnego; GOSPODARKA LOKALAMI I NAJEM LOKALI: Orzecznictwo i wykładnia Państwowej Komisji Lokalowej w sprawie stosowania przepisów lokalowych, O normach wykorzystania powierzchni w lokalach biurowych i kontroli ich stosowania; GDZIE SZUKAC: Naczelné organa gospodarki narodowej; NOTATNIK: Uprawnienia i obowiązki dyrektora przedsiębiorstwa państwowego w ZSRR, Prawne uregulowanie stosunków pracy członków spółdzielni pracy; ORZECZNICTWO W SPRAWACH GOSPODARCZYCH: Sąd Najwyższy, Główna Komisja Arbitrażowa; GLOSSA: Umowa rachunku bieżącego w gospodarce socjalistycznej; PRZEGLĄD WYDAWNICTW: Książki.

Akt administracyjny a umowa cywilno-prawna

Kandydat nauk prawnych R. O. Chalfina

(tłum. z miesięcznika „Sowietskoje gosudarstwo i prawo” Nr 1 z 1952 r.)

W świetle wypowiedzi towarzysza Stalina, zawartych w jego genialnych pracach o zagadnieniach językoznawstwa, a dotyczących wzajemnego stosunku między bazą a nadbudową, szczególnie wyraźnie zarysowuje się przed nami rola socjalistycznego państwa i prawa w walce o zbudowanie komunizmu¹⁾.

Zagadnienie form i metod oddziaływania państwa socjalistycznego, jako nadbudowy, na bazę ekonomiczną, zagadnienie koordynacji tych form i metod, ma ogromne znaczenie ekonomiczne i polityczne. Omawiany w niniejszym artykule stosunek aktu administracji państwowej do umowy, jest jednym ze szczególnych zagadnień tego ogólnego problemu. Zasadniczy cel, do którego osiągnięcia należy dążyć przy rozstrzygnięciu rozpatrywanego tu zagadnienia, polega na tym, by znaleźć taki stosunek aktu administracyjnego do umowy, przy którym zawarty w akcie nakaz organu władzy albo administracji państwowej, byłby urzeczywistniany w sposób najbardziej efektywny dzięki wykorzystaniu praw ekonomiki socjalistycznej, a zwłaszcza mechanizmu stosun-

ków towarowo-pieniężnych, aby wyrażona w nakazie wola narodu radzieckiego została jak najpełniej urzeczywistniona.

I

Chcąc rozpatrzyć zagadnienie stosunku aktu administracji państwowej (aktu administracyjnego) do umowy, należy przede wszystkim ustalić te podstawowe cechy aktu administracji państwowej, które mają znaczenie dla rozstrzygnięcia tego zagadnienia²⁾.

Do takich cech zaliczamy następujące: 1) akt administracji państwowej stanowi nakaz oparty na ustawie i wydany w celu wykonania ustawy

¹⁾ Zagadnienie aktów administracji państwowej jest mało oświetlone w radzieckiej nauce prawa administracyjnego. Dla rozstrzygnięcia postawionego przez nas zagadnienia nie możemy poprzestać na definicji przytoczonej w podręczniku radzieckiego prawa administracyjnego (S. S. Studienikin, W. A. Własow, I. I. Jewtichijew Sowietskoje administratiwnoje prawo, uczebnik dla juridyckich wuzow, Moskwa 1950, str. 145). Autorzy określają akt administracji państwowej jako prawną formę wykonawczej i zarządzającej działalności organów państwa radzieckiego, realizujących pełnomocnictwa w granicach swojej właściwości na podstawie ustaw i w celu ich wykonania oraz w trybie ustalonym przez ustawę. Definicja ta jest niewystarczająca, nie ona nie mówi o istocie aktu administracyjnego i o jego treści. Sami autorzy w dalszym ciągu wykładu wskazują na szereg istotnych cech aktu administracyjnego, nie włączyli jednak tych cech do definicji.

²⁾ J. Stalin, Marksizm i woprosy jazykoznanija Gospolitizdat Moskwa 1950.

2) akt administracji państwowej wydawany jest przez organa państwa radzieckiego i w granicach ich kompetencji obowiązuje obywateli, organizacje państwowe, spółdzielcze i społeczne oraz pracowników państwowych, do których jest skierowany 3) akt administracji państwowej może stanowić normę prawną, tj. regulę postępowania, do której stosować się powinni wszyscy lub określone grupy osób w określonych przypadkach (akt normatywny), albo tworzyć prawa i obowiązki dla określonych, wskazanych w akcie osób (akt indywidualny) 4) indywidualny akt administracji państwowej jest zdarzeniem prawnym, tworzącym, zmieniającym lub znoszącym stosunek administracyjno-prawny. Równocześnie akt administracji państwowej może stanowić podstawę powstania, zmiany lub wygaśnięcia innych stosunków prawnych (cywilnych, pracy, kołchozowych itd.).

Akt administracji państwowej stwarza dla obywateli, organizacji i osób urzędowych, do których jest skierowany, obowiązek wykonania zawartego w nim nakazu. Aby zapewnić najpełniejsze i najskuteczniejsze wykonanie nakazu, w wielu przypadkach przestrzeganie praw i obowiązków, wynikających z aktu, zabezpiecza się nie tylko normami prawa administracyjnego, ale także normami należącymi do innych dziedzin prawa³⁾.

Państwo socjalistyczne oddziaływa na gospodarkę w sposób planowy. Państwowy plan gospodarki narodowej określa i nadaje kierunek życiu gospodarczemu ZSRR w interesie powiększania bogactwa społecznego, nieustannego wzrostu materialnego i kulturalnego poziomu mas pracujących, umocnienia niezawisłości ZSRR i wzmoczenia jego obronności (art. 11 Konstytucji Stalinowskiej). Dlatego też akty administracji państwowej, regulujące życie gospodarcze i wywołujące skutki cywilno-prawne (a te właśnie akty omawiamy w niniejszym artykule), są aktami planowania. A zatem zagadnienie stosunku między aktem administracyjnym a umową jest jednocześnie zagadnieniem stosunku między planem a umową.

Gdy rozpatrujemy zagadnienie stosunku między aktem administracyjnym a umową, musimy mieć na uwadze różnice form planowania, wynikające z konkretnych, szczególnych właściwości dziedziny poddanej planowaniu. Nie można mówić w sposób ogólny o skutkach cywilno-prawnych aktu administracyjnego, lecz należy uwzględniać szczególne właściwości każdej konkretnej dziedziny gospodarki, każdej konkretnej grupy stosunków społecznych. Np. odmienne skutki prawne wywołuje zatwierdzony plan zaopa-

trzenia gospodarki narodowej, państwowy plan przewozów kolejowych, plan obrotu towarowego organizacji handlowej, plan wydawniczy instytucji wydawniczej, plan kredytowy Banku Państwa itd.

W zależności od charakteru wpływu na stosunki cywilno-prawne rozróżnić należy dwa rodzaje aktów administracyjnych: 1) akty, stanowiące źródło praw i obowiązków dla określonych osób, jak np. zatwierdzony plan budowy, państwowy plan przewozów, zlecenia dostawy towarów objętych planowym rozdzielnictwem, dyspozycja Banku Państwa ustalająca limit kredytów na zakup towarów, nakaz kwaterunkowy itd., 2) akty nie określające wszystkich uczestników stosunku prawnego, lecz ustalające dla jednej ze stron obowiązki, których wykonanie związane jest z zawarciem przez nią umów z innymi osobami, które nie mają tego obowiązku.

Jako przykłady takich aktów można przytoczyć: zatwierdzony plan obrotu towarowego organizacji handlowej, plan przewozów osobowych, limit kredytów zabezpieczonych dokumentami rozliczeniowymi w okresie między ich wysłaniem a doręczeniem itd.

Akty administracyjne pierwszego rodzaju mogą bezpośrednio tworzyć stosunki cywilno-prawne między określonymi uczestnikami. Akty administracyjne drugiego rodzaju, wywierając istotny wpływ na powstanie stosunków cywilno-prawnych i będących w szeregu przypadków konieczną ich przesłanką, koniecznym warunkiem ich powstania, bezpośrednio jednak tych stosunków nie tworzą.

Akty administracyjne, regulujące stosunki majątkowe w sferze obrotu cywilnego i ustalające uczestników oraz podstawowe warunki tworzonych przez siebie stosunków prawnych, są źródłem cywilnych praw i obowiązków. Jednak i co do tych aktów stwierdzić należy, że wywołane przez nie skutki prawne nie zawsze są takie same. Różnorodność skutków prawnych aktów administracyjnych w sferze prawa cywilnego odpowiada różnorodności treści stosunków regulowanych przez te akty, jak również bogactwu form planowania w gospodarce radzieckiej. Zależnie od rodzaju skutków prawnych akty administracyjne podzielić można na trzy grupy.

II

Do pierwszej grupy należą akty, bezpośrednio tworzące w stosunku do określonych osób prawa i obowiązki o charakterze cywilno-prawnym, zaopatrzone w sankcje cywilno-prawne. Te akty administracyjne tworzą równocześnie dla wskazanych w nich osób obowiązek zawarcia umowy na określonych i ustalonych w akcie warunkach. Głównym rodzajem takich aktów są państwowe plany przewozów kolejowych, morskich i rzecznych oraz akty administracyjne, wydawane na podstawie tych planów.

Ze względu na znaczenie transportu dla gospodarki narodowej oraz na jego specyfikę, prawo radzieckie wiąże z aktami planowania przewozów szczególne skutki prawne. Winni niera-

³⁾ Zagadnienie aktu administracji państwowej jako podstawy powstania, zmiany lub wygaśnięcia stosunku prawnego, nie będącego stosunkiem administracyjno-prawnym nie jest dostatecznie opracowane w radzieckiej nauce prawa. Zagadnieniu temu poświęcali uwagę cywilisci radzieccy głównie w związku ze stosunkami wynikającymi z dostawy towarów (p. niżej). O akcie administracyjnym jako podstawie powstania stosunków pracy p. N. G. Aleksandrow, *Trudowyj dogovor administratiwnyj akt* „Uczonyje trudy W.I.J.N.” wyd. X Moskwa 1947, str. 324—350; tegoż autora, „Trudowoje prawoodnoszenie” Jurizdat, Moskwa 1948, A. J. Paszerstnik, *Prawo na trud*, wydawnictwo Akademii Nauk ZSRR, Moskwa 1951, str. 160—230.

W innych dziedzinach radzieckiej nauki prawa wcale prawie nie rozważa się zagadnienia aktu administracyjnego jako podstawy powstania stosunku prawnego w danej dziedzinie prawa.

jonalnego wykorzystania środków transportowych podlegają odpowiedzialności karnej lub dyscyplinarnej⁴⁾. Podlegają odpowiedzialności karnej także osoby, które świadomie złożyły zbyt wysokie zapotrzebowania albo które po złożeniu zbyt wysokiego zapotrzebowania odmówiły załadowania podstawionych środków transportowych⁵⁾.

Oprócz odpowiedzialności karnej lub dyscyplinarnej za nieracjonalne wykorzystanie środków transportowych i za świadome złożenie zbyt wysokich zapotrzebowań prawo ustala także sankcje cywilno-prawne za niepodstawienie wagonów lub statków do załadowania zgodnie z zatwierdzonym planem i diagramem oraz za niewykorzystanie podstawionych wagonów lub statków, albo za rezygnację z wyznaczonych według planu wagonów lub statków⁶⁾.

Gdy rozpatrujemy zagadnienie skutków prawnych zatwierdzonego planu przewozów zarówno w transporcie kolejowym, jak i morskim oraz rzeczonym, to bez względu na pewne różnice związane z właściwościami każdego z tych rodzajów transportu wyciągnąć możemy następujący wniosek ogólny. Z zatwierdzonego planu przewozów wynika zobowiązanie kolei lub przedsiębiorstwa żeglugi do podstawienia wysyłającemu środków przewozowych lub holowników w sposób zgodny z planem, a wysyłający obowiązany jest środki te wykorzystywać w należyty sposób, zgodnie ze wskazaniami technicznymi⁷⁾. W razie niewykonania zobowiązania zastrzeżone są odpowiednie sankcje o charakterze cywilno-prawnym.

Wykonanie zobowiązania mającego swoje bezpośrednie źródło w akcie planowania przewozów jest nierozdzielnie związane z zawarciem umowy o przewóz między organizacją transportową a nadawcą. Podstawienie wagonów lub statków przez organizację transportową i załadowanie ich przez nadawcę nie są celem samym w sobie. Celem jest przewóz określonego ładunku do określonego miejsca. W celu należytego ukształtowania prawnego stosunków, powstających w związku z tym przewozem konieczne jest zawarcie umowy o przewóz. To zobowiązanie zawarcia umowy nie

jest zabezpieczone osobną sankcją. Nie jest ona zresztą potrzebna. Sankcja zobowiązania cywilno-prawnego, wynikającego bezpośrednio z zatwierdzonego planu przewozów, jest równocześnie sankcją zobowiązania do zawarcia umowy o przewóz. Strony nie mogą wykonać zobowiązania, wynikającego bezpośrednio z planu przewozu, jeżeli nie zawarły odpowiedniej umowy.

A zatem w przypadku niewykonania zobowiązania, sankcje, stosowane względem strony winnej niewykonania, są jednocześnie sankcjami za niezawarcie umowy. W przypadku zaś gdy zobowiązanie zostało wykonane, czynności polegające na podstawieniu przez organizację transportową wagonów lub statków (albo ciągników) do załadowania oraz wykorzystanie tych środków transportowych przez nadawcę w sposób zgodny z planem są nierozdzielnie związane z zawarciem umowy o przewóz. Zawarcie umowy zapewnione jest dzięki ustaleniu trybu postępowania, zgodnie z którym umowa o przewóz zostaje zawarta z chwilą oddania ładunku do przewozu.

III

Do drugiej grupy należą akty, z których wynika obowiązek zawarcia umowy między ustalonymi w akcie osobami i na wskazanych w nim warunkach. Istota powstających przy tym stosunków prawnych polega na tym, że nakaz właściwego organu państwowego, który wydał akt, znajduje swą realizację poprzez oświadczenie woli osób i organizacji, które powinny nakaz wykonać. Nakaz, zawarty w akcie administracyjnym, staje się wskutek oświadczenia woli stron postanowieniem umowy. Dzięki takiemu skojarzeniu scentralizowanego kierownictwa planującego z inicjatywą wykonawców, umowa jest nader efektywnym środkiem, pomagającym w wykonywaniu i przekraczaniu planów przez organizacje socjalistyczne oraz w umacnianiu ich ekonomiki.

Szczególnie ważne miejsce w tej grupie zajmują akty, dotyczące dyspozycji towarami objętymi planowym rozdzielnictwem. Akty te regulują cały gigantyczny obrót towarowy ZSRR — przebieg towarów przeznaczonych dla produkcji, a także przebieg towarów masowej konsumpcji od wytwórcy do konsumenta.

Zagadnienie istoty prawnej i skutków omawianych aktów, ich stosunku do umowy, było wyjaśniane w radzieckiej literaturze cywilistycznej. Według najbardziej rozpowszechnionego poglądu cywilno-prawnym skutkiem aktu administracyjnego jest nie tylko powstanie obowiązku wskazanych w akcie osób do zawarcia umowy, ale również powstanie innych zobowiązań cywilno-prawnych, istniejących niezależnie od umowy i przed jej zawarciem. Cywiliści, którzy wysunęli i popierają ten pogląd, są różnego zdania jedynie co do tego, jakie mianowicie zobowiązanie cywilno-prawne oprócz zobowiązania do zawarcia umowy, wynika z aktu administracyjnego. Jedni uważają, że w tym przypadku powstaje nie tylko zobowiązanie do zawarcia umowy, ale także cywilno-prawne zobowiązanie wobec kontrahenta

⁴⁾ Art. 13 regulaminu kolei ZSRR.

⁵⁾ Art. 22 regulaminu kolei ZSRR.

⁶⁾ Art. 62 regulaminu kolei ZSRR, „Przepisy o odpowiedzialności jednostek transportu wodnego i klienteli za niewykonanie państwowego planu przewozów w żegludze śródlądowej oraz w żegludze morskiej w małym kabotażu”. (S. Z. ZSRR z 1934 r., Nr 35, poz. 281). Zagadnienie skutków prawnych zatwierdzonego planu przewozów zostało co do przewozów kolejowych szczegółowo rozważone przez W. N. Izwołenskigo, z którego punktem widzenia można w zasadzie się zgodzić. (W. N. Izwołenski, Prawowideły woprosy železnodorožnyh pierewozok, Transželdorizdat, Moskwa, 1951 r., str. 19).

⁷⁾ p. art. 62 regulaminu kolei ZSRR, p. także S. Z. ZSRR 1934 r. Nr 35, poz. 281, p. 9. Orzecznictwo sądowe tak właśnie ujmuje zagadnienie zobowiązań stron, wynikających z zatwierdzonego planu przewozów. Np. w wyroku w sprawie z powództwa centrali handlowej „Chołbos” przeciwko Leńskiemu Przedsiębiorstwu Żeglugi Rzecznej Kolegium Sądowe dla spraw cywilnych Sądu Najwyższego ZSRR, nie uwzględniło zarzutu strony pozwanej, która twierdziła, że chociaż statki nie zostały dostarczone zgodnie z planem i załadowanie nie nastąpiło, to jednak Przedsiębiorstwo Żeglugi powinno być zwolnione od zapłaty kary umownej, skoro przyjęło ładunek do przewozu; Kolegium wyjaśniło przy tym, że „Przedsiębiorstwo Żeglugi było obowiązane do zapłaty kary umownej nie za nieprzyjęcie ładunku do przewozu, ale za niepodstawienie środków przewozowych do załadowania zgodnie z planem”. (Sudiebnaja praktika Wierchownojo Suda ZSRR 1944 g. wyd. IV Jurizdat, Moskwa, 1944, str. 28).

do uczynienia wszystkiego, co jest niezbędne dla wykonania umowy, niezależnie od jej zawarcia⁸⁾.

Inni uważają, że na podstawie aktu administracyjnego powstaje cywilno-prawne zobowiązanie stron do tego, aby nie czekając na zawarcie umowy, przystąpiły do samego wykonywania zadania, określonego w planie, bo spór co do zawarcia umowy nie powinien wstrzymać wykonania planu⁹⁾. Zwolennicy tego poglądu powołują się tylko na orzecznictwo arbitrażowe z lat 1938—1947, kiedy organa arbitrażu, opierając się na akcie planowania, z reguły zasądzały wynagrodzenie strąt a często także sumy z tytułu sankcji za niedostarczenie towaru w całości również w przypadku, gdy między stronami nie była zawarta umowa o dostawę. Ta praktyka organizacji gospodarczych i organów arbitrażu wpłynęła niewątpliwie na szerokie rozpowszechnienie omawianego poglądu w radzieckiej literaturze cywilistycznej. Pogląd ten jednak w żadnej mierze nie znajduje podstawy w prawie. W aktach normatywnych, regulujących stosunki związane z dostawą towarów nie znajdziemy przepisów, wskazujących na to, że wzajemne zobowiązania stron w przedmiocie dostawy towarów wynikają bezpośrednio z aktów planowania (oprócz przypadków specjalnie przewidzianych prawem). Przeciwnie, ustawodawcze i inne normatywne akty regulujące omawiane stosunki, ustalają, że stosunki stron w przedmiocie dostawy towarów i świadczenia usług powinny być kształtowane tylko na podstawie umowy¹⁰⁾.

Obecnie praktyka dostaw bezumownych została zdecydowanie potępiona. Zniesiony został tryb dostawy bezumownej, który dawniej obowiązywał w stosunku do kilku grup towarów. Z wyjątkiem dostaw towarów z przeznaczeniem na eksport obecnie wszystkie zamówienia i dostawy dokonywane przez państwowe organizacje socjalistyczne powinny być objęte umowami. Potępiono również niesłuszną praktykę arbitrażu państwowego, który przez kilka lat nie rozpoznawał sporów przedumownych między organami gospodarczymi dotyczących szeregu bardzo ważnych spraw m. in. także sporów, wywołanych uchYLENIEM się jednostek gospodarczych od zawarcia umów¹¹⁾. Obowiązujący obecnie system umownych powiązań między organizacjami socjalistycznymi oparty jest całkowicie na zasadach, ustalonych w uchwale Centralnego Komitetu Wykonawczego i Ra-

dy Komisarzy Ludowych z 18 lutego 1931 r. oraz w ustawodawstwie w sprawie reformy kredytowej. System ten zwiększa odpowiedzialność każdej jednostki gospodarczej za przestrzeganie dyscypliny umownej, ustala odpowiedzialność organizacji nadrzędnej za przekazanie we właściwym czasie zadań planowych wykonawcom (dostarczenie specyfikacji, wydanie zleceń itd.), za zawarcie we właściwym czasie przez organizację podległe umów z ich kontrahentami itd.

Sądzymy, że ze względu na wymagania stawiane obecnie umowom gospodarczym nie można uznać za słuszny panującego w radzieckiej literaturze cywilistycznej poglądu na sprawę stosunku aktu administracyjnego do umowy. Jeżeli bowiem przyjmujemy, że z aktu administracyjnego, niezależnie od zawarcia umowy, wynika także cywilno-prawne zobowiązanie przystąpienia do wykonania, uczynienia wszystkiego co jest konieczne dla wykonania itp., Jeżeli uznamy, że opóźnienie zawarcia umowy nie powinno mieć wpływu na jego wykonanie i że kontrahent może bez zawarcia umowy żądać wykonania dostawy a nawet dochodzić odszkodowania za niewykonanie dostawy w całości, to cóż miałoby zachęcać do zawarcia umowy? Jeżeli nabywca jest pewien, że niezależnie od tego czy zawrze umowę i tak otrzyma towar dla niego przeznaczony zgodnie z aktem planowania, jeżeli ma prawo otrzymać go, jeżeli prawo to zabezpieczone jest sankcją cywilno-prawną, to należy wątpić, czy będzie mu zależało na tym, aby umowa została zawarta we właściwym czasie. Jeżeli wreszcie nabywca może żądać wykonania obowiązku dostawy nawet przed zawarciem umowy, to oczywiście także dostawca, który nie zawarł umowy, może żądać zapłaty za towary dostarczone przez niego na podstawie planu bez zawarcia umowy. W ten sposób powstaje szerokie pole dla stosunków bezumownych; umowa nie nabiera w stosunkach między stronami tego znaczenia, które powinna mieć zgodnie z wymogami prawa.

Zwolennicy przedstawionego wyżej poglądu wysuwają często na jego obronę argument, że przy zastosowaniu bronionej przez nich zasady, opóźnienie zawarcia umowy nie wywiera wpływu na wykonanie planu. Z argumentem tym zgodzić się nie można. System zarządzania gospodarką socjalistyczną i cały mechanizm stosunków wynikających z rozrachunku gospodarczego, stwarzają szereg możliwości wywierania wpływu na organizacje socjalistyczne w celu zapewnienia wykonania przez te organizacje ustalonych planów. Cywilno-prawna sankcja zobowiązania, powstającego niezależnie od umowy, jest w tych przypadkach zupełnie zbędnym i szkodliwym środkiem. Środek ten jest szkodliwy, bo rozluźnia dyscyplinę umowną, stwarza krąg stosunków cywilno-prawnych, które w myśl prawa powinny być regulowane umową, a w rzeczywistości nie są przez nią regulowane, stwarza możliwość obchodzenia przepisów prawa o obowiązku umownego kształtowania stosunków między organizacjami socjalistycznymi w związku z dostawą towarów i świadczeniem usług. „Problem“ zwłoki w zawarciu umowy powstaje właśnie dlatego, że możliwość otrzymania świadczenia także bez

⁸⁾ M. M. Agarkow, *Obiazatielstwo po sowietskemu graždanskomu prawu*, „Uczonyje trudy WIJN“ wyd. III, Jurizdat, Moskwa 1940, str. 123—126. J. Szkudin *Obiazatielstwo postawki towarow w sowietskomyj prawie*, Jurizdat Moskwa, 1948, str. 160—165, tegoż autora, *Wiljanije plana na obiazatielstwo „Sowietskoye gosudarstwo i pravo“*, 1947, Nr 2, str. 34—43. I. B. Nowickij i L. A. Lunc, *Obszczije uczenie ob obiazatielstwie*, Gosjurizdat, Moskwa, 1950, str. 82—85. „Graždanskoje pravo“, *uczebnik dla juridycznych institutów*, pod red. M. M. Agarkowa i D. M. Genkina, t. I, Jurizdat, Moskwa 1944 str. 314—315. „Sowietskoye graždanskoje pravo“, pod. red. D. M. Genkina, *uczebnik dla juridycznych wuzow*, t. I, Gosjurizdat, Moskwa, 1950, str. 361. „Sowietskoye graždanskoje pravo“, *uczebnik dla juridycznych szkol*, pod red. S. N. Bratusja, Moskwa, 1950 str. 238. „Sowietskoye pravo w pieriod Wielikoj Otcieczest wiennoj wojny“, cz. I Jurizdat, Moskwa, 1948, str. 92—104.

⁹⁾ p. „Sowietskoye gosudarstwo i pravo“ 1949, Nr 4 str. 58.

¹⁰⁾ p. uchwała Centralnego Komitetu Wykonawczego i Rady Komisarzy Ludowych z 18 lutego 1931 r. „O odpowiedzialności za niewykonanie opartych na umowach zamówień i dostaw dla sektora uspołecznionego gospodarki narodowej“, (S. Z. ZSRR 1931 r., Nr. 10, str. 109).

¹¹⁾ p. I. Baranow, *Chozjajstwiennyj dogowor-orudie wypolnienija gosudarstwiennych planow*, „Planowoye chozjajstwo“ 1949 r., Nr. 5 str. 63—72.

umowy nie zachęca do zawarcia jej we właściwym czasie; możliwość taka przyzwyczają do lekceważącego stosunku do umowy i przyczynia się do opóźnień przy zawieraniu umów. Dla wielu cywilistów poszczególne fakty, świadczące o słabej dyscyplinie umownej i o zwłoce przy ich zawieraniu, służą za podstawę do wniosku, że akt planowania pociąga za sobą oprócz zobowiązań do zawarcia umowy jakieś inne jeszcze zobowiązania cywilno-prawne. Taka próba uwolnienia stron od niekorzystnych skutków niezawarcia umowy we właściwym czasie prowadzi do tego, że opóźnienia w zawarciu umowy traktuje się jako zwykłe, codzienne zjawisko.

Jakie zatem zobowiązania istotnie wynikają z aktu administracyjnego, polegającego na zadysonowaniu produkcją objętą planowym rozdzielnictwem?

Podobnie jak każdy akt administracji państwowej, akty planowania polegające na dysponowaniu towarami objętymi planowym rozdzielnictwem, tworzą obowiązek wykonania zawartego w akcie nakazu przez jednostki, do których są skierowane. Jest to obowiązek administracyjno-prawny tej organizacji socjalistycznej, do której skierowany jest akt administracyjny oraz wobec tej właściwej organizacji, która akt ten wydała.

Powyższy obowiązek polega na dostarczeniu wskazanym w akcie odbiorcom ustalonych wyrobów w określonej ilości, w terminie itd. Chcąc jednak wykonać obowiązek dostawy, który wynika z ustalonego planem polecenia, organizacja socjalistyczna musi nawiązać stosunki umowne ze wskazanymi w akcie kontrahentami-odbiorcami. Prawo wymaga, aby stosunki prawne dostawy otrzymały prawną formę umowy. Wynika stąd, że cywilno-prawne zobowiązanie dostawy nie powstaje bezpośrednio z aktu administracyjnego, lecz powstaje z opartej na akcie administracyjnym umowy. Zobowiązanie cywilno-prawne, wynikające z aktu administracyjnego, jest zobowiązaniem zawarcia umowy z określonym kontrahentem na warunkach wymienionych w akcie. To właśnie zobowiązanie zaopatrzone jest w sankcję cywilno-prawną. Strony wymienione w akcie mogą w drodze arbitrażu żądać wykonania tego zobowiązania przez stronę uchylającą się od wykonania. W przypadku zwłoki w zawarciu umowy strona, z winy której zwłoka nastąpiła, płaci kontrahentowi karę pieniężną za każdy dzień zwłoki. Są to sankcje za opóźnienie zawarcia umowy; innych sankcji prawo nie przewiduje. Żadna ze stron nie może żądać dostawy na podstawie aktu planowania, jeżeli nie zawarto umowy. Dostawca, który wysłał towary na podstawie aktu planowania, ale bez zawarcia umowy, nie może żądać przyjęcia tych towarów przez drugą stronę ani zapłaty. Takie stanowisko oparte na prawie konsekwentnie zajmuje orzecznictwo arbitrażowe ostatnich lat.

To konsekwentne orzecznictwo organów arbitrażu państwowego niewątpliwie korzystnie wpływa na umocnienie dyscypliny umownej, zawieranie umów we właściwym czasie oraz na należyte kształtowanie prawne powiązań gospodarczych między organizacjami socjalistycznymi.

Akt administracyjny jest podstawą do zawarcia umowy. Umowa o dostawę towarów objętych planowym rozdzielnictwem ważna jest tylko wtedy, gdy istnieje odpowiedni akt administracyjny, w którym przewidziana jest taka dostawa. Akt administracyjny określa podstawowe warunki umowy. Z tego jednak nie wynika, że można zamiast przytoczenia warunków umowy, powołać się po prostu na odpowiednie punkty aktu administracyjnego¹²⁾. W umowach generalnych strony obowiązane są ustalić ilość i asortyment grupy towarów podlegających dostawie i podział ich pomiędzy dostawcami i odbiorcami w skali rocznej, a w odpowiednich przypadkach także w poszczególnych kwartałach. W umowach szczegółowych i bezpośrednich należy ustalić dokładnie ilość towarów będących przedmiotem dostawy, terminy dostawy, a w odpowiednich przypadkach ich skład i asortyment, cenę towarów i ogólną sumę należności za dostawę. Wszystkie te warunki opierają się na planie, powinny jednak stać się warunkami umownymi, powinny być ustalane przy zawieraniu umowy. Zaniechanie ustalenia tych warunków w umowie i zastąpienie ich odesłaniem do planu najczęściej pokrywa braki w planowaniu. Dostawcy (a oni właśnie żądają niekiedy zastąpienia warunków umownych powołaniem się na plan) pragną pozostawić sobie możliwość dokonywania ustawicznych zmian w zatwierdzonym planie rocznym, „ścianina” przydziałów jednym odbiorcom, „podrzucania” ich drugim itd. Ustalenie dokładnych warunków umowy powinno ułatwiać kontrolę wykonania planów przez organizacje socjalistyczne i kontrolę jakości planowania.

System planowania obejmuje całą gospodarkę socjalistyczną od góry do dołu. Plany zatwierdzone przez Rząd są co do szczegółów opracowywane w ministerstwach i urzędach centralnych, w centralnych zarządach i trustach oraz w ośrodkach i ogniwach pionów spółdzielczych i doprowadzane są do każdego przedsiębiorstwa. Funkcje planowania wykonują także terenowe organy w stosunku do przedsiębiorstw terenowych.

Towarzysz Stalin naucza:

„Tylko biurokraci mogą uważać, że planowanie kończy się wraz z ułożeniem planu. Ułożenie planu jest dopiero początkiem planowania. Prawdziwe planowe kierownictwo rozwija się dopiero po ułożeniu planu, po sprawdzeniu go w terenie, w toku realizacji, w toku korygowania planu¹³⁾.”

Jedną z najważniejszych funkcji wykonywanych przy pomocy umowy jest kontrola nad planowaniem w ogniwach, przez które plan doprowadzany jest do poszczególnego wykonawcy. Jeżeli zgodnie z wymogami prawa w umowie ustalona jest ilość i wartość dostawy w skali rocznej, to okoliczność ta zobowiązuje organizacje nadrzędne dostawcy i nabywcy, aby przy sporządzaniu planów kwartalnych ściśle opierały się

¹²⁾ Praktyka taka, sprowadzająca w szeregu przypadków zawarcie umowy do czczej formalności istniała w latach powojennych do 1949 r. Niewątpliwie znajdowała ona uzasadnienie w rozpalonym wyżej i rozpowszechnionym wśród cywilistów radzieckich poglądzie na istotę i skutki prawne administracyjnych aktów dyspozycji towarami objętymi planem. Uważano, że nie należy ustalać warunków umownych, skoro warunki zawarte są już w akcie administracyjnym, będącym elementem stosunków dostawy.

¹³⁾ J. W. Stalin, Dzieła tom 12 Warszawa, 1951 r. strona 346.

na danych planu rocznego, aby nie zonglowały zadaniami planowymi, aby nie zmieniały ustawicznie planu w ciągu całego roku. Ustalając ściśle terminy zawierania umów, prawo wymaga, aby do tych terminów wszystkie ogniwa planowania i koordynacji zakończyły swą pracę w kierunku doprowadzenia planu do poszczególnych wykonawców. Planowane zadanie powinno być przy tym doprowadzone do poszczególnego wykonawcy nie w pośpiechu i nie w sposób ogólnikowy, ale po głębokim przemyśleniu z uwzględnieniem wszystkich konkretnych okoliczności i z pełnym poczuciem odpowiedzialności. Dlatego też w umowie ustalić należy dokładnie warunki przewidziane prawem, bez żadnych zastrzeżeń wnoszących niejasność do stosunków między stronami i zmniejszających ustaloną prawem odpowiedzialność.

W przypadkach, gdy z ważnych przyczyn zachodzi konieczność wprowadzenia jakichś zmian do zatwierdzonych rocznych zadań planowych, to nie powinny one automatycznie zmieniać stosunków umownych między stronami, ale powinny służyć jako podstawa dodatkowego porozumienia między stronami w sprawie zmiany warunków zawartej umowy. Takie rozwiązanie zagadnienia oparte jest na prawie i sprzyja temu, by wydzielone fundusze ulegały zmianie tylko w razie konieczności i w sposób bezwzględnie zgodny z prawem. Należy podkreślić, że obowiązujące ogólne warunki dostaw przewidują, w jakich przypadkach można zmienić przydział funduszu, jak również stanowią, że na podstawie tych zmian powinny być zawarte dodatkowe umowy między stronami.

Duże znaczenie mają warunki umów, dotyczące asortymentu dostarczanych towarów. Znaczenie tych warunków bardzo dobitnie i obrazowo przedstawił G. K. Ordżonikidze na wszechzwiązkowej konferencji pracowników przemysłu. Potępiając postępowanie niektórych pracowników aparatu gospodarczego w przemyśle odzieżowym, którzy dla zamydlenia oczu, w celu stworzenia pozorów obniżki kosztów własnych, szyli odzież na miarę „karłów“, G. K. Ordżonikidze oświadczył:

„Nie będzie się tak działo, jeżeli przemysł odzieżowy będzie obowiązany dostarczać spółdzielczości zgodnie z umową określoną ilość odzieży określonych rozmiarów, w tym i na miarę wielkoludów i na miarę karłów, na miarę chłopców i na miarę małych dziewczynek; ja, zamawiający powiadam: ty, przemysle odzieżowy, masz mi dać w takim a takim dniu takiego a takiego miesiąca taką a taką ilość ubrań, spodni, koszul, palt, takich a takich rozmiarów, masz oddać według umowy a ja zapłacę ci tyle a tyle. Jak myślicie: jeżeli ty mi jako przedstawicielowi Centralnego Związku Spółdzielni Spożywców dasz odzież o innych rozmiarach i gatunku, niż umówiliśmy się, czy ja tę odzież przyjmę? Oczywiście, nie przyjmę. Ty możesz mi powiedzieć, że ja zostanę bez odzieży. Ale jeżeli ja zostanę bez odzieży, to ty zostaniesz bez pieniędzy i jutro nie będziesz mógł płacić robotnikom, nie będziesz mógł uruchomić fabryk, a nadomiar, za to, że pogwałciłeś umowę, ja cię pociągnę do od-

powiedzialności przed sądem radzieckim i ciebie, zuchu, za to posadzą do więzienia“¹⁴⁾).

W sposób bardzo poglądowy i plastyczny pokazano tu, że stosunki umowne powinny ułatwiać kontrolę asortymentu produkowanych towarów i uwzględnianie żądań odbiorców. Dotyczy to nie tylko towarów masowej konsumpcji. G. K. Ordżonikidze przytacza przykłady ilustrujące w jaki sposób umowna forma stosunków powinna ułatwiać uwzględnianie żądań odbiorców metali i innych rodzajów towarów.

Prawo pozostawia stronom szerokie możliwości ustalania warunków co do asortymentu towarów. Asortyment określający grupy towarów, będących przedmiotem dostawy, ustala się w umowach generalnych, szczegółowy zaś asortyment — w umowach szczegółowych i bezpośrednich. W sporach co do asortymentu dostawy organy arbitrażu przyjmują za podstawę rozstrzygnięcia asortyment wskazany w załącznikach o przydziale funduszu towarowego oraz zatwierdzony plan produkcyjny obowiązujący dostawcę. W niektórych przypadkach komisja arbitrażowa, kierując się powyższymi wskaźnikami, bierze pod uwagę także żądania odbiorcy. Nam wydaje się, że organy arbitrażu w przypadku sporu co do asortymentu dostawy powinnyby odważniej rozwiązywać zagadnienie zobowiązania dostawcy do uwzględniania wymagań odbiorcy. W każdym konkretnym sporze organ arbitrażu nie powinien poprzestawać na odesłaniu do zatwierdzonego planu, ale powinien ustalać czy dana jednostka gospodarcza może dostarczyć towary żądanej jakości i asortymentu, czy też jej odmowa wywołana jest przyczynami, których ona usunąć nie może. Należy ustalić na przykład, czy odmowa dostawcy wynika z obawy, że żądana przez odbiorców zmiana asortymentu wywoła ponadplanowy rozchód poszukiwanego surowca, czy też odmowa wynika z niechęci do łamania latami ustalonego trybu i dążenia do zachowania starych form pracy. Do odpowiedzi na to pytanie organy arbitrażu mogłyby zobowiązywać organizacje nadrzędne nad dostawcą. Jeżeli nie można w danym roku osiągnąć zmiany asortymentu odpowiednio do żądań odbiorcy, to można wydać orzeczenie zobowiązujące do stosowania środków, zapewniających zaspokojenie żądań odbiorcy w następnym roku itd.

Takie rozwiązanie zagadnienia w dużej mierze sprzyjałoby poprawie jakości planowania i coraz lepszemu zaspokajaniu popytu konsumentów.

A zatem zobowiązanie umowne nie jest prostą rejestracją ani mechaniczną recepcją warunków zawartych w akcie planowania, lecz wzbogaca te warunki i przyczynia się do najpełniejszej realizacji planu i do rozwinięcia największej inicjatywy przy jego wykonaniu¹⁵⁾.

Spośród aktów planowania, rodzących zobowiązanie zawarcia umowy, zatrzymaliśmy się na aktach planowania obrotu towarowego, ponieważ

¹⁴⁾ „Prawda“ z 9 lutego 1931 r.

¹⁵⁾ Mamy tu na myśli tylko te warunki, które są ustalone w akcie administracyjnym. Wiele istotnych warunków umowy ustala się w drodze porozumienia między stronami zgodnie z obowiązującymi ogólnymi warunkami dostaw. Warunki te uzupełniają i konkretyzują akt administracyjny.

akty te wywołują powstanie najszerszego, najbardziej w praktyce rozpowszechnionego kręgu stosunków. Do aktów, będących źródłem cywilnoprawnego zobowiązania zawarcia umowy między stronami na warunkach ustalonych w akcie, należą także zatwierdzone plany budownictwa. Na podstawie tych planów zawierane są generalne i roczne umowy między wykonawcami a zamawiającymi. Prawo zabrania finansowania budowy, jeżeli nie ma umowy między wykonawcą i zamawiającym.

IV

Niektóre akty administracyjne ustalają zobowiązanie jednej określonej osoby do zawarcia na żądanie drugiej również określonej osoby umowy na warunkach wymienionych w akcie. Akty takie są obowiązujące dla jednej strony, nie będąc obowiązującymi dla drugiej. Na jedną ze stron akt nakłada zobowiązanie zawarcia umowy na żądanie drugiej strony; tej ostatniej akt przyznaje prawo zawarcia umowy oraz prawo żądania, aby umowę zawarła strona zobowiązana. Równocześnie akt administracyjny ustala warunki, na których umowa powinna być zawarta. Te warunki także nie są jednakowo obowiązujące dla obu stron. Akt administracyjny ustala granicę żądań strony uprawnionej w odniesieniu do warunków umowy. Strona uprawniona może zażądać zawarcia umowy na warunkach ustalających mniej niż od przewidzianego aktem zakres jej praw. Akt administracyjny ustala granicę dopuszczalnych żądań osoby uprawnionej.

Jako przykład aktów, należących do omawianej grupy, służyć może dyspozycja Banku Państwa, ustalająca limit kredytów na zakup towarów.

Akty, należące do tej grupy, wywołują skutki, których charakter zależy od specyficznych właściwości stosunków regulowanych tymi aktami. Rozpatrzmy to zagadnienie na przykładzie dyspozycji Banku Państwa w sprawie ustalenia limitu. Udzielanie kredytu jest jedną z głównych funkcji gospodarczych Banku Państwa w ZSRR. Działalność tę Bank wykonuje na podstawie planu. Akt planowania, oparty na planie kredytowym zatwierdzonym w przepisany trybie i przewidujący konieczność udzielania kredytów tej lub innej organizacji, zobowiązuje Bank Państwa do udzielenia tego kredytu na warunkach wymienionych w akcie. Dla Banku Państwa wskazania zawarte w akcie planowania są obowiązujące⁹⁾. Inna jest sytuacja jednostki gospodarczej, której daje się możliwość otrzymania kredytu. Kredyt bankowy jest jednym ze źródeł pokrycia jej aktywów obrotowych. Kredyt ten przewidziany jest w planie finansowym jednostki gospodarczej. Z tego jednak nie wynika, że jednostka gospodarcza ma obowiązek wykorzystania

kredytu w granicach ustalonych planem. Może ona obejść się bez wykorzystania zaplanowanego dla niej kredytu, a to dzięki przyspieszeniu rotacji środków obrotowych, ponadplanowej akumulacji lub dzięki wykorzystaniu innych prawem przewidzianych źródeł. Samodzielność operatywna organizacji socjalistycznej, będąca jednym z głównych warunków rozrachunku gospodarczego, znajduje także wyraz w tym, że organizacja sama rozstrzyga o wykorzystaniu zaplanowanego dla niej kredytu bankowego. Oczywiście mowa jest o przypadkach, kiedy organizacja socjalistyczna nie wykorzystuje albo niecałkowicie wykorzystuje zaplanowany dla niej kredyt, ponieważ dla pokrycia aktywów skorzystała z innych prawem przewidzianych źródeł.

Sięganie do źródeł, z których prawo korzystać nie pozwala (zadłużenie, opóźnienie przelewu akumulacji itp.) stanowi naruszenie państwowej dyscypliny finansowej i pociąga za sobą odpowiedzialność jednostki gospodarczej, która dopuściła się tego naruszenia. Naruszenie nie polega na niewykorzystaniu kredytu, lecz na nieprawidłowym wykorzystaniu pasywów dla pokrycia wydatków, które mogłyby znaleźć pokrycie w kredycie bankowym¹⁰⁾. Natomiast samego faktu niewykorzystania kredytu bankowego nie można traktować jako naruszenie dyscypliny finansowej lub niewykonanie jakiegoś obowiązku prawnego. Dlatego zawiadomienie o ustaleniu limitu, zobowiązujące bank do udzielenia kredytu na rzecz tej lub innej organizacji socjalistycznej na określonych warunkach, nie ma charakteru obowiązującego w stosunku do organizacji, której kredyt ten powinien być udzielony.

Przytoczyliśmy dyspozycję Banku Państwa w sprawie udzielenia kredytów dla finansowania obrotu towarowego tylko jako jeden z przykładów rozpatrywanego przez nas rodzaju aktów administracyjnych. Do rodzaju tego należą także niektóre akty planowania, regulujące udzielanie kredytów poszczególnym jednostkom gospodarczym przez banki specjalne oraz nakaz kwatunkowy.

*

W ramach niniejszego artykułu mogliśmy tylko w sposób najbardziej ogólny postawić niektóre zagadnienia, związane z problemami stosunku aktu administracyjnego do umowy. Dalsza pogłębiona analiza tego problemu jest jednym z najważniejszych zadań, stojących przed cywilistami radzieckimi.

tlum. Jerzy Majzels

⁹⁾ Z tego oczywiście nie wynika bynajmniej, że istnienie zawiadomienia o ustaleniu limitu jest już samo przez się dostateczną podstawą dla udzielenia kredytów jednostce gospodarczej. Przed wypłaceniem kredytu na podstawie tego zawiadomienia Bank starannie i w sposób wszechstronny sprawdza czy faktyczny stan gospodarki danej jednostki odpowiada warunkom zawartym w zawiadomieniu o limicie i wymogom prawa. Tylko w tym przypadku Bank obowiązany jest do wypłacenia pożyczki na podstawie zawiadomienia o limicie.

¹⁰⁾ W radzieckiej literaturze ekonomicznej wielokrotnie podkreślano, że plany finansowe organizacji socjalistycznych powinny być układane w taki sposób, aby kredyt bankowy był jednym z planowych pasywów każdej organizacji. Jest to uzasadnione koniecznością jak najbardziej prawidłowego operowania rezerwaniami pieniężnymi i dalszego rozszerzenia „kontroli przy pomocy rubla”, wykonywanej przez bank przy udzielaniu kredytów (p. M. Usoskin, *Osnovy kreditnogo diela, Gosfinizdat, Moskwa, 1946*, str. 420—430, tego autora, *Organizacja i planowanie kredita w SSSR, Gosfinizdat, Moskwa 1951*, str. 47—50, 285—295, „Rol kredita w uskorenni oboraczajajemosi i oborotnych sriedstw”, sprawozdanie o referacie N. S. Lisycyan i o dyskusji na posiedzeniach oddziału obrotu Instytutu Ekonomiki Akademii Nauk ZSRR, „Woprosy Ekonomiki”, 1951, Nr 5, str. 114—118). Jednak postulat ten nie polega bynajmniej na tym, aby otrzymanie kredytów stało się prawnym obowiązkiem jednostki gospodarczej, co oznaczałoby ograniczenie jej operatywnej samodzielności. Chodzi o to, by przy pomocy odpowiednich metod planowania i operatywnego kierownictwa stworzyć dla jednostki gospodarczej ekonomiczną konieczność otrzymania kredytu.

Kilka uwag o umowach bezpośrednich

(Artykuł dyskusyjny)

Umowy bezpośrednie stanowią jedną z trzech kategorii umów planowych, które powinny zawierać państwowe przedsiębiorstwa, zakłady i instytucje, przedsiębiorstwa pod zarządem państwowym, centrale spółdzielczo-państwowe, centrale spółdzielni oraz spółki prawa cywilnego i handlowego z udziałem Państwa lub instytucji państwowych, przekraczającym 50% kapitału zakładowego (art. 1, 2 i 5 ustawy z dn. 19.IV. 1950 r. o umowach planowych — Dz. U.R.P. Nr 21 poz. 180).

W myśl art. 3 ust. 2 ustawy umowy planowe jednostki gospodarczej obejmują w zasadzie cały jej plan zaopatrzenia i zbytu oraz przewozu towarów. Od tej zasady dopuszczony jest dość elastyczny wyjątek („...chyba, że ze względu na ich rodzaj albo z innych przyczyn nie jest to możliwe”), niemniej zasada jest postawiona jasno. Wynika z niej, że wykonanie przez jednostkę gospodarczą całego planu zaopatrzenia, realizacji i przewozów powinno być zabezpieczone umowami planowymi, że należy dążyć do takiej sytuacji, aby ani jedna zaplanowana transakcja, aby żadna jednostka gotowego produktu — nie pozostała poza systemem umów planowych.

Zgodnie z art. 5 ustawy umowy planowe dzielą się na umowy generalne, umowy szczegółowe oraz umowy bezpośrednie. Umowy generalne i zawierane w ich wykonaniu umowy szczegółowe nie nasuwają wątpliwości, ponieważ listę jednostek gospodarczych, zobowiązanych do zawierania umów generalnych, ustala w porozumieniu z właściwymi ministrami Przewodniczący PKPG (art. 6), umowy zaś szczegółowe zawierają jednostki gospodarcze, wyznaczone w umowach generalnych.

Zawieranie umów bezpośrednich natomiast nie jest uzależnione od umów generalnych, ani od wyraźnego zarządzenia Przewodniczącego PKPG. W myśl art. 10 ust. 1 ustawy umowy bezpośrednie zawierają:

1) jednostki gospodarcze, jeśli chociażby jedna z nich nie jest jednostką zwierzchnią w rozumieniu art. 6 ust. 2 ustawy, tj. nie została objęta obowiązkiem zawierania umów generalnych,

2) jednostki podporządkowane, jeżeli umowy generalne, zawarte przez ich jednostki zwierzchnie nie obejmują całego ich planu zaopatrzenia, zbytu lub przewozu towarów; w tym przypadku umowy bezpośrednie zawiera się w zakresie, nie objętym umowami generalnymi.

Oba wymienione punkty art. 10 ust. 1 ustawy nasuwają wątpliwości. Przede wszystkim należałoby zanalizować pojęcia: „jednostka zwierzchnia” i „jednostka podporządkowana”. Zgodnie z art. 6 ust. 2 ustawy zwierzchnimi są jednostki umieszczone na liście jednostek gospodarczych zobowiązanych do zawierania umów generalnych, jednostki zaś im podległe lub przez nie nadzorowane nazywane są jednostkami podporządkowanymi. Otóż jednostka gospodarcza, która została objęta obowiązkiem zawarcia umowy generalnej, dotyczącej np. tylko dostawy skóry, a więc będąca jednostką zwierzchnią — gdy chodzi o skórę, nie będzie taką jednostką, gdy będzie nabywała np. tarcicę, co do której nie ma obowiązku zawierania umowy generalnej. Jedna i ta sama jednostka gospodarcza może więc być co do jednego artykułu jednostką zwierzchnią, zaś co do innego artykułu — jednostką podporządkowaną. W praktyce z reguły jednostkami zwierzchnimi są centralne zarządy przemysłu lub zjednoczenia, jednostkami zaś podporządkowanymi — poszczególne przedsiębiorstwa, nie jest to jednak bynajmniej wymóg ustawowy, i dlatego pojęcia „jednostki zwierzchniej” i „jednostki podporządkowanej” w rozumieniu ustawy o umowach planowych nie należy mieszać z pojęciami jednostek nadzorczych i podległych, wynikającymi z organizacji przemysłu państwowego.¹⁾

Art. 10 ust. 1 pkt. 1 ustawy przewiduje, że umowy bezpośrednie zawierają jednostki gospodarcze, jeżeli chociażby jedna z nich nie jest jednostką zwierzchnią w rozumieniu art. 6 cyt. ustawy. Z art. 9 ustawy wiemy, że umowy szczegółowe zawierają pomiędzy sobą jednostki podporządkowane w wykonaniu umów generalnych. W tych warunkach łatwo może się nam nasunąć pytanie, czy umowa zawarta w wykonaniu umowy generalnej przez jednostkę zwierzchnią (np. którąś Dyрекcję Okręgową Kolei Państwowych) z jednostką, podporządkowaną X — będzie umową szczegółową, czy bezpośrednią. Zasadniczo umowa taka winna być uważana za szczegółową, gdyż jest zawarta w wykonaniu umowy generalnej (art. 9 ustawy), można jednak twierdzić, iż jest to umowa bezpośrednia, ponieważ jedna ze stron nie jest jednostką zwierzchnią (art. 10 ust. 1 pkt. 1 tejże ustawy). Odpowiedź wypadnie różnie w zależności od tego, czy za jej podstawę weźmiemy jeden czy drugi przepis. Wydaje się jednak konieczne ustalenie jednolitej zasady, że wszystkie umowy zawierane w wykonaniu umów generalnych są umowami szczegółowymi bez względu na charakter jednostek, które te umowy zawierają. Wydaje się na przyszłość słuszne skreślenie przepisu art. 10 ust. 1 pkt. 1 ustawy o umowach planowych i pozostawienie jedynie punktu 2 tegoż ustępu, który dostatecznie wyjaśnia sens pojęcia umowy bezpośredniej z tą jeszcze dalszą zmianą, że zamiast wyrazów „jednostki podporządkowane” należałoby użyć wyrazów „jednostki gospodarcze”.

Do tego sprowadzałyby się wątpliwości prawne, oparte na wykładni przepisów art. 10 ustawy o umowach planowych. Jednak za znacznie poważniejsze uważać należy wątpliwości natury faktycznej.

Zgodnie z obowiązującym tekstem art. 10 ust. 2 ustawy, jednostki podporządkowane niezwłocznie po powzięciu przez Radę Ministrów uchwały w sprawie narodowego planu gospodarczego na dany rok, powinny zwrócić się do swoich jednostek zwierzchnich zapytaniem, w jakim zakresie ich plany zaopatrzenia, zbytu i przewozu towarów będą objęte umowami generalnymi. Należy przypuszczać, że chodzi o uchwałę Rady Ministrów, która przyjmuje opracowany już tekst ustawy o Narodowym Planie Gospodarczym i kieruje go do Sejmu. Otóż pierwszą trudność stanowi zdobycie należytej informacji o zapadnięciu takiej uchwały. Nie przynosi jej Dziennik Ustaw ani Monitor, ani Biuletyn PKPG, ani żadne inne źródła oficjalne. Prasa codzienna nie zawsze punktualnie podaje tego rodzaju informacje, a z reguły nie podaje daty uchwały, od której to daty zależą terminy zawierania umów planowych (art. 12, 16 i 17 ustawy). Dlatego można przyjąć, że przedsiębiorstwo położone np. w Kłodzku, Nakle czy Supraślu może informacji o tej zasadniczej uchwale Rady Ministrów nie otrzymać lub otrzymać ją ze znacznym opóźnieniem, toteż musi zapytania wysyłać na zasadzie przypuszczeń.

Żalóżmy, że przedsiębiorstwo wysłało zapytanie i przy idealnym stanie rzeczy — otrzymało odpowiedź wyjaśniającą zakres umów generalnych lub też, jak się zwykle obecnie praktykuje, otrzymało takie wyjaśnienie bez zapytania. Wówczas jednostka gospodarcza powinna wiedzieć (zakładamy, że wie), na jakie artykuły ma sporządzać projekty umów bezpośrednich. I tu dochodzimy do

złaszcza w świetle zarządzeń Przewodniczącego PKPG, ustalających listy jednostek zobowiązanych do zawierania umów generalnych w 1951 r. (Mon. A—10/51 poz. 156, A—45/51 poz. 589 A—48/1951 poz. 641), które wśród jednostek zwierzchnich wymieniają m. in. Powszechne Domy Towarowe wszystkie Monopole, Pol. Linie Lotnicze „Lot”, „PKS”, „Paged”, „Las”, Państw. Przedś. Robót Telekomunikacyjnych, poszczególne Dyrekcje Kolei Państwowych itp. Potwierdzałoby to tezę, że podział jednostek gospodarczych na zwierzchnie i podporządkowane jest przeprowadzony w innej płaszczyźnie, niż podział na jednostki nadrzędne i podległe. Kryterium podziału na jednostki zwierzchnie i podporządkowane jest ściśle formalne, zaliczenie jednostki do jednej lub drugiej kategorii zależy tylko od obciążenia jej obowiązkiem zawierania umów generalnych, z tymi, że jednostka zwierzchnia musi być co najmniej przedsiębiorstwem wielozakładowym.

¹⁾ W artykule „O wzorach umów planowych” Aleksander Hermelin (PUG Nr 10 z 1950 r.) wypowiada pogląd, że jednostką zwierzchnią może być wyłącznie Centralny Zarząd Przemysłu lub Zjednoczenie. Wydaje się, że pogląd ten obecnie podlega dyskusji.

nowej trudności: gdy chodzi o zaopatrzenie jednostki gospodarczej — każda jednostka w przybliżeniu wie, od kogo, jakich ilości i jakich asortymentów może się domagać lub spodziewać, natomiast jeśli chodzi o plan zbytu — jednostka z reguły nie wie komu jakie ilości i jakie asortymenty towaru będą potrzebne i kto zaplanował ich nabycie.

Kwestia ta jest bardzo istotna, gdyż fakt, że dostawca A ma zgodnie ze swoim planem zbytu sprzedać X towaru M, Y towaru N i Z towaru O, nie przesądza wcale, że dane ilości określonych towarów ma nabyć jednostka B, czy C czy D. Nabywcy mogą mieć akurat odmienne plany zaopatrzenia, przewidujące mniejsze ilości lub inne asortymenty towarów, wreszcie w te same ilości i tych samych towarów mogą się zaopatrywać nie w przedsiębiorstwie A, lecz u dostawców E, lub F.

Jeśli w takim przypadku dostawca A wystąpi wobec nabywcy B z projektem zawarcia umowy bezpośredniej, a nabywca B takiej umowy nie podpisze — to wówczas A, naszym zdaniem, nawet nie ma możliwości wszczęcia przed Komisją Arbitrażową sporu przedumownego, który by doprowadził do zawarcia umowy. Jeżeli jest rozbieżność pomiędzy planami zbytu dostawców a planami zaopatrzenia nabywców, to Komisja Arbitrażowa takiego sporu nie rozstrzygnie, bo decyzja w tej mierze będzie zależała od władz planujących, przekraczając właściwość arbitrażu gospodarczego. Jeżeli nabywca B pokrywa swój plan zaopatrzenia nie u dostawcy A, lecz u dostawcy F, (zgodnie zresztą z planem zbytu tegoż dostawcy) — to również Komisja Arbitrażowa nie ma podstawy do zobowiązania nabywcy, aby się zaopatrywał właśnie w przedsiębiorstwie A, nie zaś w przedsiębiorstwie F, które jest dlań wygodniejsze z tych lub innych względów.

W myśl art. 6 cyt. ustawy Przewodniczący PKPG ogłasza listę jednostek obowiązanych do zawierania umów generalnych; ustawa nie przewiduje natomiast ogłaszania listy jednostek obowiązanych do zawierania umów bezpośrednich. Mimo to praktyka słusznie poszła w tym kierunku, że Przewodniczący PKPG ogłasza w drodze zarządzenia również listę jednostek gospodarczych, obowiązanych do zawierania umów bezpośrednich (v. Monitor Polski A-48/1951 poz. 641), określając osoby dostawców i nabywców oraz podając nazwy towarów. W dotychczasowej formie zarządzenie takie nie jest wystarczające, bowiem nie określa ilości ani asortymentów wymienionych towarów. W braku tych określeń rozstrzygnięcie sporu oprze się tak czy inaczej o plany zbytu z jednej strony i zaopatrzenia z drugiej strony — a więc znajdzie się poza granicą arbitrażu. Cytowane zarządzenie Przewodniczącego PKPG było więc zbyt ogólne, aby stwarzało dostawcy podstawę

domagania się od nabywcy zawarcia umowy bezpośredniej. Niemniej stanowi ono poważny krok w kierunku dania umowom bezpośrednim podstawy, której w dostatecznym stopniu nie daje ustawa o umowach planowych.

Jak widzimy, również zarządzenie Przewodniczącego PKPG takiej podstawy jeszcze nie stanowi, o ile nie są zawczasu uzgodnione plany zbytu dostawców z planami zaopatrzenia nabywców, co na rok 1952 było uregulowane w zakresie zaopatrzenia zarządzeniem Przewodniczącego PKPG z dn. 16.VIII.1951 r. w sprawie opracowania bilansów materiałowych i ustalenia ogólnych zasad dystrybucji i zaopatrzenia w materiały na 1952 rok (Biuletyn PKPG Nr 23 poz. 242).

Zasadą jest, jak już wyżej podkreślono, zabezpieczenie umowami planowymi całego planu zaopatrzenia i zbytu jednostek gospodarczych. W ramach obowiązujących przepisów prawnych (ustawy z 19.IV.50 i zarządzeń dotyczących obowiązku zawierania umów generalnych i bezpośrednich) zasada ta nie może być w całości przeprowadzona.

Wydaje się, że dla wykonania jej w należyтым stopniu jest niezbędne:

- 1) położenie jak największego nacisku na umowy generalne i znaczne rozszerzenie ich zakresu, tak, aby umowy generalne i szczegółowe obejmowały prawie cały zbył i zaopatrzenie jednostek gospodarczych i aby umowy bezpośrednie należały do rzadkich, wyjątkowo uzasadnionych wypadków,

- 2) uzgodnienie na szczeblu PKPG lub przynajmniej ministerstw planu zaopatrzenia nabywców z planami zbytu dostawców i to dostatecznie wcześniej, aby można było w początku roku gospodarczego przystępować do zawierania umów bezpośrednich na dany rok,

- 3) urzędowe ogłaszanie o powyższu przez Radę Ministrów uchwały o Narodowym Planie Gospodarczym na dany rok dla umożliwienia zachowania terminów, przewidzianych w art. 12, 16 i 17 ustawy; ewentualnie byłoby najprościej ogłaszać terminy zawarcia umów planowych, co jak dotychczas następowało w drodze zarządzeń Przewodniczącego PKPG w sprawie zawierania umów planowych w danym roku.

Gospodarka planowa jest jeszcze u nas w stadium organizacji, zatem zastosowanie systemu umów generalnych i szczegółowych w całej rozciągłości może być w tej chwili zbyt trudne. W każdym razie jednak już obecnie — jeśli chodzi o umowy bezpośrednie — należy uzgadniać i koordynować plany zaopatrzenia i zbytu, jeżeli nie chcemy doprowadzać do zawierania nierealnych umów lub do wysyłania ich nierealnych projektów.

Przegląd ustawodawstwa gospodarczego

za okres od 15 lutego do 15 marca 1952 (Dz. U. R. P. nr 7—11) z uwzględnieniem uchwał, zarządzeń, instrukcji i okólników ogłoszonych w Monitorze Polskim (MP), Biuletynie PKPG (Biul.) i Dziennikach Urzędowych (Dz. Urz.)

USTRÓJ WŁADZ PANSTWOWYCH

Ustawa z dnia 15 lutego 1952 r. o organizacji władz naczelnych w dziedzinie przemysłu ciężkiego (Dz. U. R. P. nr 11 poz. 67) tworzy urzędy Ministra Hutnictwa i Ministra Energetyki, a urząd Ministra Przemysłu Ciężkiego przekształca w urząd Ministra Przemysłu Maszynowego. Do zakresu działania Ministra Hutnictwa należą sprawy hutnictwa i przetwórstwa żelaza i metali nieżelaznych, kopalnictwa rud oraz przemysłu materiałów ogniotrwałych, do zakresu działania Ministra Energetyki sprawy przemysłu energetycznego, do zakresu działania Ministra Przemysłu Maszynowego sprawy wchodzące dotychczas do zakresu działania Ministra Przemysłu Ciężkiego z wyjątkiem spraw przekazanych do zakresu działania Ministra Hutnictwa i Ministra Energetyki. Rada Ministrów w drodze rozporządzenia ustali szczegółowo właściwość każdego z wyszczególnionych Ministrów.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 1952 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakresu działania władz naczelnych komunikacji (Dz. U. R. P. nr 11 poz. 69) włącza dodatkowo do zakresu działania Ministra Transportu Drogowego i Lotniczego kierownictwo i nadzór nad

działalnością Polskiego Związku Motorowego w dziedzinach należących do zakresu działania tego Ministra (vide PUG nr 10/40 str. 370).

PLANOWANIE

Uchwała Rady Ministrów z dnia 20 lutego 1952 r. o zmianie Instrukcji nr 7 w sprawie zakresu spraw objętych terenowymi planami gospodarczymi oraz trybu składania projektów tych planów (MP nr A-20, poz. 244). Zmiana dotyczy spraw stacji obsługi technicznej (vide PUG nr 7/25 str. 176 i nr 9/39 str. 335).

Pismo okólne Przewodniczącego PKPG z dnia 25 stycznia 1952 r. w sprawie zmian formalnych w planie inwestycyjnym na 1952 rok (Biul. PKPG nr 5 poz. 37) określa, jakie zmiany mogą być dokonywane oraz sposób przeprowadzania tych zmian.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 4 lutego 1952 r. w sprawie trybu i sposobu zlecania przez wojewódzkie komisje planowania gospodarczego prac w zakresie planowania przestrzennego (Biul. PKPG nr 7 poz. 45) określa obowiązki w tym przedmiocie przewodniczących

wojewódzkich komisji planowania gospodarczego oraz Departamentu Planów Terenowych i Lokalizacji PKPG.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 13 lutego 1952 r. w sprawie **kwartalno-miesięcznych planów przemysłowych** (Biul. PKPG nr 7, poz. 46) określa zakres tych planów oraz sposób ich sporządzania. Traci moc poprzednie zarządzenie w tym przedmiocie (vide PUG nr 4/34 str. 129).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 22 lutego 1952 r. w sprawie **kwartalnych planów przedsiębiorstw budowlano-montażowych objętych planowaniem centralnym** (Biul. PKPG nr 8, poz. 54) określa zakres tych planów i zasady ich sporządzania.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 22 lutego 1952 r. w sprawie **planów kwartalnych biur projektów** (Biul. PKPG nr 8, poz. 55) określa zakres tych planów oraz zasady ich sporządzania.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 22 lutego 1952 r. w sprawie **trybu wprowadzenia zmian i uzupełnień do programów produkcji przedsiębiorstw budowlano-montażowych** (Biul. PKPG nr 8, poz. 56) reguluje, w jakich przypadkach może nastąpić zwiększenie lub zmniejszenie tych programów oraz tryb przeprowadzania tych zmian. Do zarządzenia dołączony jest wzór wykazu zmian w programie produkcji.

Patrz: „Remonty Kapitałne” — ustalenie właściwości jednostek organizacyjnych PKPG do planowania kapitałnych remontów.

„Sprawozdawczość i Statystyka” — sprawozdanie z wykonania planu przez instytuty naukowo-badawcze.

PRZEMYSŁ

Uchwała Prezydium Rządu z dnia 20 lutego 1952 r. w sprawie **zasad organizacji i intensyfikacji produkcji torfowej** (MP nr A-19, poz. 236) zawiera przepisy dotyczące zasad organizacji przemysłu torfowego, badań i przekazywania terenów torfowych, przekazywania zakładów przemysłu torfowego, nadzoru nad właściwym wykorzystaniem terenów torfowych, mechanizacji wydobycia torfu, planów gospodarczych oraz bilansów materiałów torfu i przetworów torfowych, dystrybucji torfu, badań naukowych związanych z przemysłem torfowym oraz eksploatacji i dystrybucji torfu w 1952 r.

Zarządzenie Ministra Przemysłu Drobego i Rzemiosła z dnia 31 grudnia 1951 r. w sprawie **zabezpieczenia pewności ruchu elektrowni przemysłowych** (Dz. Urz. Min. Przem. Dr. i Rz. nr 1, poz. 1) nakazuje podległym jednostkom posiadającym w swej gestii elektrownie przemysłowe dokonywanie stałych kontroli technicznych tych elektrowni.

Patrz: „Planowanie” — plany przemysłowe.

„Obrót Towarowy” — rejestracja i skup reglamentowanych metali nieżelaznych.

„Gospodarka Majątkiem Państwowym” — zagospodarowanie nieeksploatowanych kabli.

ROLNICTWO

Zarządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 22 stycznia 1952 r. w sprawie **pobierania przez specjalnych poborców opłat za świadectwa uznania rozplodników, za kontrolę użyteczności zwierząt gospodarskich i za inseminację zwierząt gospodarskich** (Dz. Urz. Min. Rol. nr 1, poz. 2) określa tryb pobierania i odprowadzania tych opłat.

Okólnik Ministra Państwowych Gospodarstw Rolnych z dnia 4 lutego 1952 r. w sprawie **pozafermowego chowu drobiu dla celów rzeźnych** (Biul. Min. Państw. Gosp. Rol. nr 6, poz. 40) i

Okólnik Ministra Państwowych Gospodarstw Rolnych z dnia 4 lutego 1952 r. w sprawie **organizacji i wyposażenia ferm drobiowych** (Biul. Min. Państw. Gosp. Rol. nr 6, poz. 41)

— okólniki dotyczą Państwowych Gospodarstw Rolnych. Tematy ich określone są w tytułach.

Patrz: „Komunikacja i Łączność” — obsługa ciągników.

„Obrót Towarowy” — rozdział pasz treściwych.

BUDOWNICTWO

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 8 lutego 1952 r. w sprawie realizacji w roku 1952 uchwały Prezydium Rządu z dnia 21 lutego 1951 r. o **oszczędności w budownictwie** (MP nr A-16, poz. 190) określa wysokość procentową oszczędności w projektowaniu i w wykonawstwie, wysokość współczynnika przeliczeniowego, jak również sposób wykonania powyższej uchwały w 1952 r. (vide PUG nr 4/34 str. 130 i nr 10/40 str. 371).

Pismo okólne PKPG z dnia 24 stycznia 1952 r. w sprawie **specyfikacji robót elektroinstalacyjnych w 1952 r.** (Biul. PKPG nr 5, poz. 38) wyjaśnia, że odnośnie specyfikacji robót elektroinstalacyjnych w 1952 r. należy stosować pismo okólne w tym przedmiocie z dnia 12 października 1951 r. (vide PUG nr 1/43 str. 14).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 2 lutego 1952 r. w sprawie **opracowania i koordynacji założeń programowych rozbudowy m. st. Warszawy** (Biul. PKPG nr 7, poz. 44) powierza te zadania Biuru Urbanistycznemu Warszawy i określa udział w tych pracach innych jednostek. Założenia podlegają wstępnemu zatwierdzeniu przez Przewodniczącego PKPG (vide PUG nr 2/44 str. 60 i nr 3/45 str. 95).

KOMUNIKACJA I ŁĄCZNOŚĆ

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG oraz Ministrów: Transportu Drogowego i Lotniczego, Rolnictwa i Państwowych Gospodarstw Rolnych z dnia 25 stycznia 1952 r. w sprawie **przewozu, odbioru, przechowywania i wydawania paliw płynnych i smarów** (MP nr A-13, poz. 147) wydane w oparciu o uchwałę Prezydium Rządu z dnia 6 września 1950 r. w sprawie oszczędności paliw i smarów w gospodarce samochodowej i rolnej (vide PUG nr 10/28 str. 277) wprowadza w życie instrukcję w tym przedmiocie, która wydana zostaje odrębnie przez „Wydziałnictwa Komunikacyjne”.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 15 stycznia 1952 r. w sprawie **tymczasowego powierzenia terenowej koordynacji przewozów przewoźniczym niektórym miejskim komisji planowania gospodarczego** (MP nr A-15, poz. 176) powierza przewodniczącym Miejskich Komisji Planowania Gospodarczego m. st. Warszawy i m. Łodzi koordynację przewozów na zasadach określonych zarządzeniem Przewodniczącego PKPG z dnia 21 sierpnia 1951 r. (vide PUG nr 12/42 str. 437).

Okólnik Prezesa Rady Ministrów z dnia 23 lutego 1952 r. w sprawie **zasad używania środków lokomocji do przejazdów miejscowych we władzach, urzędach i przedsiębiorstwach państwowych** (MP nr A-20, poz. 249) wprowadza ograniczenia w korzystaniu przez pracowników z pojazdów samochodowych dla przejazdów miejscowych, nakazując wykorzystywanie dla tych celów środków komunikacji miejskiej.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 23 lutego 1952 r. w sprawie **obowiązku zamieszczania w kolejowych listach przewozowych nazwy ministerstwa (władzy), któremu podlegają nadawca i odbiorca** (Biul. PKPG nr 8, poz. 57). Temat zarządzenia określony jest w tytule.

Patrz: „Ceny i taryfy” — nowe taryfy przewozowe.

„Oświata i Nauka” — przekazanie ośrodków szkolenia motorowego.

„Sprawozdawczość i Statystyka” — sprawozdawczość w zakresie transportu samochodowego.

„Gospodarka Majątkiem Państwowym” — przekazywanie zbędnych i nadmiernych remanentów motoryzacyjnych.

OBRÓT TOWAROWY

Ustawa z dnia 15 lutego 1952 r. o **obowiązkowych dostawach zwierząt rzeźnych** (Dz. U. R. P. nr 8 poz. 46) wprowadza obowiązek dostawy tych zwierząt przez gospodarstwa rolne według planu państwowego ustalonego na każdy rok przez Radę Ministrów. W ramach tego planu Centralny Urząd Skupu i Kontraktacji planuje, organizuje i nadzoruje wykonanie obowiązkowych dostaw zwierząt rzeźnych. Obowiązek dostaw ciąży na osobach fizycznych i prawnych, będących właścicielami lub posiadaczami

mi gospodarstw rolnych. Podstawą ustalenia dostaw zwierząt rzeźnych jest obszar użytku rolnego wyrażonego w hektarach fizycznych. Wysokość obowiązkowych dostaw przypadająca z jednego hektara w poszczególnych powiatach (normy) ustalona w kilogramach żywej wagi określa w drodze rozporządzenia Rada Ministrów. Ustawa udziela również Radzie Ministrów delegacji do określenia w drodze rozporządzenia szczegółowych zasad oraz trybu częściowego lub całkowitego zwolnienia od obowiązku dostawy i przyznawanie obniżek. Za dostarczenie zwierząt wypłaca się dostawcy należność w gotówce według dotychczas obowiązujących cen skupu z premią za terminową dostawę. Za niewykonanie obowiązku dostawy, utrudnianie lub udaremnianie wykonania tego obowiązku przez inne osoby albo publiczne nawoływanie do uchylania się od tego obowiązku przewidziane są sankcje karne. Ogłoszone w tymże nrze Dz. U. R. P. nr 47 rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 lutego 1952 r. w sprawie obowiązkowych dostaw zwierząt rzeźnych przez indywidualne gospodarstwa rolne ustala sposób obliczania wysokości dostaw przez poszczególne gospodarstwa rolne, podając w załączniku tabelę norm obowiązkowych z jednego hektara użytków rolnych w poszczególnych powiatach, wskazuje zasady obniżania wysokości dostaw, określa sposób wykonania obowiązkowych dostaw oraz reguluje tryb postępowania odwoławczego od decyzji ustalającej obowiązek dostawy zwierząt rzeźnych.

Rozporządzenie Ministra Przemysłu Lekkiego i Handlu Wewnętrznego z dnia 14 lutego 1952 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie powierzenia Centrali Skór Surowych i Centrali Handlowej Przemysłu Skórzanego gospodarowania skórami futerkowymi. (Dz. U. R. P. nr 10 poz. 61) wprowadza do rozporządzenia Ministrów Przemysłu Lekkiego i Handlu Wewnętrznego z dnia 13 lutego 1951 r. (Dz. U. R. P. nr 23 poz. 180) zmiany redakcyjne oraz zmiany dotyczące skupu i sprzedaży reglamentowanych skór futerkowych przez Centralny Zarząd Skupu Surowców Włókienniczych i Skórzanych oraz Centralę Handlową Przemysłu Skórzanego za pośrednictwem innych organizacji gospodarczych lub osób.

Uchwała Rady Ministrów z dnia 15 lutego 1952 r. w sprawie premii za dostawę trzody chlewnej (MP nr A-16, poz. 187) określa wysokość tych premii (patrz wyżej).

Zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 28 grudnia 1951 r. zmieniające zarządzenie w sprawie zwrotu opakowań stosowanych w branży spożywczej (MP nr A-16, poz. 200). Zmiana dotyczy beczek drewnianych miękkich (vide PUG nr 9/39 str. 337).

Zarządzenie Ministrów Przemysłu Ciężkiego oraz Handlu Wewnętrznego z dnia 16 lutego 1952 r. w sprawie obowiązku zwrotu zużytych tub metalowych (MP nr A-19, poz. 237) uzależnia sprzedaż artykułów opakowanych w tuby metalowe od zwrotu zużytej tuby metalowej. W braku zużytej tuby kupujący może złożyć kaucję, która ulega przepadkowi, jeśli w ciągu trzech miesięcy tuba nie zostanie zwrócona.

Zarządzenie Ministra Przemysłu Ciężkiego z dnia 11 lutego 1952 r. zmieniające zarządzenie z dnia 14 sierpnia 1951 r. w sprawie rejestracji i skupu reglamentowanych metali nieżelaznych (MP nr A-20, poz. 248). Zmiany polegają przede wszystkim na przesunięciu terminu zgłaszania posiadanych metali nieżelaznych (vide PUG nr 11/41 str. 410).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 19 stycznia 1952 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji niektórych pomocniczych materiałów budowlanych w 1952 roku (Biul. PKPG nr 5, poz. 34) określa tryb składania zamówień i sposób rozdziału tych materiałów.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 28 stycznia 1952 r. w sprawie rozdziału w 1952 r. pasz treściwych, znajdujących się w dyspozycji instytucji i przedsiębiorstw państwowych (Biul. PKPG nr 5, poz. 36). Temat zarządzenia określony jest w tytule.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 26 stycznia 1952 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji metali nieżelaznych w 1952 r. (Biul. PKPG nr 7, poz. 41) nakazuje stosowanie w 1952 r. trybu obowiązującego w 1951 r. (vide PUG nr 5/35 str. 172) ze zmianami wynikającymi z zarządzenia.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 15 lutego 1952 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji aku-

mulatorów, ogniw, baterii oraz części do akumulatorów w 1952 r. (Biul. PKPG nr 8 poz. 52) określa tryb składania zamówień i sposób rozdziału tych artykułów.

Patrz: „Gospodarka Majątkiem Państwowym” — upływanie nadmiernych remanentów.

CENY I TARYFY

Zarządzenie Ministra Transportu Drogowego i Lotniczego z dnia 31 grudnia 1951 r. w sprawie wydania nowej „Taryfy towarowej transportu samochodowego i spedycji” (Dz. T. i Z. Kom. nr 1, poz. 13) i

Zarządzenie Ministra Transportu Drogowego i Lotniczego z dnia 31 grudnia 1951 r. w sprawie wydania „Taryfy dla przewozów konnych” (Dz. T. i Z. Kom. nr 1, poz. 14).

Taryfy wydane zostały oddzielnie i są w sprzedaży w „Domu Książki”.

Patrz: „Obrót Towarowy” — premie za dostawę trzody chlewnej.

DOSTAWY, ROBOTY I USŁUGI

Zarządzenie Ministra Państwowych Gospodarstw Rolnych z dnia 5 lutego 1952 r. w sprawie właściwego odbioru maszyn i narzędzi rolniczych z warsztatów naprawczych (po naprawie) PGR wydzielonych i zespolonych oraz obcych (lokomobile, młockarnie). (Biul. Min. Państw. Gosp. Rol. nr 6, poz. 37). Temat zarządzenia określony jest w tytule.

Pismo okólne Ministerstwa Przemysłu Drobego i Rzemiosła z dnia 6 lutego 1952 r. w sprawie wykazów spółdzielni, którym mogą być udzielane zamówienia w zakresie robót budowlanych (Dz. Urz. Min. Przem. Dr. i Rz. nr 3, poz. 18) wyjaśnia, że przed wpisaniem spółdzielni na wykaz należy zasięgać opinii właściwego banku (vide PUG nr 7/37 str. 18).

FINANSE

Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 grudnia 1951 r. w sprawie ustanowienia specjalnych kas poborowych w państwowych biurach notarialnych i zakresu czynności tych kas (MP nr A-13, poz. 148) określa, jakie należności wpłacane będą do tych kas oraz sposób przekazywania pobranych kwot do banków.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 12 stycznia 1952 r. w sprawie ustalenia pokrycia normatywów własnymi środkami obrotowymi na 1952 r. w przedsiębiorstwach handlowych (MP nr A-14, poz. 169) ustala pokrycie normatywu towarów własnymi środkami obrotowymi na 40%, a innych normatywów na 100%.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 4 lutego 1952 r. zmieniające zarządzenie z dnia 11 grudnia 1951 r. w sprawie zasad finansowania inwestycji limitowych i działalności przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego przez banki specjalne (MP nr A-15, poz. 177). Zmiana dotyczy limitów finansowania na dany rok oraz pokrywania należności za dostawy, roboty i usługi (vide PUG nr 3/45 str. 93).

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 31 stycznia 1952 r. w sprawie prowadzenia przez gminne kasy spółdzielcze czynności zastępczych Powszechnej Kasy Oszczędności (MP nr A-15, poz. 178) nakazuje zawieranie przez PKO z gminnymi kasami spółdzielczymi umów o zastępstwo. Wzór umowy dołączony jest do zarządzenia.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 5 lutego 1952 r. w sprawie odmiennego stosowania niektórych przepisów zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Ministra Finansów z dnia 11 grudnia 1951 r. w sprawie zasad finansowania inwestycji limitowych i działalności przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego przez banki specjalne (MP nr A-16, poz. 189) określa, jakie inwestycje będą finansowane przez banki i na jakich warunkach (vide PUG nr 3/45 str. 93).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 14 lutego 1952 r. w sprawie podejmowania i rozprawiania obligacji Narodowej Pożyczki Rozwoju Sił Polski przez uspołecznione zakłady pracy, będące placówkami subskrypcyj-

nymi pożyczki (placówki „A”) — (MP nr A-17, poz. 206) określa, jakie czynności powinny wykonać zakłady pracy dla doręczenia pracownikom obligacji subskrybowanej pożyczki.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 11 grudnia 1951 r. w sprawie całkowitego przejścia agend Banku Komunalnego przez Bank Inwestycyjny i Narodowy Bank Polski (MP nr A-18, poz. 222). Przejęcie agend nastąpiło z dniem 1 stycznia 1952 r.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 13 lutego 1952 r. w sprawie zatwierdzania rocznych bilansów i rachunków wyników (zysków i strat) — (MP nr A-18, poz. 223) dotyczy przedsiębiorstw działających na zasadach rozrachunku gospodarczego i zakładów działających na zasadach pełnego wewnętrznego rozrachunku gospodarczego i określa właściwość jednostek nadrzędnych do zatwierdzania bilansów oraz tryb zatwierdzania.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 15 lutego 1952 r. zmieniające zarządzenie z dnia 7 grudnia 1951 r. w sprawie zasad bilansowania i sporządzania sprawozdań rocznych (MP nr A-18, poz. 224). Zmiany dotyczą należności i zobowiązań wobec Skarbu Państwa oraz przysyłania sprawozdań do Najwyższej Izby Kontroli (vide PUG nr 2/44 str. 62).

Okólnik Ministra Finansów z dnia 19 lutego 1952 r. w sprawie **zarachowywania wpływów z kar pieniężnych porządkowych i sądowych z ustawy o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy** (MP nr A-18, poz. 232) określa sposób odprowadzania wpływów z tych kar. Traci moc poprzedni okólnik w tej sprawie (vide PUG nr 10/40 str. 374).

Okólnik Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 17 stycznia 1952 r. w sprawie odpisania z ksiąg rachunkowych przedsiębiorstw uspołecznionych niektórych wierzytelności i zobowiązań (Biul. PKPG nr 7, poz. 47) dotyczy wierzytelności i zobowiązań, co do których upłyły terminy przedawnienia lub prekluzji.

Zarządzenie Ministra Przemysłu Drobного i Rzemiosła z dnia 29 stycznia 1952 r. w sprawie **ustalenia terminów składania Najwyższej Izby Kontroli zamknięć rachunkowych i sprawozdań z działalności finansowo-gospodarczej za rok 1950** (Dz. Urz. Min. Przem. Dr. i Rz. nr 2, poz. 7) określa dane, jakie powinny być zawarte w tych sprawozdaniach oraz terminy składania tych sprawozdań. Zamknięcia rachunkowe powinny być dokonane zgodnie z zarządzeniem Ministra Finansów z dnia 12 stycznia 1951 r. (vide PUG nr 4/34 str. 132) i zarządzeniem Ministra Finansów z dn. 19 marca 1951 r. (vide PUG nr 5/35 str. 174).

Okólnik Ministra Przemysłu Drobного i Rzemiosła z dnia 13 lutego 1952 r. w sprawie **sporządzania bilansów otwarcia w przedsiębiorstwach terenowego przemysłu materiałowego budowlanych** (Dz. Urz. Min. Przem. Dr. i Rz. nr 4, poz. 21) określa zasady i sposób sporządzania tych bilansów.

Pismo okólne Ministerstwa Przemysłu Drobного i Rzemiosła z dnia 13 lutego 1952 r. w sprawie **zasad bilansowania i sporządzania sprawozdań rocznych za 1952 r.** (Dz. Urz. Min. Przem. Dr. i Rz. nr 4, poz. 27) wyjaśnia, jakie przepisy należy stosować przy bilansowaniu i sporządzaniu sprawozdań.

Patrz: „Budownictwo” — wygospodarowanie oszczędności.

„Remonty Kapitałne” — wysokość rezerwy awaryjnej na finansowanie remontów kapitałnych.

„Urządzenia Socjalne, Opieka Społeczna” — pobieranie i zarachowywanie wpływów za korzystanie z urządzeń socjalnych, finansowanie akcji socjalnej.

PODATKI I DANINY PUBLICZNE

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 października 1951 r.:

1) w sprawie wykonania dekretu o podatku od nabycia praw majątkowych (Dz. U. R. P. nr 7 poz. 43);

2) w sprawie wykonania dekretu o opłacie skarbowej (Dz. U. R. P. nr 7 poz. 44)

zawierają przepisy wykonawcze do poszczególnych artykułów dekretu z dnia 3 lutego 1947 r. o podatku do nabycia praw majątkowych (Dz. U. R. P. z r. 1951 nr 9 poz. 74) oraz dekretu z dnia 3 lutego 1947 r. o opłacie skarbowej (Dz. U. R. P. z r. 1951 nr 9 poz. 73), a także

uchylają częściowo przepisy rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 8 listopada 1948 r. w sprawie wykonania dekretu o podatku od nabycia praw majątkowych (Dz. U. R. P. nr 59 poz. 468) i w sprawie wykonania dekretu o opłacie skarbowej (Dz. U. R. P. nr 59 poz. 469), jak również rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 4 lutego 1950 r. w sprawie zwolnienia nabycia niektórych praw majątkowych od podatku do nabycia praw majątkowych oraz zwolnienia niektórych pism od opłaty skarbowej (Dz. U. R. P. nr 4 poz. 36).

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 15 stycznia 1952 r. w sprawie **obniżenia stawki podatku obrotowego od świadczeń zespołów adwokackich** (Dz. U. R. P. nr 10 poz. 59) obniża powyższą stawkę do 4%.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 9 lutego 1952 r. w sprawie **poboru w drodze inkasa podatków i innych należności** (Dz. U. R. P. nr 10 poz. 60) powierza sołtysom (podsołtysom) bądź innym osobom powołanym przez prezydium gminnych rad narodowych inkasowanie należności z tytułu podatku gruntowego, wkładów oszczędnościowych na fundusz B — Społecznego Funduszu Oszczędnościowego, równowartości świadczeń w naturze na niektóre cele publiczne podatków terenowych, opłat elektryfikacyjnych i składek na rzecz Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych za obowiązkowe ubezpieczenia majątkowe.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 1952 r. w sprawie **ulg dla członków rodzin żołnierzy kadrowej służby wojskowej w podatku gruntowym oraz w wykonywaniu świadczeń w naturze na niektóre cele publiczne** (Dz. U. R. P. nr 11 poz. 70) określa wysokość i warunki przyznawania powyższych ulg członkowi rodziny prowadzącemu gospodarstwo rolne żołnierza, odbywającego kadrową służbę wojskową.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 15 stycznia 1952 r. w sprawie **określenia niektórych przychodów, podlegających opodatkowaniu według przepisów o podatku od wynagrodzeń** (MP nr A-14, poz. 170) określa, jakie przychody podlegają temu podatkowi. Traci moc poprzednie zarządzenie Ministra Finansów w tym przedmiocie z dnia 18 lipca 1951 r. (vide PUG nr 10/40 str. 375).

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 13 lutego 1952 r. w sprawie **określenia właściwości rzeczowej organów finansowych w zakresie podatku od wynagrodzeń, pobieranego przez płatników władz, urzędów i instytucji państwowych oraz gospodarki uspołecznionej** (MP nr A-16, poz. 192). Właściwymi są organa finansowe prezydiów powiatowych (miejskich, dzielnicowych) rad, narodowych.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 13 lutego 1952 r. w sprawie **zaniechania ustalania zobowiązań podatkowych dla drobnych podatników** (MP nr A-17, poz. 207) przenosi na terenowe organa finansowe uprawnienia przewidziane w tych sprawach w dekreście o zobowiązaniach podatkowych (vide PUG nr 12/30 str. 345).

Pismo okólne Ministerstwa Zdrowia z dnia 8 lutego 1952 r. w sprawie **opodatkowania dodatków specjalnych, wypłacanych pracownikom służby zdrowia** (Dz. Urz. Min. Zdr. nr 4, poz. 39) wyjaśnia, że dodatki specjalne przewidziane w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. w sprawie uposażenia pracowników zatrudnionych w zakładach społecznych służby zdrowia (Dz. U. R. P. nr 14, poz. 88 i z 1950 r. nr 41, poz. 365 oraz nr 52, poz. 480) podlegają podatkowi od wynagrodzeń.

Patrz: „Spółdzielczość” — ulgi kredytowe i podatkowe dla niektórych spółdzielni.

PRACA

Rozporządzenie Ministrów: Pracy i Opieki Społecznej, Przemysłu Ciężkiego oraz Zdrowia z dnia 7 lutego 1952 r. w sprawie **bezpieczeństwa i higieny pracy na niektórych obrabiarkach do drewna** (Dz. U. R. P. nr 10 poz. 62) zawiera przepisy ogólne, których zachowanie niezbędne jest dla ochrony życia i zdrowia osób zatrudnionych przy obrabiarkach do drewna wymienionych w rozporządzeniu, oraz także przepisy szczególne dla każdego rodzaju tych obrabiarek. Odpowiednie wyciągi z przepisów rozporządzenia powinny być wywieszone w pomieszczeniach pracy w stanie czytelnym, w miejscach dostępnych i widocznych.

Okólnik Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 stycznia 1951 r. w sprawie **wykonania postanowień ustawy o socjalistycznej dyscyplinie pracy** (MP nr A-13, poz. 150) roz-

ciąga moc obowiązującą okólnika z dnia 2 lipca 1951 r. (vide PUG nr 9/39 str. 340) na pracowników, zatrudnionych przy budowie i konserwacji dróg wodnych śródlądowych, o ile są użytkownikami małych i średnich gospodarstw rolnych i nie zatrudniają sił najemnych.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 9 lutego 1952 r. w sprawie wykonania uchwał Prezydium Rządu o roli, zadaniach i uprawnieniach majstra w społecznym przemyśle i budowlano-montażowych zakładach pracy (MP nr A-16, poz. 191) określa warunki konieczne dla uzyskania nominacji majstra oraz zasady i tryb przeprowadzania odnośnych egzaminów (vide PUG nr 4/34 str. 137 i nr 2/44 str. 65).

Patrz: „Komunikacja i Łączność” — używanie środków lokomocji do przejazdów miejscowych.

„Finanse” — zachowywanie wpływów z kar pieniężnych z ustawy o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy.

WYNALAZCZOŚĆ I RACJONALIZATORSTWO

Pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 2 lutego 1952 r. w sprawie udziału delegatów związku zawodowego w Centralnych Komisjach Wynalazczości (Biul. PKPG nr 7, poz. 49) wyjaśnia, że delegatów związku zawodowego do tych Komisji wyznacza Zarząd Główny względnie Zarząd Okręgowy właściwego związku zawodowego (vide PUG nr 9/39 str. 335).

Zarządzenie Ministra Przemysłu Drobного i Rzemiosła z dnia 2 lutego 1952 r. o wprowadzeniu instrukcji w sprawie obliczania oszczędności wynikających ze stosowania pracowniczych wynalazków, udoskonalień technicznych i usprawnień w jednostkach podległych Ministrowi Przemysłu Drobного i Rzemiosła (Dz. Urz. Min. Przem. Dr. i Rz. nr 3, poz. 16). Dołączona do zarządzenia instrukcja określa zasady i sposób obliczania tych oszczędności i stanowi wykonanie uchwały Rady Ministrów z dnia 14 kwietnia 1951 r. (vide PUG nr 6/36 str. 218) dla resortu Przemysłu Drobного i Rzemiosła.

PLACE

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 lutego 1952 r. w sprawie tabeli stanowisk i zaszeregowania do grup uposażenia oraz dodatków funkcyjnych, służbowych i lokalnych pracowników wojewódzkich zarządów dróg publicznych (Dz. U. R. P. nr 10 poz. 54) ustanawia dla tych pracowników tabelę stanowisk, stanowiącą załącznik do rozporządzenia oraz reguluje szereg innych spraw związanych z uposażeniem tychże pracowników.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 lutego 1952 r. w sprawie zmiany tabeli stanowisk dla pracowników finansowych (Dz. U. R. P. nr 10 poz. 55) wprowadza częściową zmianę tabeli, stanowiącej załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 lutego 1951 r. w sprawie ustalenia tabeli stanowisk, kwot uposażenia zasadniczego oraz dodatków funkcyjnych i służbowych dla pracowników finansowych (Dz. U. R. P. nr 15 poz. 118).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 lutego 1952 r. w sprawie uposażenia zasadniczego gminnych instruktorów rolnych (Dz. U. R. P. nr 10 poz. 56) ustala dla pracowników prezydiów gminnych rad narodowych zatrudnionych na stanowisku gminnego instruktora rolnego, grupy uposażenia od VIII do XI w zależności od posiadanych kwalifikacji.

Pismo okólne Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 lutego 1952 r. wyjaśniające sposób obliczania równowartości wynagrodzenia za pracę wykonaną przez uczniów podczas praktycznej nauki zawodu (MP nr A-15, poz. 181). Temat okólnika określony jest w tytule (vide PUG nr 11/41, str. 413).

Uchwała Rady Ministrów z dnia 2 lutego 1952 r. w sprawie wprowadzenia premii dla pracowników umysłowych wojewódzkich zarządów dróg publicznych (MP nr A-16, poz. 183). Do uchwały dołączony jest regulamin premiovania, określający zasady przyznawania i wysokość premii.

Uchwała Rady Ministrów z dnia 9 lutego 1952 r. w sprawie premiowania niektórych pracowników wydziałów rolnictwa i leśnictwa w prezydiach rad narodowych (MP nr A-18, poz. 215) określa stanowiska objęte premiowa-

Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 5 lutego 1952 r. w sprawie tymczasowej tabeli stanowisk oraz dodatków funkcyjnych i służbowych dla pracowników w dziale Prezydium Rady Ministrów — w Centralnym Urzędzie Kinematografii (MP nr A-18, poz. 217).

Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 5 lutego 1952 r. w sprawie tymczasowej tabeli stanowisk oraz dodatków funkcyjnych i służbowych dla pracowników w dziale Prezydium Rady Ministrów — w Centralnym Urzędzie Wydawnictw, Przemysłu Graficznego i Księgarstwa (MP nr A-18, poz. 218).

Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 lutego 1952 r. w sprawie tymczasowej tabeli stanowisk oraz dodatków funkcyjnych i służbowych dla pracowników w dziale Ministerstwa Oświaty (MP nr A-18, poz. 219)

— określają stanowiska wraz z podaniem grupy uposażenia oraz stawki dodatku funkcyjnego lub służbowego.

Uchwała Rady Ministrów z dnia 9 lutego 1952 r. w sprawie premiowania sołtysów i gminnych referentów podatkowych oraz powołania poborców skarbowych przy powiatowych wydziałach podatków wiejskich (MP nr A-20, poz. 239) określa wysokość premii w zależności od wykonania planów wpływów podatkowych.

Pismo okólne Przewodniczącego PKPG z dnia 14 lutego 1952 r. w brzmieniu ustalonym pismem okólnym z dnia 3 marca 1952 r. w sprawie nagradzania pracowników „Międzynarodowym Dniu Kobiet” (Biul. PKPG nr 8, poz. 58) określa dopuszczalną liczbę premiovanych kobiet oraz wysokość premii.

Patrz: „Oświata i Nauka” — zasady wynagradzania instruktorów za szkolenie.

„Spółdzielczość” — zasady wynagradzania członków spółdzielni pracy.

INWESTYCJE

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 25 stycznia 1952 r. w sprawie robót i dostaw inwestycyjnych, objętych planem inwestycyjnym na rok 1951, nie wykonanych rzeczowo do dnia 31 grudnia 1951 r. (MP nr A-16, poz. 188) zawiera przepisy dotyczące inwestycji z tzw. poślizgu rzeczowego a w szczególności wykonania i finansowania tych inwestycji oraz ich kontroli (vide PUG nr 3/45 str. 94).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 20 lutego 1952 r. zmieniające zarządzenie z dnia 11 stycznia 1952 r. w sprawie zasad i trybu zawierania umów o wykonanie robót budowlano-montażowych objętych planem inwestycyjnym (MP nr A-20, poz. 246). Zmiana polega na przesunięciu terminów zawierania niektórych umów do dnia 20 marca 1952 r. (vide PUG nr 3/45 str. 95).

Patrz: „Finanse” — zasady finansowania inwestycji limitowych i działalności przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego.

REMONTY KAPITAŁNE

Zarządzenie Ministra Przemysłu Rolnego i Spożywczego z dnia 22 stycznia 1952 r. w sprawie ustalenia wysokości rezerwy awaryjnej na finansowanie kapitałnych remontów awaryjnych na rok 1952 (MP nr A-18, poz. 226) określa wysokość tej rezerwy dla przedsiębiorstw, podporządkowanych centralnym zarządom i zarządom przemysłu wymienionym w zarządzeniu.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Kolei z dnia 18 stycznia 1952 r. w sprawie konserwacji i wykonywania remontów bocznic kolejowych normalnotorowych. (Biul. PKPG nr 5, poz. 33) nakazuje jednostkom gospodarki społecznej, korzystającym z bocznic kolejowych stosowanie przy remontach tych bocznic „instrukcji o konserwacji i remontach bocznic kolejowych normalnotorowych”. Instrukcja wydana zostaje odrębnie w formie broszury.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 2 lutego 1952 r. w sprawie ustalenia właściwości jednostek organizacyjnych PKPG w zakresie planowania i kontroli wy-

konania planu kapitałnych remontów (Biul. PKPG nr 7 poz. 43) określa kompetencje poszczególnych departamentów PKPG w tym zakresie.

GOSPODARKA NIERUCHOMOŚCIAMI

Zarządzenie Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 12 lutego 1952 r. w sprawie rejestru państwowych nieruchomości nierolniczych (MP nr A-18, poz. 220) wprowadza dołączoną do niego instrukcję, która zawiera przepisy dotyczące prowadzenia ksiąg rejestrowych oraz zgłaszania wpisów do tych ksiąg. Do instrukcji dołączone są wzór księgi oraz wzór zgłoszenia (vide PUG nr 11/29 str. 307).

Zarządzenie Ministra Rolnictwa wydane w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Pomiarów Kraju z dnia 9 stycznia 1952 r. w sprawie wykonania postanowień art. 4 ust. 2 i 14 ust. 4 dekretu z dnia 16 sierpnia 1949 r. o wymianie gruntów — Dz. U. R. P. nr 48, poz. 367 (Dz. Urz. Min. Rol. nr 1, poz. 1) zawiera przepisy dotyczące zasad i trybu postępowania przy wymianie gruntów.

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE

Ustawa z dnia 14 lutego 1952 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu inwalidzkim (Dz. U. R. P. nr 10 poz. 52) wprowadza do ustawy z dnia 17 marca 1952 r. o zaopatrzeniu inwalidzkim (Dz. U. R. P. z 1945 r. nr 22 poz. 131 z późniejszymi zmianami) zmiany dotyczące między innymi uprawnienia inwalidy do dodatku rodzinnego, terminu wypłaty zaopatrzenia pieniężnego oraz terminów zgłaszania przez inwalidów roszczeń do zaopatrzenia.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 1952 r. w sprawie wysokości oraz warunków przyznania zasiłków dla osób pobierających zaopatrzenie z funduszków samorządowych (Dz. U. R. P. nr 10 poz. 57) normuje sprawy wymienione w tytule odnośnie zasiłków przewidzianych w art. 9a ust. 1 dekretu z dnia 21 września 1950 r. o zniesieniu odrębnych systemów emerytalnych dla pracowników b. związków samorządu terytorialnego oraz ich przedsiębiorstw i zakładów (Dz. U. R. P. nr 44 poz. 407 z 1950 r. i z 1951 nr 19 poz. 150).

URZĄDZENIA SOCJALNE, OPIEKA SPOŁECZNA

Okólnik Ministra Finansów z dnia 27 lutego 1952 r. w sprawie pobierania i zarachowywania wpływów z odpłatności rodziców (opiekunów) za korzystanie ich dzieci z urządzeń socjalnych, wpłat personelu za wyżywienie oraz likwidacji sald akcji socjalnej z 1951 r. (MP nr A-19, poz. 238) określa sposób pobierania tych wpływów i ich odprowadzania oraz tryb likwidacji świadczeń zaległych (vide PUG nr 5/35 str. 177 i nr 11/41 str. 413).

Pismo okólne Ministerstwa Przemysłu Drobego i Rzemiosła z dnia 6 lutego 1952 r. w sprawie trybu finansowania i rachunkowości urządzeń socjalnych w roku 1952. (Dz. Urz. Min. Przem. Dr. i Rz. nr 4 poz. 24). Temat pisma określony jest w tytule.

Pismo okólne Ministerstwa Przemysłu Drobego i Rzemiosła z dnia 7 lutego 1952 r. w sprawie nie pokrytych zobowiązań finansowych akcji socjalnej za rok 1951 (Dz. Urz. Min. Przem. Dr. i Rz. nr 4, poz. 25) wyjaśnia, w jakich kredytów powinny być pokrywane rachunki z akcji socjalnej oraz zasady pokrywania tych rachunków.

ZDROWIE

Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 1952 r. o ustaleniu urzędowego spisu leków (MP nr A-15, poz. 182). Urzędowy spis leków wydany jest oddzielnie w formie broszury.

Instrukcja Ministra Zdrowia z dnia 7 lutego 1952 r. w sprawie współdziałania stacji pogotowia ratunkowego z innymi zakładami społecznymi służby zdrowia (Dz. Urz. Min. Zdr. nr 4, poz. 34) określa obowiązki stacji pogotowia ratunkowego i innych zakładów społecznych służby zdrowia oraz powierza koordynację tych obowiązków działom zdrowia prezydiów rad narodowych.

OSWIATA I NAUKA

Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 stycznia 1952 r. w sprawie przekazania Ministerstwu Transportu Drogowego i Lotniczego ośrodków szkolenia motorowego Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego (MP nr A-13, poz. 146) wymienienia ośrodki podlegające przekazaniu.

Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 stycznia 1952 r. zmieniające zarządzenie w sprawie przynależności administracyjnej i trybu przekazywania szkół zawodowych (MP nr A-15, poz. 174). Zmiany dotyczą szkół wymienionych w zarządzeniu (vide PUG nr 11/41 str. 413 i nr 12/42 str. 442).

Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów i Przewodniczącego PKPG z dnia 1 lutego 1952 r. w sprawie obowiązków instruktorów w zakresie szkolenia uczniów zasadniczych szkół zawodowych oraz zasad dodatkowego wynagrodzenia tych instruktorów za szkolenie (MP nr A-15, poz. 175) dotyczy instruktorów, którzy bezpośrednio szkolą uczniów zasadniczych szkół zawodowych, skierowanych do zakładów pracy na podstawie umowy o praktyczną naukę zawodu (vide PUG nr 11/41 str. 413). Do zarządzenia dołączony jest regulamin, który określa obowiązki instruktorów i wysokość wynagrodzenia oraz dołączony jest wzór umowy o szkoleniu uczniów w zakładzie pracy.

Zarządzenie Ministrów Szkół Wyższych i Nauki oraz Przemysłu Ciężkiego z dnia 7 grudnia 1951 r. w sprawie zaprzestania działalności przez Główny Instytut Fizyki Technicznej (MP nr A-16, poz. 193). Instytut zaprzestał działalności z dniem 7 grudnia 1951 r.

Zarządzenie Ministra Przemysłu Ciężkiego z dnia 11 grudnia 1951 r. w sprawie utworzenia Instytutu Spawalnictwa (MP nr A-16, poz. 197);

Zarządzenie Ministra Przemysłu Ciężkiego z dnia 11 grudnia 1951 r. w sprawie utworzenia Instytutu Techniki Ciepłej (MP nr A-16, poz. 198);

Zarządzenie Ministra Przemysłu Ciężkiego z dnia 11 grudnia 1951 r. w sprawie utworzenia Instytutu Obrabiarek i Obróbki Skrawaniem (MP nr A-16, poz. 199);

Zarządzenie Ministra Przemysłu Ciężkiego z dnia 28 listopada 1951 r. w sprawie utworzenia Instytutu Metali Nieżelaznych (MP nr A-17, poz. 208);

Zarządzenie Ministra Przemysłu Ciężkiego z dnia 11 grudnia 1951 r. w sprawie utworzenia Instytutu Metaloznawstwa i Aparatury Naukowo-Laboratoryjnej (MP nr A-17, poz. 209)

— określają organizację i zakres działania tych Instytutów.

SPOŁDZIELCZOŚĆ

Uchwała Rady Ministrów z dnia 2 lutego 1952 r. w sprawie ulg kredytowych i podatkowych dla niektórych spółdzielni pracy (MP nr A-16, poz. 184) określa rodzaje i rozmiary tych ulg.

Uchwała Prezydium Rządu z dnia 16 lutego 1952 r. w sprawie zasad wynagradzania członków spółdzielni pracy (MP nr A-17, poz. 204) określa zasady wynagradzania w zależności od ilości i warunków pracy. Wynagrodzenie członków spółdzielni pracy składa się z zaliczkowego wynagrodzenia bieżącego i udziału w części czystej nadwyżki, wynikającej z zatwierdzonego bilansu rocznego spółdzielni przeznaczonej do podziału między członków.

Uchwała Prezydium Rządu z dnia 16 lutego 1952 r. w sprawie świadczeń socjalno-bytowych dla członków spółdzielni pracy (MP nr A-17, poz. 205) określa świadczenia socjalno-bytowe przysługujące członkom spółdzielni pracy. Ponadto członkowie spółdzielni pracy korzystają z ubezpieczeń społecznych ogólnych do czasu zorganizowania odrębnego systemu ubezpieczeń społecznych.

SPRAWOZDAWCZOŚĆ I STATYSTYKA

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 26 stycznia 1952 r. w sprawie wykonania planu rocznego instytutów naukowo-badawczych za 1951 r. (Biul. PKPG nr 5, poz. 35) nakłada na instytuty naukowo-badawcze gospo-

darki narodowej obowiązek złożenia sprawozdań z wykonania planu za 1951 r., określając zakres tych sprawozdań i sposób ich składania.

Pismo okólne PKPG z dnia 25 stycznia 1952 r. w sprawie podawania wartości produkcji w sprawozdaniach przedsiębiorstw budowlano-montażowych (Biul. PKPG nr 5, poz. 39) wyjaśnia, w jaki sposób podaje się tę wartość.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 15 stycznia 1952 r. w sprawie jednolitej sprawozdawczości w zakresie transportu samochodowego (Biul. PKPG nr 6, poz. 40) wprowadza dołączoną do niego instrukcję, która określa zakres sprawozdawczości, podstawowe dokumenty oraz sposób wypełniania formularzy.

ORGANIZACJA URZĘDÓW

Ustawa z dnia 14 lutego 1952 r. o ustroju i zakresie działania administracji celnej (Dz. U. R. P. nr 10 poz. 53) włącza sprawy administracji celnej do zakresu działania Ministra Handlu Zagranicznego. Do zakresu działania administracji celnej należy kontrola legalności obrotu towarowego z zagranicą, zwalczanie przestępczości celnej, czynności statystyczno-celne, wymiar i pobór należności celnych. Organami administracji celnej są: 1) Centralny Zarząd Cel wchodzący w skład MHZ, 2) Urzędy celne, jako organy terenowe, podległe Centralnemu Zarządowi Cel. Sprawy zastrzeżone w obowiązujących przepisach właściwości dyrekcji cel przechodzą do zakresu działania Centralnego Zarządu Cel. Tracą moc wszystkie przepisy dotychczasowe w sprawach unormowanych omawianą ustawą, a w szczególności: 1) art. 6 i 44 rozp. Prezydenta R. P. z dn. 27.X.1933 r. o prawie celnym (Dz. U. R. P. nr 84 poz. 610 z późniejszymi zmianami), 2) utrzymane dotychczas w mocy przepisy dekretu z dn. 11.IV.1945 r. o ustroju władz administracji skarbowej oraz skarbowych organów wykonawczych (Dz. U. R. P. z 1945 r. nr 12 poz. 64 z późniejszymi zmianami) dotyczące administracji celnej. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1952 r.

Zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 23 października 1951 r. w sprawie powołania inspektorów powiatowych Państwowej Inspekcji Handlowej (MP nr A-13, poz. 149) wymienia nazwy i siedziby Inspektoratów.

Uchwała Rady Ministrów z dnia 2 lutego 1952 r. w sprawie zmiany tymczasowej struktury organizacyjnej Ministerstwa Przemysłu Drobniego i Rzemiosła (MP nr A-14, poz. 165). Zmiany dotyczą przede wszystkim Departamentu Terenowego Przemysłu Materiałów Budowlanych oraz utworzenia Centralnego Zarządu Szkolenia Zawodowego (vide PUG nr 8/38 str. 295 i nr 1/43 str. 19).

Uchwała Rady Ministrów z dnia 9 lutego 1952 r. w sprawie zmiany tymczasowej struktury organizacyjnej Centralnego Urzędu Skupu i Kontraktacji (MP nr A-16, poz. 185). Zmiany dotyczą Centralnego Zarządu Przemysłu Miłnarskiego i Centrali Zwalczania Szkodników Zbożowo-Mącznych (vide PUG nr 8/38 str. 295).

Uchwała Rady Ministrów z dnia 9 lutego 1952 r. w sprawie zmiany tymczasowego statutu organizacyjnego Ministerstwa Kolei (MP nr A-16, poz. 186). Zmiany dotyczą Departamentów: Organizacji, Zatrudnienia i Płac, Socjalnego, Techniki, Budżetowo-Gospodarczego oraz Finansów (vide PUG nr 5/35 str. 179 i nr 3/45 str. 97).

Uchwała Rady Ministrów z dnia 9 lutego 1952 r. w sprawie zmiany tymczasowej struktury organizacyjnej Ministerstwa Handlu Wewnętrznego (MP nr A-18, poz. 214). Zmiany dotyczą Departamentów: Planowania Produkcji, Inwestycji Produkcji, Finansów i Księgowości Produkcji, Rozdzielnictwa Bonowego, Techniki oraz Zaopatrzenia i Zbytu Zakładów Przemysłowych (vide PUG nr 11/29 str. 309, nr 8/38 str. 294, nr 12/42 str. 442 i nr 2/44 str. 65).

Uchwała Rady Ministrów z dnia 14 lutego 1952 r. w sprawie zmiany tymczasowego statutu organizacyjnego Mini-

sterstwa Handlu Zagranicznego (MP nr A-20, poz. 240). Zmiany dotyczą Centralnego Zarządu Cel (vide PUG nr 7/37 str. 261).

Uchwała Rady Ministrów z dn. 20 lutego 1952 r. w sprawie tymczasowego statutu organizacyjnego Ministerstwa Transportu Drogowego i Lotniczego (MP nr A-20, poz. 241). Dołączony do uchwały statut zawiera podział Ministerstwa na departamenty i centralne zarządy oraz podział departamentów na wydziały. Traci moc dotychczasowy statut (vide PUG nr 5/35 str. 179, nr 8/38 str. 294, nr 10/40 str. 379, nr 12/42 str. 442 i nr 3/45 str. 97).

Uchwała Rady Ministrów z dn. 20 lutego 1952 r. o zmianie Instrukcji nr 3 w sprawie tworzenia wydziałów i referatów prezydium rad narodowych (Mon. Pol. nr A-20, poz. 242) (vide PUG nr 7/25 str. 184, nr 10/28 str. 282, nr 11/29 str. 309, nr 8/38 str. 295, nr 10/40 str. 378, nr 12/42 str. 443, nr 1/43 str. 19 i nr 3/45 str. 97) i

Uchwała Rady Ministrów z dnia 20 lutego 1952 r. o zmianie instrukcji nr 2 w sprawie składu, podziału pracy i trybu działania prezydium rad narodowych (MP nr A-20, poz. 243) — (vide PUG nr 7/25 str. 184, nr 10/28 str. 282, nr 11/29 str. 309, nr 1/31 str. 31, nr 3/33 str. 106, nr 4/34 str. 179, nr 7/37 str. 262, nr 8/38 str. 295, nr 10/40 str. 378 i nr 12/42 str. 443).

Zmiany tych instrukcji dotyczą wydziałów komunikacji drogowej.

GOSPODARKA MAJĄTKIEM PAŃSTWOWYM

Uchwała Prezydium Rządu z dnia 20 lutego 1952 r. zmieniająca uchwałę Prezydium Rządu z dnia 8 listopada 1950 r. w sprawie przekazywania zbędnych i nadmiernych remanentów motoryzacyjnych (MP nr A-20, poz. 245). Zmiana polega na tym, że przewidziane uchwałą czynności Spółdzielczej Organizacji Zbytu Drobnej Wytworczości „Spółnota Pracy” wykonuje obecnie „Centrala Spółdzielni Transportu” (vide PUG nr 1/31 str. 24).

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Przemysłu Ciężkiego z dnia 5 lutego 1952 r. w sprawie zagospodarowania nieeksploatowanych kabli i przewodów oraz właściwego wykorzystania złomu kabli i przewodów (Biul. PKPG nr 8, poz. 51) określa sposób upłynniania tych kabli i przewodów oraz ich złomu.

KONTROLA PAŃSTWOWA

Pismo okólne PKPG z dnia 12 lutego 1952 r. w sprawie zakresu kontroli gospodarki materiałowej, wykonywanej przez inspektorów Przedsiębiorstwa Uplynniania Remanentów (Biul. PKPG nr 7 poz. 50) wyjaśnia przepisy zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 4 czerwca 1951 r. w sprawie trybu kontroli upłynniania remanentów materiałowych w jednostkach państwowych wykonywanej przez inspektorów Przedsiębiorstwa Uplynniania Remanentów (vide PUG nr 8/38 str. 295).

Patrz: „Organizacja Urzędów” — powołanie inspektorów powiatowych Państwowej Inspekcji Handlowej.

RÓŻNE

Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów i Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 21 stycznia 1952 r. w sprawie trybu ustalania wzorów druków akcydensowych (formularzy) (MP nr A-13, poz. 145) przewiduje prowadzenie przez ministerstwa i urzędy centralne prac nad ujednoliceniem druków (formularzy). Prace te koordynuje Centralny Urząd Wydawnictw Przemysłu Graficznego i Księgarstwa. Do zarządzenia dołączona jest instrukcja w sprawie ujednolicenia druków manipulacyjnych (formularzy) w urzędach, instytucjach oraz we wszystkich jednostkach gospodarki społecznej.

Przepisy inwestycyjne na rok 1952

(uzupełnienie zestawienia zamieszczonego w Nr. — 1 (43) PUG ze stycznia 1952 r.)

III. REALIZACJA INWESTYCJI

Akty podstawowe

Zarządzenie Ministra Przemysłu Drobno i Rzemiosła Nr 7 z dnia 21 czerwca 1951 r. w sprawie umów jednostek spółdzielczych nadzorowanych przez Ministerstwo Przemysłu Drobno i Rzemiosła z jednostkami gospodarki nieuspołecznionej (Dz. Urz. Min. Przem. Drobn. i Rzem. Nr 1 poz. 5).

Zarządzenie określa warunki zawierania przez jednostki spółdzielcze z jednostkami gospodarki nieuspołecznionej umów w przedmiocie:

- 1) kupna i dzierżawy nieruchomości oraz przedsiębiorstw,
- 2) najmu lokali i budynków,
- 3) kupna przedmiotów majątku trwałego, narzędzi i surowców, materiałów pomocniczych i wyrobów gotowych,
- 4) najmu i użytkowania przedmiotów majątku trwałego.

M. in. ustala ono obowiązek opiniowania umów przez głównego (starszego) księgowego jednostki zawierającej umowę pod względem jej zgodności z planem finansowym, przez radcę prawnego pod względem jej zgodności z obowiązującymi przepisami prawnymi oraz przez dział rewizyjny (kontrolę wewnętrzną) pod względem zgodności z planami, legalności, rzetelności, gospodarności i celowości. O ile jednostka zawierająca umowę nie posiada radcy prawnego wzgl. organu rewizji (kontrolę wewnętrzną) opinię wydać powinny odpowiednie komórki jednostki nadrzędnej.

Zlecenie robót budowlano-montażowych przedsiębiorstwom państwowym

Pismo Departamentu Budownictwa PKPG z dnia 14 lutego 1952 r. BU. 2F-01-22 w sprawie interpretacji uchwały Nr 915 Prezydium Rządu z dnia 21 grudnia 1951 r. dotyczącej ustalenia zasady generalnego wykonawcy robót budowlanych i montażowych (Mon. Pol. Nr A-1 poz. 13 z 1952 r.).

Pismem tym PKPG wyjaśniła, że przepisy o generalnym wykonawcy dotyczą zasadniczo robót budowlano-montażowych, wykonywanych systemem zleconym.

W odniesieniu do robót wykonywanych systemem gospodarczym przy użyciu własnych brygad roboczych, jak również w odniesieniu do robót wykonywanych przez spółdzielcze przedsiębiorstwa budowlano-montażowe zasada generalnego wykonawcy nie ma zastosowania. Również w przypadku powołania SOWI (zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów Nr 466 z dnia 24 grudnia 1951 r. — Mon. Pol. Nr A-4 poz. 52) zasada generalnego wykonawcy nie ma zastosowania i SOWI powinno być powołane jedynie do wykonania tej części robót, którą może wykonać we własnym zakresie, bez prawa do zlecenia części robót podwykonawcy.

Inwestor może obok generalnego wykonawcy wykonywać na jednej budowie roboty budowlane i montażowe systemem gospodarczym, jeżeli roboty te zostały określone w umowie i wydzielone we wniosku inwestycyjnym.

Zlecenie robót budowlano-montażowych

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 20 lutego 1952 r. zmieniające zarządzenie z dnia 11 stycznia 1952 r. w sprawie zasad i trybu zawierania umów o wykonanie robót budowlano-montażowych objętych planem inwestycyjnym (Mon. Pol. Nr A-20 poz. 246).

Zarządzenie to ustala termin zawarcia umów o roboty budowlano-montażowe przez jednostki podporządkowane CZBmIO „ZOR” oraz przez inwestorów wykonujących roboty przy pomocy drobnych wykonawców, nie objętych § 8 rozporządzenia Rady Mini-

strów z dnia 19 lutego 1949 r. w sprawie dostaw, robót i usług, a także przez centrale prywatnego przemysłu, do dnia 20 marca 1952 r.

Wykonywanie robót systemem gospodarczym

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 15 lutego 1952 r. w sprawie działalności samodzielnych oddziałów wykonawstwa inwestycyjnego (SOWI) — Mon. Pol. Nr A-25 poz. 318).

Zarządzenie wydane zostało w związku z zarządzeniem Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów Nr 466 z dnia 24 grudnia 1951 r. w sprawie jednostek nadzoru inwestycyjnego i komórek wykonawstwa inwestycji systemem gospodarczym (Mon. Pol. A-4 poz. 52).

Określa ono zasady i tryb powierzania robót SOWI, zasady wyodrębniania majątku trwałego na rzecz SOWI oraz zasady rozrachunku pomiędzy wykonawstwem inwestycyjnym realizowanym przez SOWI a pozostałą działalnością inwestora.

Nadzór inwestora nad robotami budownictwa inwestycyjnego

Pismo Departamentu Plac i Norm PKPG z dnia 25 stycznia 1952 r. PN. 4B-40-4 w sprawie prywatnych inspektorów nadzoru.

Pismo to ustaliło następujące zasady korzystania z usług prywatnych inspektorów nadzoru:

1) nadzór nad wykonywaniem inwestycyjnych robót budowlanych i montażowych powinien być sprawowany przez własny aparat służb inwestycyjno-budowlanych inwestora — zgodnie z zasadami określonymi w zarządzeniu Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów Nr 446 z dnia 24 grudnia 1951 r. w sprawie jednostek nadzoru inwestycyjnego i komórek wykonawstwa inwestycji systemem gospodarczym (Mon. Pol. Nr A-4 poz. 52);

2) jeśli inwestor nie posiada własnego aparatu służb inwestycyjno-budowlanych lub posiada aparat niedostatecznie rozbudowany, nadzór należy zlecić właściwej Dyrekcji Budowy Osiedli Robotniczych — w trybie i na zasadach zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 4 czerwca 1951 r. w sprawie stosowania wzoru umowy ramowej o nadzór nad wykonywaniem inwestycyjnych robót budowlanych i montażowych (Mon. Pol. Nr A-60 poz. 811);

3) zlecenie nadzoru osobom prywatnym może mieć miejsce tylko w przypadku, gdy:

a) inwestor realizujący plan inwestycyjny nie może wykonywać nadzoru we własnym zakresie z przyczyn wskazanych w pkt. 2 oraz

b) właściwa Dyrekcja Budowy Osiedli Robotniczych odmówiła na piśmie przyjęcia nadzoru;

4) udzielenie zamówienia osobom prywatnym może nastąpić tylko na warunkach określonych w przepisach o dostawach, robotach i usługach na rzecz Skarbu Państwa i niektórych kategorii osób prawnych;

5) prywatny inspektor nadzoru może być zatrudniony najwyżej na 2-ich budowach;

6) w przypadku zlecenia nadzoru pracownikowi własnemu nie będącemu pracownikiem służb inwestycyjno-budowlanych, obowiązany do wykonywania nadzoru w ramach obowiązków służbowych, inwestor uprawniony jest do wypłacania dodatkowego wynagrodzenia za nadzór, które nie może przekraczać 50% płacy zasadniczej otrzymywanej przez pracownika;

7) jeśli nadzór zlecono osobie, nie będącej pracownikiem inwestora, należy stosować następujące zasady miesięcznego wynagrodzenia:

uposażenie zasadnicze w zł	dodatek funkcyjny w zł	
st. inspektor	od 882,00 do 1008,00	252,00
inspektor	„ 787,50 „ 882,00	189,00
ml. inspektor	„ 724,50 „ 787,50	126,00

Wysokość wynagrodzenia w granicach podanych powyżej przysługuje inspektorom nadzoru zatrudnionym w pełnym wymiarze godzin (200 godzin miesięcznie).

Inspektorzy nadzoru zatrudnieni w niepełnym wymiarze godzin otrzymują wynagrodzenie obniżone proporcjonalnie do czasu pracy.

Inspektorzy nadzoru mogą również otrzymywać premie w granicach do 35% uposażenia zasadniczego łącznie z dodatkiem funkcyjnym pod warunkiem wykonania w 100% miesięcznego planu przerobu na budowach nadzorowanych.

W przypadku przekroczenia planu premia może wzrastać o 1% za każdy 1% przekroczenia planu do maksimum 45%.

Wysokość premii zatwierdza na podstawie wyników pracy z ubiegłego miesiąca inwestor, zlecający pełnienie nadzoru;

8) łączne wynagrodzenie inspektora nadzoru nie może przekraczać 1,5% wartości netto robót objętych rachunkami przejściowymi przedsiębiorstw wykonawczych z potrąceniem wartości netto robót objętych poprzednimi rachunkami przedsiębiorstw — jak również od wartości netto należności wynikającej z rachunku ostatecznego przedsiębiorstwa wykonawczego;

9) umowy o nadzór z prywatnymi inspektorami nadzoru należy zawierać wg wzorów opracowanych przez zleceniodawcę w oparciu o umowę ramową ogłoszoną jako załącznik do Zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 4 czerwca 1951 r. w sprawie stosowania wzoru umowy ramowej o nadzór nad wykonaniem inwestycyjnych robót budowlanych i montażowych (Mon. Pol. Nr A-60 poz. 811).

Rozliczenia za dostawy, roboty i usługi inwestycyjne

Pismo okólnie Ministerstwa Przemysłu Drobego i Rzemiosła z dnia 30 listopada 1951 r. w sprawie ustalenia początku biegu terminu prekluzyjnego przy roszczeniach za roboty inwestycyjne (Dz. Urz. Min. Przem. Drob. i Rzem. Nr 7 poz. 61).

Pismo to podaje do wiadomości pismo Prezydium Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1951 r. Arb. 96/51 do Prezesa GKA wydane na podstawie § 10 zarządzenia Nr 95 Prezesa Rady Ministrów z dnia 14 czerwca 1951 r. w sprawie nadzoru nad działalnością komisji arbitrażowych, wyjaśniające, że — w świetle § 75 ust. 3 warunków umownych (załącznik Nr 2 do zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 5 lutego 1951 r. (Mon. Pol. Nr A-18 poz. 238), bieg terminu prekluzyjnego w odniesieniu do roszczeń przedsiębiorstw budowlano-montażowych za roboty inwestycyjne rozpoczyna się w dniu sporządzenia rachunku ostatecznego, nie później jednak jak w 6 tygodni od — stwierdzonego dziennikiem budowy — zakończenia robót (na danym obiekcie), a jeżeli roboty dotyczyły budownictwa mieszkaniowego — nie później, jak w 2 tygodnie od tej daty.

W związku ze zmianą przepisów regulujących zasady i tryb zlecania inwestycyjnych robót budowlano-montażowych oraz zasady rozliczeń za te roboty wyjaśnienie powyższe odnośnie robót wykonywanych po dniu 1 stycznia 1952 r. należy odnieść do postanowień § 74 ust. 3 tymczasowych warunków umownych, stanowiących załącznik Nr 7 do zarządzenia Przewodniczącego PKPG Nr 5 z dnia 11 stycznia 1952 r. w sprawie zasad i trybu zawierania umów o wykonanie robót budowlano-montażowych, objętych planem inwestycyjnym (Mon. Pol. Nr A-5 poz. 53) oraz postanowień § 7 ust. 2 uchwały Nr 17 Prezydium Rządu z dnia 10 stycznia 1952 r. w sprawie zasad rozliczeń za roboty budowlano-montażowe i prace projektowe w zakresie inwestycji i kapitalnych remontów między jednostkami gospodarki społecznej (Mon. Pol. Nr A-6 poz. 59).

Zarządzenia w sprawie dyscypliny inwestycyjnej

Zarządzenie Ministra Górnictwa Nr 429 z dnia 3 sierpnia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności

inwestycyjnej, objętej planami inwestycyjnymi, poczynsz od planu inwestycyjnego na 1951 r.,

Zarządzenie Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 21 września 1951 r. Nr IZ-3116-51 w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej.

Zarządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 14 listopada 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej.

Zarządzenie Nr 149 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 20 grudnia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej.

Zarządzenie Nr 228 Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej.

Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 22 grudnia 1951 r. Nr In. 5-2602/51 w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej (Dz. Urz. Min. Oświaty Nr 1 poz. 3 z 1952 r.).

Wymienione zarządzenia wydane zostały na podstawie § 16 uchwały Nr 27 Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej, objętej planem inwestycyjnym, poczynsz od planu inwestycyjnego na rok 1951 (Mon. Pol. Nr A-8 poz. 124) — Patrz: PUG Nr 1/43 z 1952 r. str. 24.

IV. FINANSOWANIE INWESTYCJI

Zasady finansowania inwestycji

Uchwała Nr 70 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 1952 r. w sprawie zasad i trybu wykonywania budżetu Państwa na rok 1952 (Mon. Pol. Nr A-24 poz. 304).

Uchwała m. in. ustala zasady zatwierdzania planów pokrycia finansowego inwestycji. Obsługę kasową budżetu Państwa na odcinku finansowania inwestycji wykonują banki finansujące inwestycje, zwane bankami specjalnymi. Do zakresu działania banków specjalnych należy kontrola finansowania inwestycji oraz kontrola właściwej akumulacji środków pieniężnych przeznaczonych na inwestycje limitowe.

Technika finansowania inwestycji

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 5 lutego 1952 r. w sprawie odmiennego stosowania niektórych przepisów zarządzenia Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 11 grudnia 1951 r. w sprawie zasad finansowania inwestycji limitowych i działalności przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego przez banki specjalne (Mon. Pol. Nr A-16 poz. 189).

W związku ze zmienionym systemem planowania i finansowania inwestycji w 1952 r. i w celu ułatwienia inwestorom dostosowania się do nowych warunków — zarządzenie wprowadza na okres przejściowy ulgi od zasad określonych w § 46 i 49 oraz zawiesza działanie § 50 zarządzenia Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 11 grudnia 1951 r. w sprawie zasad finansowania inwestycji limitowych i działalności przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego (Mon. Pol. Nr A-6 poz. 60 i Nr A-15 poz. 177).

V. SPRAWOZDAWCZOŚĆ INWESTYCYJNA

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 449 z dnia 5 grudnia 1951 r. w sprawie sprawozdawczości inwestycyjnej na rok 1952.

Zarządzenie to zatwierdziło instrukcję Głównego Urzędu Statystycznego w sprawie sprawozdawczości inwestycyjnej na rok 1952.

Załączona do Zarządzenia instrukcja dotyczy łącznie inwestycji limitowych, objętych planem inwestycyjnym na rok 1952 i ustala obowiązki inwestorów w zakresie sprawozdawczości miesięcznej i kwartalnej. Zakres i sposób składania sprawozdawczości rocznej z całokształtu wykonania zadań rocznego planu inwestycyjnego określi odrębne zarządzenie Przewodniczącego PKPG.

Obowiązki inwestora bezpośredniego w zakresie realizacji Planu Inwestycyjnego na rok 1952

(dokończenie artykułu zamieszczonego w Nr. 3/451 „PUG”)

V. Oszczędność w planie inwestycyjnym na rok 1952

Stale i systematyczne obniżanie kosztów realizacji obiektów inwestycyjnych w drodze zmniejszania wartości kosztorysowej budownictwa oraz zmniejszania kosztów wykonawstwa robót budowlano-montażowych stanowi socjalistyczną metodę realizacji budownictwa inwestycyjnego.

Zadania w tym przedmiocie założone w uchwale Nr 109 Prezydium Rządu z dnia 21 lutego 1951 r. (Mon. Pol. Nr A-16 poz. 220 i Nr A-79 poz. 1098) zachowały pełną aktualność również na rok 1952. Całkowicie natomiast zmianie uległa technika finansowej realizacji zadań oszczędnościowych.

Operatywne przepisy w tym zakresie na rok bieżący zawiera zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów Nr 37 z dnia 8 lutego 1952 r. w sprawie realizacji w roku 1952 uchwały Nr 109 Prezydium Rządu z dnia 21 lutego 1951 r. o oszczędności w budownictwie (Mon. Pol. Nr A-16 poz. 190).

Zarządzenie to wyodrębnia dwa zadania oszczędnościowe:

1) zadanie w zakresie zmniejszenia wartości kosztorysowych obiektów budowlanych (oszczędność w zakresie projektowania inwestycji) oraz

2) zadanie w zakresie zmniejszenia kosztów wykonawstwa robót budowlano-montażowych (oszczędność w zakresie realizacji inwestycji).

Pierwsze z tych zadań jest zadaniem inwestora, drugie — odnoszące się wyłącznie do robót budowlano-montażowych — wykonawcy tych robót.

Stosownie do postanowień instrukcji PKPG Nr 21a limity inwestycyjne na rok 1952 określone są we wnioskach inwestycyjnych w trzech wartościach — limitach brutto, oznaczających wartości kosztorysowe programu inwestycyjnego łącznie zadaniami oszczędnościowymi, limitach brutto b, oznaczających wartości kosztorysowe tego programu po potrąceniu kwoty zadań oszczędnościowych w zakresie projektowania, oraz limitach netto, oznaczających wartości kosztorysowe rocznego programu inwestycyjnego po potrąceniu kwoty zadań oszczędnościowych w zakresie projektowania oraz realizacji inwestycji.

Jednak — odmiennie niż w roku 1951 — do dyspozycji inwestora uruchamia się środki finansowe odpowiadające limitom netto, potrącając z góry równowartość zaplanowanych zadań oszczędnościowych.

Konsekwencją takiego ustawienia zagadnienia jest to, że zarówno angażowanie środków inwestycyjnych, jak i rozliczenia z tytułu wykonanych dostaw, robót i usług inwestycyjnych powinny następować w kwotach netto tj. po wykonaniu zadań oszczędnościowych w zakresie projektowania oraz w cenach 1952 r. w odniesieniu do robót budowlano-montażowych.

Z powyższego wynika, że w ramach planu inwestycyjnego na rok 1952 nie ma miejsca na odprowadzanie jakichkolwiek kwot z konta środków inwestycyjnych na konta wygospodarowanych oszczędności.

Przechodząc po tych uwagach do przedstawienia zadań oszczędnościowych w fazie projektowania inwestycji należy wyjaśnić, że wysokość tych zadań na rok 1952 nie uległa zmianie i wynosi w zakresie budownictwa mieszkaniowego 3%, a w zakresie budownictwa przemysłowego i innego niemieszkaniowego 5%.

Na rok 1952 nastąpiło ściśle sprecyzowanie bazy wyjściowej, od której oblicza się zadania oszczędnościowe. Bazą tą są projekty wstępne i kosztorysy, obejmujące całość inwestycji, stanowiące — zgodnie z uchwałą Nr 477 Prezydium Rządu z dnia 18 lipca 1951 r. w sprawie dokumentacji technicznej jako warunku obowiązującego przy włączeniu inwestycji do planu inwestycyjnego (Biul. PKPG Nr 22 poz. 219) — podstawę do włączenia danej inwestycji do planu inwestycyjnego na rok 1952, lub też projekty techniczne i kosztorysy, posiadane przez inwestora w fazie planowania programu inwestycyjnego, jeżeli projekty te nie uwzględniają wytycznych oszczędnościowych.

Od tak określonych wartości kosztorysowych inwestorzy obowiązani są wygospodarować oszczędności co

najmniej w podanej wyżej wysokości (3 lub 5%) obniżając wartość kosztorysową w projektach technicznych, stanowiących podstawę do wykonania robót budowlano-montażowych oraz w kosztorysach urządzeń i wyposażenia inwestycyjnych — rzecz jasna bez zmniejszenia zakresu rzeczowego inwestycji oraz jej wartości technicznej i użytkowej.

Na rok 1952 nie ustalono terminu realizacji tych zadań, niemniej jednak jest oczywiste, że zadanie inwestora w zakresie oszczędnego projektowania powinno być wypełnione przed dokonaniem zamówień na urządzenia i wyposażenia inwestycyjne, a w odniesieniu do robót budowlano-montażowych — przed przekazaniem wykonawcy projektu technicznego i kosztorysu do wykonania.

Jeżeli w chwili zawierania umowy o wykonawstwo inwestycyjne inwestor nie posiada projektów technicznych, a w związku z tym nie potrafi ściśle określić oszczędności w zakresie projektowania na poszczególnych obiektach wchodzących w skład tytułu inwestycyjnego, powinien on zawrzeć dodatkowe porozumienie ustalające, że ostateczne określenie wartości kosztorysowej obiektów (po odjęciu zadań oszczędnościowych w zakresie projektowania) będzie dokonane po sporządzeniu projektów technicznych wszystkich obiektów.

Zadaniom oszczędnościowym w zakresie projektowania podlegają również inwestycje w drodze wyjątku włączone do planu inwestycyjnego bez zatwierdzonego projektu wstępnego. Z uwagi na konieczność indywidualnego podejścia do tych przypadków powołane wyżej zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów Nr 37 zobowiązało zainteresowanych ministrów do wydania stosownych zarządzeń, zapewniających wygospodarowanie oszczędności w odniesieniu do tych inwestycji.

Na zakończenie powyższych uwag o oszczędności w zakresie projektowania trzeba podkreślić konieczność pełnego zrealizowania postawionych w tym przedmiocie zadań. Jakikolwiek zaniedbania w tym względzie automatycznie spowodują trudności finansowe u inwestorów, dysponujących środkami pomniejszonymi już o zaplanowane zadania oszczędnościowe. Jak z powyższego widać ustalony na rok 1952 mechanizm finansowania inwestycji ma charakter wyraźnie mobilizujący jednostki gospodarki narodowej do pełnej realizacji wytycznych oszczędnościowych i likwidacji w tej drodze wszelkich przerostów i marnotrawstwa przy wypełnianiu programów inwestycyjnych.

Zmniejszenie kosztów wykonawstwa robót budowlano-montażowych jest zadaniem wykonawcy. Bazą, od której oblicza się zadania w tym zakresie, są ceny z 1951 r.

Od cen obowiązujących w 1951 r. wszelkie uspołecznione jednostki wykonawstwa inwestycyjnego rozliczające się na podstawie kosztorysów powinny obniżyć ceny wykonanych w 1952 r. robót budowlano-montażowych o 7,1%. Natomiast organizacje inwestujące, wykonujące roboty systemem gospodarczym na podstawie kosztów własnych, powinny obniżyć koszt tych inwestycji co najmniej o 5,5% w stosunku do kwot zaplanowanych w tytułach inwestycyjnych na roboty budowlano-montażowe.

W odniesieniu do pierwszej grupy przypadków umowy o roboty budowlano-montażowe zawierane przez inwestorów z wykonawcami powinny wyodrębniać zarówno ogólny koszt robót brutto (tj. bez uwzględnienia obniżki cen wynikającej z zadań oszczędnościowych w zakresie realizacji inwestycji), jak i koszt netto, tj. koszt robót według cen z 1952 r. Rozliczenia między stronami powinny być dokonywane w cenach netto.

Z uwagi na to, że w praktyce spotykamy kosztorysy sporządzone według cen z różnych okresów, zachodzi konieczność doprowadzenia kosztorysów do bazy cen roku 1951, stanowiących podstawę dla ustalenia cen 1952 r.

Szczegółowe wytyczne w tym zakresie zawiera zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 82 z dnia 16 marca 1951 r. w sprawie realizacji uchwały Nr 109 Prezydium Rządu o oszczędności w budownictwie (Mon. Pol. Nr A-26 poz. 326) oraz zarządzenia resortowe, wydane na jego podstawie (tzw. współczynnik „K”).

Przepisy te zachowały swą aktualność również na rok 1952 z tym, że w tych przypadkach, w których w kosztorysach przyjęto ceny materiałów obowiązujących przed obniżką cen artykułów inwestycyjnych i zaopatrzeniowych, dokonaną uchwałą Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1950 r. (Mon. Pol. Nr A-1 poz. 6 z 1951 r.) współczynniki zmiany poziomu cen, o których mowa w powołanych wyżej zarządzeniach, podlegają odpowiedniej korekcie o procent uwzględniający obniżkę cen materiałów.

Po ustaleniu ceny odnośnej roboty na poziomie 1951 r., cenę tę należy pomnożyć przez współczynnik przeliczeniowy wynoszący 0,929, uzyskując w tej drodze cenę obowiązującą na rok 1952 tj. uwzględniającą zmniejszenie kosztów wykonawstwa o 7,1% w porównaniu z kosztami 1951 r.

W celu ujednolicenia trybu postępowania w zakresie przeliczenia cen kosztorysowych zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 8 lutego 1952 r. zobowiązało zainteresowane resorty do wydania stosownych zarządzeń wykonawczych.

W tych przypadkach, gdy wskutek braku norm kosztorysowych dla danej roboty rozliczenia oparte są o kalkulację wynikową — ceny za roboty nie powinny przekraczać efektywnie poniesionych przez wykonawców kosztów bezpośredniej robocizny i materiałów z doliczeniem kosztów ogólnych w granicach ustalonych uchwałą KERM z dnia 30 marca 1950 r. w sprawie zmiany stawek kosztów ogólnych przy robotach budowlanych i instalacyjnych (Biul. PKPG Nr 6 poz. 87), pomniejszonych o 8,2% (współczynnik przeliczeniowy 0,918).

Zarządzenie o oszczędności w budownictwie obejmuje przebród od dnia 1 stycznia 1952 r. Dotyczy ono również rozliczeń dokonanych bez właściwego obniżenia cen robót budowlanych i montażowych przed jego ogłoszeniem. W tych przypadkach odnośne różnice powinny być rozliczone w pierwszej fakturze przejściowej, wystawionej po dacie wejścia w życie tego zarządzenia.

VI. Finansowanie i rozliczanie działalności inwestycyjnej

Jak wspomnieliśmy, mówiąc o angażowaniu środków inwestycyjnych, zadania inwestycyjne w większości wykonywane są w drodze umów gospodarczych, regulujących w płaszczyźnie prywatno-prawnej wzajemne prawa i obowiązki stron.

Rozliczenia z tego tytułu pomiędzy inwestorami a dostawcami dóbr inwestycyjnych i przedsiębiorstwami wykonawstwem inwestycyjnym dokonywane są na zasadach i w trybie oddzielnych przepisów, a mianowicie dwóch uchwał Prezydium Rządu: Nr 877 z dnia 12 grudnia 1951 r. w sprawie zasad rozliczeń za dostawę, usługi i roboty między jednostkami gospodarki uspołecznionej (Mon. Pol. Nr A-103 poz. 1500) oraz Nr 17 z dnia 10 stycznia 1952 r. w sprawie zasad rozliczeń za roboty budowlano-montażowe i prace projektowe w zakresie inwestycji i kapitałnych remontów między jednostkami gospodarki uspołecznionej (Mon. Pol. Nr A-6 poz. 59).

Uchwały te wprowadziły od dnia 1 stycznia 1952 r. nowe zasady rozliczeń wewnątrz gospodarki uspołecznionej, uchylając dotychczasowe przepisy zawarte w instrukcji Ministra Finansów z dnia 23 stycznia 1951 r. w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji, objętych planem inwestycyjnym na rok 1951 (§ 24—29), jak również akty normatywne stanowiące podstawę do ustaleń tej instrukcji (uchwała KERM z dnia 20 maja 1947 r., zarządzenie Ministra Finansów z dnia 3 listopada 1950 r. — Mon. Pol. Nr A-129, poz. 1614, uchwała KERM z dnia 21 października 1947 r., uchwała KERM z dnia 5 sierpnia 1949 r. — Mon. Pol. Nr A-54 poz. 734, zarządzenie Ministra Budownictwa z dnia 29 listopada 1949 r. — Mon. Pol. Nr A-100 poz. 1181, uchwała Prez. Rządu z dnia 27 września 1950 r. — Mon. Pol. Nr A-107 poz. 1340 wraz z późniejszymi zmianami i uzupełnieniami).

Problematyka tych aktów normatywnych, wprowadzających zasadnicze zmiany do dotychczasowych zasad i trybu rozliczeń, stanowi specjalny temat. Szczegółowe przedstawienie tej problematyki niepomniernie rozszerzyłoby ramy niniejszego artykułu, wobec czego wypadnie poświęcić temu tematowi w aspekcie rozliczeń inwestycyjnych oddzielny artykuł.

Poza gospodarką uspołecznioną, tzn. w zakresie rozliczeń pomiędzy jednostkami gospodarki uspołecznionej a osobami lub przedsiębiorstwami prywatnymi (nie będącymi pod zarządem państwowym) mają zastosowanie po-

stanowienia § 65 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. w sprawie dostaw, robót i usług na rzecz Skarbu Państwa... oraz niektórych kategorii osób prawnych (Dz. U.R.P. Nr 12 poz. 73), w myśl których regulowanie należności za świadczenia wykonane na rzecz gospodarki uspołecznionej przez osoby inne niż wymienione w § 8 tego rozporządzenia powinno nastąpić po sprawdzeniu i przyjęciu rachunku przez zamawiającego w ciągu 60 dni od daty złożenia rachunku w trybie przepisów o obrocie bezgotówkowym.

W zakresie działalności inwestycyjnej powołane wyżej zasady rozliczeń regulują jedynie jedną stronę zagadnienia. Działalność inwestycyjna jest bowiem działalnością celową. Inwestorom wolno podejmować i prowadzić tę działalność wyłącznie na podstawie prawidłowo zatwierdzonego programu rzeczowego, określonego w tytule inwestycyjnym i w granicach wartości kosztorysowych tego programu.

Na straży legalności działalności inwestycyjnej stoją banki specjalne, które kontrolę w tym zakresie przeprowadzają bądź to w formie kontroli uprzedniej (kontroli umów), bądź też w ramach bankowej kontroli wypłat na cele inwestycyjne.

W obowiązującym systemie finansowania inwestycji bankowej kontroli podlegają wyłącznie zaangażowania o wykonawstwo inwestycyjne tj. umowy o prace projektowe i o roboty budowlano-montażowe, jak również zlecenia wydane przez inwestorów samodzielnym oddziałom wykonawstwa inwestycyjnego i własnym brygadam robotniczym na wykonanie robót budownictwa inwestycyjnego.

Zadaniem bankowej kontroli umów jest ustalenie czy:

- a) objęte umową lub zleceniem prace i roboty znajdują się w zatwierdzonym tytule inwestycyjnym,
- b) suma rocznej umowy (suma zleceń) nie przekracza wartości kosztorysowej przewidzianej na ten cel w tytule inwestycyjnym oraz,
- c) umowa jest zgodna z obowiązującymi przepisami, regulującymi zasady zawierania umów i czy jest oparta na obowiązujących wzorach.

Ponadto w zakresie robót budowlano-montażowych bankowa kontrola umów ma na celu stwierdzenie posiadania przez inwestora dostatecznej dokumentacji technicznej, uwzględnienie przez strony zadań w zakresie zmniejszenia kosztów wykonawstwa inwestycyjnego, uwzględnienie postanowień w przedmiocie zaliczek materiałowych dla wykonawcy oraz zachowanie zasady generalnego wykonawcy robót budowlano-montażowych.

Umowy zawierające istotne wady, jak np. niezgodne rzeczowo z tytułem inwestycyjnym lub naruszające zasady generalnego wykonawstwa robót nie są przez banki przyjmowane do finansowania. W przypadku stwierdzenia wad mniejszej wagi banki specjalne przyjmują umowy warunkowo, żądając usunięcia wad i uchybień w określonym terminie. Po bezskutecznym upływie tego terminu banki specjalne wstrzymują dalsze finansowanie inwestycji.

Zewnętrzny wyraz przyjęcia umowy do finansowania przez bank specjalny jest odnośna adnotacja na umowie, nazywana „potwierdzeniem umowy”.

Potwierdzenie to stanowi odpowiednik tzw. „bankowej notyfikacji umów” stosowanej w roku 1951. Jednakże pomiędzy obowiązującym w 1951 r. notyfikowaniem umów a wprowadzonym od 1952 r. potwierdzaniem zachodzi istotna różnica. Polega ona na tym, że dotychczasowa notyfikacja zawierała w swej treści również zapewnienie dla wykonawcy ze strony banku wystarczalności pokrycia finansowego w granicach notyfikowanej umowy. Na skutek zmian w zasadach finansowania inwestycji, obowiązujących od 1 stycznia 1952 r. (roczne i kwartalne p.p.f.i.) potwierdzenie umowy stwierdza wyłącznie zgodność umowy z programem rzeczowym, określonym w tytule inwestycyjnym, natomiast nie stanowi ono żadnej gwarancji ze strony banku w przedmiocie regularnego i terminowego opłacania faktur wykonawców.

Kontrola zleceń udzielonych przez inwestora SOWI odbywa się na podstawie wykazu obiektów, zleconych do wykonania samodzielnemu oddziałowi wykonawstwa inwestycyjnego, kontrola zaś zleceń wewnętrznych na wykonanie robót przez własne kadry robocze inwestora — wzorem roku 1951 — na podstawie rejestru robót wykonywanych systemem gospodarczym.

Prawidłowość zaangażowania środków inwestycyjnych w zakresie zakupu dóbr inwestycyjnych wykonywana jest w ramach bankowej kontroli wypłat (kontroli bieżącej).

Po tych uwagach wyjaśniających warunki, pod jakimi banki specjalne finansują inwestycje należy stwierdzić, że podobnie jak w roku 1951 ze środków inwestycyjnych w zasadzie podlegają pokryciu wyłącznie wydatki i nakłady inwestycyjne zgodnie z programem rzeczowym i w granicach wartości kosztorysowych, określonych w tytule inwestycyjnym. Tryb pokrywania tych nakładów i wydatków zależy od charakteru dokonywanych nakładów gospodarczych.

W zakresie dostaw dóbr inwestycyjnych odnośnie faktury za maszyny, urządzenia, sprzęt i inwentarz i to zarówno z dostaw krajowych jak i z importu pokrywane są bezpośrednio ze środków inwestycyjnych, rzecz jasna po sprawdzeniu ich zgodności z rocznym planem nakładów inwestycyjnych.

W odniesieniu do prac projektowych pokrycie faktur następuje tylko w granicach przedłożonych bankowi i przyjętych do finansowania umów zawartych przez inwestora z państwowymi biurami projektów i innymi wykonawcami dokumentacji technicznej.

Analogicznie przedstawia się sprawa rozliczania robót budowlano-montażowych wykonywanych systemem zleconym, z tą jedynie różnicą, że stosownie do odnośnych zarządzeń inwestorzy obowiązani są równocześnie z zawarciem umowy udzielić państwowym przedsiębiorstwom budowlano-montażowym zaliczki na utrzymanie na budowie niezbędnych zapasów materiałowych.

Zasady udzielania tych zaliczek w 1951 r. regulowało zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 10 lutego 1951 r. w sprawie udzielania i umarzania zaliczek na materiały udzielanych przez inwestorów przedsiębiorstwom budowlano-montażowym (Mon. Pol. Nr A-16 poz. 223). Na rok 1952 odnośnego zarządzenia dotychczas nie ogłoszono. Tymczasowo, do czasu uregulowania sprawy, Ministerstwo Finansów w drodze odrębnej decyzji określiło zaliczkę na 6% ogólnego kosztu robót, zleconych do wykonania w 1952 r.

Nieprzedłożenie przez inwestora zlecenia przelania tej zaliczki wstrzymuje potwierdzenie umowy przez bank specjalny, a tym samym nieprzystąpienie przedsiębiorstwa wykonawczego do wykonywania umowy.

Rozliczanie robót wykonywanych przez państwowe przedsiębiorstwa budowlano-montażowe następuje fakturami przejściowymi opartymi na tabelach scalonych elementów budowy i procentowym ustaleniu zaawansowania robót oraz fakturami końcowymi za wykonane roboty, sporządzonymi po ukończeniu wszystkich robót, dotyczących określonych obiektów, na podstawie kosztorysu umownego i kosztorysów dodatkowych.

Szczegółowe zasady w tym zakresie zawiera powołana wyżej uchwała Nr 17 Prezydium Rządu z dnia 10 stycznia 1952 r. (Mon. Pol. Nr A-6, poz. 59).

Rozliczenia robót wykonywanych przez SOWI odbywają się na zasadach zbliżonych do rozliczeń z tytułu robót wykonywanych przez państwowe przedsiębiorstwa budowlano-montażowe. Z uwagi na ich charakter prawny (samodzielna komórka organizacyjna inwestora) stosuje się tu faktury wewnętrzne, z których potrąca się ustaloną marżę zysku.

System finansowania i rozliczania pozostałych robót budowlano-montażowych tj. robót wykonywanych przez tzw. drobnych wykonawców zewnętrznych oraz przez inwestora przy użyciu własnych kadr roboczych zależy od formy organizacyjno-prawnej inwestora.

Wszyscy inwestorzy z wyłączeniem organizacji inwestycyjnych, działających na zasadach rozrachunku gospodarczego finansują wszelkie wydatki i nakłady (robocizna i materiały) bezpośrednio ze środków inwestycyjnych. Natomiast inwestorzy na rozrachunku gospodarczym finansują wydatki na materiały przeznaczone do przerobienia przez drobnych wykonawców oraz wydatki na materiały i robociznę dotyczące robót wykonywanych przez własne kadry robocze przejściowo ze swych środków obrotowych. Refundacja tych sum ze środków inwestycyjnych w pierwszym przypadku następuje w miarę zużycia materiałów, na podstawie faktur lub rachunków wykonawcy, w wysokości potrąceń z tytułu zużycia materiałów uwidocznionych na

fakturze lub rachunku. Przy robotach wykonywanych przy użyciu własnych brygad roboczych — w myśl zasad finansowania inwestycji wprowadzonych na rok 1952 — wydatki pokryte wstępnie ze środków obrotowych powinny być rozliczane miesięcznymi fakturami wewnętrznymi (przejściowymi i końcowymi) zastępującymi dotychczasowe rozliczenia refundacyjne, oparte na arkuszach rozliczeniowych. Sumy tych faktur, analogicznie jak przy fakturach wystawianych przez SOWI, powinny być pomniejszane o obowiązującą marżę zysku.

Jak wspomniano, w gospodarce inwestycyjnej obowiązuje zasada pełnej rzeczowej i finansowej zgodności działalności inwestycyjnej z programem rzeczowym i wartościami kosztorysowymi, określonymi w tytule inwestycyjnym.

Wyrazem finansowym tej zasady jest to, że faktury i rozliczenia niezgodne z tytułem inwestycyjnym nie są płacone. O otrzymaniu takich żądań zapłaty banki specjalne zawiadamiają inwestorów bezpośrednich i naczelników, z wezwaniem do finansowej legalizacji działalności inwestycyjnej w określonym terminie.

Wykonywanie nielegalnej, pozaplanowej działalności inwestycyjnej jest działaniem na szkodę gospodarki narodowej i pociąga za sobą odpowiedzialność na zasadach określonych w uchwale Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej, objętej planami inwestycyjnymi, poczynwszy od planu inwestycyjnego na rok 1951 (Mon. Pol. Nr A-8 poz. 124).

Niemniej jednakże w celu niehamowania rotacji środków obrotowych dostawców dóbr inwestycyjnych i przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego zasady finansowania inwestycji na rok 1952 przewidywały procedurę rozliczania należności dotyczących działalności inwestycyjnej niezgodnej z programem rzeczowym lub przekraczającej wartości kosztorysowe tytułu inwestycyjnego oraz nie znajdujące pokrycia w rocznym limicie finansowania. W szczególności w przypadku bezskutecznego upływu terminu wyznaczonego przez bank specjalny na dokonanie przez inwestora naczelnego finansowej legalizacji nieprawidłowej działalności inwestycyjnej, banki specjalne blokują dysponentom drugiego stopnia (inwestorom naczelnym) odpowiednią część środków na sfinansowanie inwestycji w następnym kwartale i z tych środków pokrywają niezgodne z planem płatności. O pokryciu w tym trybie należności dostawców i wykonawców banki specjalne powiadamiają odnośnie władze powołane do stosowania sankcji za naruszenie dyscypliny inwestycyjnej.

Przedstawiony wyżej tryb postępowania nie dotyczy rozliczeń z tytułu dostaw importowych. W odniesieniu do tych rozliczeń płatności niezgodne z tytułem inwestycyjnym w drodze wyjątku pokrywane są natychmiast po ich otrzymaniu przez banki specjalne w ramach aktualnego limitu finansowania inwestora, przy równoczesnym powiadomieniu odnośnych władz o tym fakcie dla dokonania finansowej legalizacji nakładu inwestycyjnego.

VII. Rozliczanie nakładów inwestycyjnych wykonanych w poprzednim roku

W dotychczasowych przepisach dotyczących finansowania i bankowej kontroli inwestycji, objętych planem inwestycyjnym obowiązywała zasada, że ze środków inwestycyjnych danego roku pokrywa się wyłącznie wydatki i nakłady inwestycyjne zgodne z programem rzeczowym i limitami finansowymi, określonymi w tytule inwestycyjnym danego roku.

W konsekwencji ze środków inwestycyjnych danego roku nie mogłyby być pokrywane nakłady i wydatki inwestycyjne, jeżeli z dokumentów uzasadniających wypłatę wynikało, że odnośne nakłady gospodarcze nie zostały fizycznie wykonane w ciągu roku.

Jedynym wyjątkiem od tej zasady było pokrywanie nakładów inwestycyjnych z tytułów lub ich składników wyraźnie przeznaczonych na pokrycie nakładów dokonanych w latach ubiegłych oraz refundowanie nakładów finansowych poprzednio z tzw. kredytów antycypacyjnych, udzielonych na poczet środków planu inwestycyjnego następnego roku.

Powyższa zasada z dniem 1 stycznia 1952 r. straciła rację bytu.

Jak wiemy od 1952 r. nastąpiło rozgraniczenie inwestycyjnego planowania rzeczowego i planowania pokrycia finansowego inwestycji.

Począwszy od tego roku plan inwestycyjny, a z punktu widzenia inwestora bezpośredniego tytuł inwestycyjny, obejmuje wyłącznie wartości kosztorysowe zaplanowanych zadań rzeczowych. Środki finansowe na opłacenie działalności inwestycyjnej inwestor otrzymuje w drodze odrębnych planów pokrycia finansowego inwestycji.

W związku z tym treść dotychczasowego pojęcia „limit finansowy” rozpadła się na dwa pojęcia: „limit inwestycyjny”, oznaczający wartości kosztorysowe zadania inwestycyjnego, określonego w tytule inwestycyjnym oraz limit finansowania”, oznaczający wysokość środków finansowych, służących w danym roku na opłacenie wydatków i nakładów inwestycyjnych.

Ponadto w terminologii inwestycyjnej pojawiło się określenie „zobowiązania budowy” na oznaczenie zobowiązań inwestora wobec dostawców dóbr inwestycyjnych i przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego z tytułu działalności fizycznej wykonanej do końca poprzedniego roku.

Zobowiązania budowy w myśl nowych zasad finansowania inwestycji objęte są limitami finansowania danego roku tzn., że zobowiązania inwestora wobec jego kontrahentów z tytułu dostaw, robót i usług inwestycyjnych fizycznie wykonanych do dnia 31 grudnia 1951 r. podlegają zapłacie ze środków inwestycyjnych inwestora, stojących do jego dyspozycji w roku 1952.

Rozliczenia z tego tytułu mogą być dokonywane do wysokości faktycznych kosztów robót, dostaw i usług, wykonanych do dnia 31 grudnia 1951 r. i nie rozliczonych do tego terminu, niezależnie od ich rzeczowej i finansowej zgodności z planem inwestycyjnym 1951 r.

Powyższe zasady ustalone zostały w zarządzeniu Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 4 lutego 1952 r., zmieniającym zarządzenie z dnia 11 grudnia 1951 r. w sprawie zasad finansowania inwestycji limitowych i działalności przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego przez banki specjalne (Mon. Pol. Nr A-15 poz. 177).

Jednak zobowiązania budowy, których wysokość przekracza sumę niewykorzystanych w 1951 r. środków tytułu inwestycyjnego stanowią naruszenia dyscypliny finansowej w zakresie inwestycji. Są one przez banki specjalne ewidencjonowane na oddzielnych kontach i podlegają kontroli przez specjalne komisje dla zbadania przekroczeń planów inwestycyjnych, powołane przez Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów.

Należy podkreślić, że w myśl tego zarządzenia należności wynikające z działalności inwestycyjnej zaplanowanej na rok 1952 a przedterminowo wykonanej w roku ubiegłym nie stanowią zobowiązań budowy, należności te pokrywane są w normalnym trybie w granicach ich rzeczowej zgodności z planem inwestycyjnym na rok 1952.

VIII. Rola banków finansujących inwestycje

Obowiązujące zasady podejmowania i prowadzenia działalności inwestycyjnej charakteryzuje ingerencja banków w procesy inwestowania.

Banki specjalne koncentrują wszelkie środki finansowe na inwestycje oraz przeprowadzają wszelkie rozliczenia z tytułu dokonanych nakładów inwestycyjnych. Wykonują one kontrolę działalności inwestycyjnej oraz kontrolują gospodarkę produkcyjną przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego, czuwając nad prawidłowym przebiegiem procesów inwestowania i prawidłowym zużyciem środków finansowych na inwestycje.

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 11 grudnia 1951 r. w sprawie zasad finansowania inwestycji limitowych i działalności przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego (Mon. Pol. Nr A-6 poz. 60, Nr A-15 poz. 177 i Nr A-16 poz. 189) nie przesądza kierunków zadań i zakresu bankowej kontroli inwestycji, odwołując się w tym względzie do odrębnych przepisów, mających być wydanymi przez Ministra Finansów w porozumieniu z Przewodniczącym PKPG i Prezesem Najwyższej Izby Kontroli. Niemniej jednak już ze sformułowań tego zarządzenia wynika, że dotychczasowe szerokie uprawnienia banków w odniesieniu do finansowania inwestycji na rok 1952 zostały znacznie rozszerzone i pogłębione.

W szczególności — niezależnie od dotychczasowych uprawnień banków przeprowadzania u inwestorów i w przedsiębiorstwach wykonawstwa inwestycyjnego, na miejscu budowy i w każdej fazie realizacji inwestycji

wszelkich kontroli technicznych i finansowo-gospodarczych — banki specjalne zostały uprawnione do wstrzymywania finansowania danej inwestycji, w przypadkach uzasadniających zastosowanie tej sankcji gospodarczej. Przykładowo można by tu wymienić takie przypadki, jak nieprzedłożenie przez inwestora dostatecznej dokumentacji technicznej, naruszenie przepisów o generalnym wykonawcy robót budowlano-montażowych, stwierdzenie przez banki braku celowości lub konieczności gospodarczej prowadzenia inwestycji, błędnej lokalizacji lub błędnego rozwiązania projektu danej inwestycji, stwierdzenie nieprzygotowania organizacyjnego lub materiałowego danej budowy lub niegospodarności na budowie.

Banki specjalne w ramach nowych zasad finansowania inwestycji zostały również uprawnione do wydawania szczegółowych instrukcji, wiążących inwestorów oraz dostawców dóbr inwestycyjnych i przedsiębiorstwa wykonawstwa inwestycyjnego.

IX. Uwagi końcowe

W ramach niniejszego artykułu podjęliśmy próbę syntetycznego ujęcia podstawowych zasad rzeczowej i finansowej realizacji zadania inwestora bezpośredniego na tle zespołu aktów normatywnych, obowiązujących w tym zakresie na rok 1952.

Przedstawienie tematu z uwagi na jego rozmiar i ilość nasuwających się problemów nie mogło rzecz jasna wyczerpać całości zagadnienia. Koncentrowaliśmy się jedynie na sprawach mających najistotniejsze znaczenie z punktu widzenia poprawnego wykonywania zadania inwestycyjnego oraz na sprawach odmiennie uregulowanych na rok 1952 w porównaniu z dotychczasowym systemem prowadzenia i finansowania działalności inwestycyjnej.

Podjmując w uwagach końcowych próbę zestawienia podstawowych obowiązków inwestora w zakresie realizacji zadania inwestycyjnego na 1952 r. wyliczymy następujące ogniwa tych obowiązków:

1. Prawidłowe i terminowe akumulowanie środków pieniężnych na sfinansowanie inwestycji,
2. Podejmowanie i prowadzenie działalności inwestycyjnej wyłącznie na podstawie programu rzeczowego, określonego w tytule inwestycyjnym i w granicach wartości kosztorysowej tego programu,
3. Podejmowanie i prowadzenie działalności inwestycyjnej wyłącznie na podstawie prawidłowo sporządzonej i zatwierdzonej dokumentacji technicznej i prawnej lub odnośnych zwolnień od tej dokumentacji,
4. Terminowe realizowanie zadania inwestycyjnego, a w związku z tym prawidłowe i terminowe zawieranie umów (wydawanie zleceń i zamówień) w zakresie dokumentacji technicznej, robót budowlano-montażowych i zaopatrzenia inwestycji w maszyny, urządzenia sprzęt i inwentarz,
5. Pełne wygospodarowanie zadań oszczędnościowych w zakresie projektowania inwestycyjnego oraz przestrzeganie zasad oszczędnej gospodarki i obniżki kosztów na etapie wykonania programu inwestycyjnego,
6. Przestrzeganie zasady generalnego wykonawcy robót budowlano-montażowych przy ich wykonywaniu systemem zleconym,
7. Przestrzeganie ustalanych z wykonawcą terminów dostarczania mu dokumentacji technicznej,
8. Terminowe dostarczanie dokumentacji inwestycyjnej oraz umów o roboty budowlano-montażowe i prace projektowe bankom specjalnym,
9. Prawidłowe i terminowe prowadzenie analitycznej kartoteki inwestycyjnej,
10. Prawidłowe znakowanie umów, zleceń i zamówień inwestycyjnych symbolami planu inwestycyjnego,
11. Prawidłowe wykonywanie nadzoru nad robotami budownictwa inwestycyjnego i terminowe dokonywanie odbiorów tych robót.
12. Terminowe sprawdzanie faktur za dostawy, roboty i usługi inwestycyjne,
13. Prawidłowe i terminowe refundowanie środków obrotowych zaangażowanych na wstępne finansowanie inwestycji,
14. Okresowe uzgadnianie z bankami specjalnymi zapisów księgowych w zakresie finansowania inwestycji,
15. Prawidłowe i terminowe zarachowywanie inwestycji na majątek trwały,
16. Prawidłowe i terminowe składanie sprawozdań inwestycyjnej.

Mgr Franciszek Wentowski

Organizacja nadzoru i wykonawstwa inwestycyjnego

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów Nr 466 z dn.24.XII.1951 r. w sprawie jednostek nadzoru inwestycyjnego i komórek wykonawstwa inwestycji systemem gospodarczym (Mon. Pol. Nr A-5 poz. 52 z r. b.) posiada doniosłe znaczenie w dziedzinie organizacji jednostek i służb inwestycyjnych oraz komórek wykonawstwa inwestycji systemem gospodarczym. Dotychczasowe przepisy w tej dziedzinie grzeszyły fragmentarycznością bądź też regulowały sprawę prowizorycznie. Wspomniane zarządzenie wraz z załączoną doń instrukcją reguluje całokształt zagadnień organizacyjnych i wprowadza nową jednolitą terminologię. Nowotworzone jednostki — po dniu 31 grudnia ub. r. muszą być zakładane na zasadach określonych w Instrukcji, zaś jednostki utworzone przed tą datą muszą być dostosowane pod względem nazwy, siedziby, zakresu działania i organizacji wewnętrznej do postanowień Instrukcji w terminie do dnia 31 marca br. Z powyższego obszernego aktu normatywnego podajemy niżej, streszczenie najważniejszych postanowień, charakteryzując je pokrótce z punktu widzenia prawnego.

Instrukcja wprowadza następujące rodzaje (i nazwy) jednostek nadzoru inwestycyjnego: 1) przedsiębiorstwa w budowie, 2) komórki nadzoru inwestycyjnego, 3) zarządy inwestycji, 4) biura budowy. Zaraz na wstępie zaznaczyć należy, że określenie „jednostki nadzoru inwestycyjnego” jest o tyle mylne, że wszystkie jednostki ad 1) i 3) oraz niektóre jednostki ad 2) i 4) (a mianowicie Biura Rozbudowy i Budowy) spełniają równocześnie funkcje inwestorów bezpośrednich, wobec czego znaczenie Instrukcji jest tym większe, że reguluje ono organizację wewnętrzną, a nawet strukturę prawną inwestorów bezpośrednich. Po drugie Instrukcja reguluje tryb tworzenia, organizację i zasady działania komórek wykonawstwa inwestycji systemem gospodarczym, dzieląc je na dwa rodzaje: 1) Samodzielne Oddziały Wykonawstwa Inwestycyjnego i 2) Oddziały Wykonawstwa Inwestycyjnego.

I. Jednostki nadzoru inwestycyjnego

1. Przedsiębiorstwo w budowie. Instrukcja nakazuje tworzyć pod tą nazwą jednostkę dla budowy i przygotowania produkcji nowopowstających zakładów przemysłowych, które po ukończeniu budowy staną się przedsiębiorstwami produkcyjnymi (eksploatacyjnymi). Dotychczas powoływano w tym celu Dyrekcje Budowy — na podstawie zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 11.IV.1950 r., które obecnie zostało omawianym zarządzeniem uchylone. Istniejące Dyrekcje Budowy muszą się przeorganizować na formę „przedsiębiorstwa w budowie”, o ile do dnia 31 marca 1952 r. nie zostały zlikwidowane z powodu braku zatwierdzenia projektu wstępnego. Przedsiębiorstwo w budowie powoływane jest w trybie przewidzianym przez dekret z dn. 26.X.1950 r. o przedsiębiorstwach państwowych z tym warunkiem, że utworzenie go może nastąpić dopiero po zatwierdzeniu założeń projektu budowy i projektu wstępnego lub na zasadzie uchwały Prezydium Rządu. Zakres działania przedsiębiorstwa w budowie obejmuje: a) sprawowanie funkcji inwestora bezpośrednio, b) sprawowanie nadzoru technicznego i finansowego nad wykonawstwem inwestycji, c) przygotowanie przyszłej eksploatacji budowanych obiektów. W miarę potrzeby przedsiębiorstwo może tworzyć komórki usługowe lub produkcyjne, albo wykonawstwa inwestycyjnego systemem gospodarczym na wewnętrznym pełnym lub ograniczonym rozrachunku gospodarczym. Koszty utrzymania zarządu przedsiębiorstwa w budowie pokrywane są bezpośrednio ze środków Planu Inwestycyjnego w ramach rocznego preliminarza kosztów utrzymania stanowiącego część generalnego kosztorysu. Również wydatki organizacyjno-rozruchowe pokrywane są ze środków Planu Inwestycyjnego. Z dniem oddania do eksploatacji pierwszego wydziału produkcyjnego (w zakresie produkcji towarów) wydział ten przechodzi na pełny wewnętrzny rozrachunek gospodarczy, a przedsiębiorstwo otwiera mu rachunek operacyjny w banku finansującym eksploatację. Jeżeli oddano do eksploatacji urządzenie reprezentujące co najmniej 50% globalnej zdolności produkcyjnej, władza która dane przedsiębiorstwo powołała może przekształcić je w przedsiębiorstwo produkcyjne — w trybie dekretu

o przedsiębiorstwach państwowych; przed oddaniem do eksploatacji ostatniego wydziału produkcyjnego przedsiębiorstwo w budowie musi być przekształcone. Przekształcenie dotyczy zmiany nazwy (przez skreślenie słów „w budowie”) i ustalenie zakresu działalności. Po przekształceniu staje się ono przedsiębiorstwem na rozrachunku gospodarczym.

2. Komórki nadzoru inwestycyjnego w przedsiębiorstwach rozbudowywanych. Jeżeli w czynnym przedsiębiorstwie przemysłowym budowane są nowe zakłady produkcyjne lub pomocniczo-produkcyjne, instrukcja nakazuje powoływanie do kierowania służbą inwestycyjną naczelnego inżyniera przedsiębiorstwa — lub — jeśli wartość inwestycji przekracza kwotę zł 15 mln. — naczelnego inżyniera do spraw inwestycyjnych, któremu podlegają zarówno działy inwestycji, jak i komórki ruchowe w budowie. Koszty utrzymania komórek służby inwestycyjnej w zarządzie przedsiębiorstwa pokrywane są ze środków obrotowych. Dysponentem środków inwestycyjnych jest dyrektor przedsiębiorstwa. W czynnych przedsiębiorstwach **nieprzemysłowych**, w których wartość kosztorysowa inwestycji o charakterze produkcyjnym przekracza kwotę 15 mln. zł. może władza, której przedsiębiorstwo podlega, utworzyć **biuro rozbudowy**. Decyzja taka wymaga zgody PKPG i Ministra Finansów. Zakres działania biura rozbudowy jest identyczny z zakresem działania przedsiębiorstwa w budowie — z wyjątkiem prawa tworzenia własnych komórek wykonawstwa inwestycyjnego; jest więc ono inwestorem bezpośrednim, prowadzi nadzór i przygotowuje przyszłą eksploatację. Kierownik biura podlega bezpośrednio dyrektorowi przedsiębiorstwa i jest jego zastępcą do spraw inwestycyjnych. Koszty utrzymania biura pokrywane są ze środków inwestycyjnych.

3. Zarządy Inwestycji. Ten rodzaj jednostki inwestycyjnej można tworzyć dla budowy nowopowstających lub odbudowywanych obiektów nieprodukcyjnych, o wartości kosztorysowej ponad 15 mln. złotych. Zarząd inwestycyjny tworzy władza, której budowane obiekty będą podlegały, drogą zarządzenia, wydanego za zgodą Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów. Zakres działania zarządu inwestycyjnego jest identyczny z zakresem działania przedsiębiorstwa w budowie. Koszty utrzymania zarządu inwestycyjnego pokrywane są bezpośrednio ze środków Planu Inwestycyjnego. Instrukcja (§ 46) określa zarząd inwestycyjny jako jednostkę organizacyjną władzy, która go powołała. Sądzymy, że ten typ jednostki należy zakwalifikować jako przedsiębiorstwo państwowe niewydzielone w administracji, a więc nieposiadające osobowości prawnej w zakresie stosunków cywilno-prawnych.

Należy podkreślić, że tworzenie zarządów inwestycyjnych, podobnie jak i biur rozbudowy, nie jest obligatoryjne, podczas gdy tworzenie przedsiębiorstw w budowie i odrębnych działów inwestycji w czynnych przedsiębiorstwach jest obligatoryjne.

Funkcje zarządów inwestycyjnych lub biur rozbudowy mogą pełnić komórki służby inwestycyjnej inwestora lub — jeśli chodzi o nadzór nad wykonawstwem — Dyrekcje Budowy Osiedli Robotniczych na podstawie umowy o nadzór.

4. Biuro Budowy. Charakter tej jednostki jest zasadniczo różny od wyżej wymienionych. Instrukcja stanowi, że w przypadku, gdy różni inwestorzy prowadzą budowę zespołu nowopowstających lub odbudowywanych obiektów na obszarze przynajmniej jednego bloku budowlanego gospodarczego lub przemysłowego, należy utworzyć biuro budowy dla bezpośredniej koordynacji całokształtu działalności tych inwestorów w związku z budową. Jednak nie tylko funkcje koordynacyjne spełnia Biuro Budowy: władza naczelna, której biuro podlega, może powierzyć mu również funkcje inwestora bezpośredniego i zleciłodawcy w stosunku do inwestycji wspólnych lub oznaczonych. Biuro Budowy tworzy władza naczelna, którą Przewodniczący PKPG określił jako właściwą dla pełnienia funkcji koordynacyjnych. Zarządzenie o utworzeniu wydawane jest za zgodą Przewodniczącego PKPG i w porozumieniu z Ministrem Finansów. Instrukcja określa Biuro Budowy jako jednostkę organizacyjną władzy, która ją powołała. Koszty utrzymania jego pokrywane są ze środków inwestycyjnych w ramach limitu wła-

dzy powołującej. Wobec powyższego Biuro Budowy należy uznać za rodzaj urzędu, raczej za organ władzy niż za przedsiębiorstwo.

II. Komórki wykonawstwa inwestycji — systemem gospodarczym

Instrukcja reguluje również zasady powoływania i działalności komórek wykonawstwa inwestycji systemem gospodarczym, czyli tak zwanych dotychczas oddziałów wykonawstwa inwestycji. Powołane na wstępie niniejszej notatki zarządzenie wprowadzające instrukcję uchyliło w związku z tym cały rozdział VIII w zarządzeniu Ministra Finansów z dnia 22.XII.1950 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego na rok 1951 przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego (Mon. Pol. Nr A-23 z r. 1951). Instrukcja reguluje sprawę następującą:

Jeżeli inwestor prowadzi roboty systemem gospodarczym, a planowany przerób tym systemem przekracza 1 mln. zł netto w stosunku rocznym, należy w zasadzie utworzyć Samodzielną Oddział Wykonawstwa Inwesty-

cyjnego (SOWI), działający według zasad wewnętrznego pełnego rozrachunku gospodarczego. Jeżeli przerób nie przekracza miliona zł można albo utworzyć Oddział Wykonawstwa Inwestycyjnego (OWI) działający według zasad wewnętrznego ograniczonego rozrachunku gospodarczego, albo powierzyć funkcje wykonawstwa właściwym przedmiotowo komórkom organizacyjnym inwestora (Wydziałowi Budowlanemu, działowi głównego mechanika itp.). SOWI lub OWI tworzy dyrektor przedsiębiorstwa: koszty ich utrzymania obciążają koszt wykonywanych przez nie inwestycji. Większy stopień samodzielności SOWI wyraża się w tym, że otrzymuje on od inwestora środki obrotowe pod postacią zaliczek, że posiada w związku z tym rachunek rozliczeniowy w banku, którym to rachunkiem dysponuje samodzielnie i że rozlicza się fakturami przejściowymi i ostatecznymi. O ile instrukcja nie zawiera przepisów szczególnych do SOWI odnoszą się przepisy o zasadach organizacji finansowej i systemie finansowym przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego. Bankami finansującymi działalność operacyjną SOWI są banki finansujące inwestycje.

S. B.

GOSPODARKA LOKALAMI I NAJEM LOKALI

Orzecznictwo i wykładnia Państwowej Komisji Lokalowej w sprawie stosowania przepisów lokalowych

1. A) Czy w stosunku do mieszkań pracowniczych przydzielanych przez nowego pracodawcę na podstawie § 22 rozp. Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 28 poz. 257) obowiązek czuwania nad zachowaniem obowiązujących norm spoczywa na nowym czy na dawnym pracodawcy.

B) który z tych pracodawców ma prawo dysponować powierzchnią nadmiarową, tj. powierzchnią przekraczającą powierzchnię przysługującą pracownikowi na podstawie obowiązujących norm zaludnienia mieszkań pracowniczych.

Państwowa Komisja Lokalowa przyjęła następującą wykładnię:

„Przydział mieszkania pracowniczego wydany przez nowego pracodawcę na podstawie § 22 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 1950 r. w sprawie mieszkań służbowych i mieszkań pracowniczych nie pozbawia dawnego pracodawcy, który mieszkanie to pracownikowi przydzielił w związku z umową o pracę lub stosunkiem służbowym, prawa do dysponowania mieszkaniem. Przydział dokonany przez nowego pracodawcę ustala jedynie, że przydzielony lokal jest mieszkaniem pracowniczym.

Dawny pracodawca zachowuje prawo dysponowania lokalem co najmniej w takim samym zakresie, w jakim dysponowałby nim, gdyby pracownik nie zmienił miejsca pracy i uprawniony jest do żądania opróżnienia mieszkania na podstawie § 13 ust. 1 tegoż rozporządzenia tj. w przypadku, gdy pracownik otrzymał inne mieszkanie od nowego pracodawcy. Z zasad powyższych wynika:

1) obowiązek czuwania nad zachowaniem obowiązujących norm zaludnienia mieszkań w lokalu zajmowanym przez pracownika, który zmienił miejsce pracy, ciąży przede wszystkim na pracodawcy dawnym, który lokal ten pracownikowi przydzielił w związku z umową o pracę lub stosunkiem służbowym;

2) prawo dysponowania powierzchnią nadmiarową w lokalu pracowniczym tj. powierzchnią przekraczającą powierzchnię przysługującą pracownikowi na podstawie obowiązujących norm zaludnienia, przysługuje pracodawcy, w którego dyspozycji pozostaje cały lokal. W przypadkach gdy pracownik zmienił miejsce pracy, prawo dysponowania powierzchnią nadmierną przysługiwać zatem będzie pracodawcy dawnemu jako dysponentowi całego lokalu.

Ustalenie powyższych zasad prowadzi do dalszego wniosku, a mianowicie, że w stosunku do pracowników, którym przydział na mieszkanie wydał na podstawie § 22 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 1950 r. nowy pracodawca, określenie osób uprawnionych do wspólnego zamieszkania z pracownikiem poza osobami wymienionymi w § 5 ust. 2 rozporządzenia, których prawa do wspólnego zamieszkania z pracownikiem są niezależne od uznania pracodawcy, należy do uprawnień dawnego pracodawcy, który zainteresowany jest bezpośrednio w tym, aby mieszkanie wykorzystane było zgodnie z przeznaczeniem, tj. przez jego pracowników.

Przyjęcie odmienną zasady prowadziłoby praktycznie do przekreślenia możliwości dysponowania przez dawnego pracodawcę powierzchnią nadmiarową.

Racjonalna polityka zatrudnienia kadr wymaga, aby z zapasu mieszkań pracowniczych pozostających w dyspozycji pracodawcy korzystali przede wszystkim pracownicy aktualnie przez niego zatrudnieni.

Potwierdzenie tego poglądu znaleźć można w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 1950 r. (§ 12 ust. 3, § 13 ust. 1 i § 21 ust. 1).

Rozporządzenie to gwarantuje pracownikowi korzystanie z mieszkania pracowniczego tak długo, dopóki pozostaje on w stosunku pracy lub stosunku służbowym z pracodawcą, który mieszkanie to przydzielił. W razie rozwiązania umowy o pracę lub ustania stosunku służbowego pracodawcy przysługuje prawo żądania opróżnienia przez pracownika mieszkania pracowniczego (bezw warunkowe lub warunkowe). Prawo to przysługuje pracodawcy nawet w tym przypadku, gdy rozwiązanie umowy o pracę nastąpiło z winy pracodawcy.

Intencja tych przepisów byłaby przekreślona w przypadku, gdyby prawo dysponowania powierzchnią nadmiarową przyznane zostało nowemu pracodawcy, ponieważ uzyskałby on przez to możliwość zasiedlania mieszkań osobami, które nie pozostawałyby w żadnym stosunku do pracodawcy, w którego dyspozycji mieszkanie pierwotnie pozostawało i które nie mogłyby być przez niego usunięte na podstawie rozporządzenia z dnia 21 czerwca 1950 r. Praktycznie prowadziłoby to do utraty jeśli nie całego to co najmniej części mieszkania przez pracodawcę, co oczywiście nie było intencją ustawodawcy.

2. Czy Wojewódzka Komisja Lokalowa może udzielić zezwolenia w trybie art. 18 dekretu o publicznej gospodarce lokalami na przydział lokalu już zajętego przez

jednostkę uspołecznioną na podstawie tytułu prywatno-prawnego na rzecz tejże jednostki?

Państwowa Komisja Lokalowa przyjęła następującą wykładnię:

„Udzielenie zezwoleń przez Wojewódzką Komisję Lokalową osobom wymienionym w art. 27, ust. 1 pkt 1 dekretu o publicznej gospodarce lokalami na złożenie wniosku w trybie art. 18 tegoż dekretu do właściwego prezydium miejskiej (gminnej) rady narodowej o przydzielenie lokalu lub budynku już przez te osoby zajętego na podstawie tytułu prywatno-prawnego jest niewłaściwe i ulega uchyleniu”.

Jednym z zasadniczych celów rozdziału III dekretu o publicznej gospodarce lokalami jest umożliwienie zaspokojenia publicznych potrzeb lokalowych w miejscowościach nie objętych publiczną gospodarką lokalami. Istotne więc jest samo udostępnienie w drodze czynności władzy administracyjnej zajęcia pewnego określonego lokalu. Taką czynnością władzy administracyjnej jest przydział kwaterek wydany przez prezydium miejskiej (gminnej) rady narodowej na mocy uprzednio wydanego zezwolenia Wojewódzkiej Komisji Lokalowej. Zgodnie z art. 11 ust. 2 zawiązuje się z chwilą objęcia lokalu na podstawie udzielonego przydziału z mocy samego prawa, umowa najmu pomiędzy właścicielem nieruchomości a osobą, która lokal objęła i z tą chwilą rola władzy kwaterunkowej niejako wygasa.

Dalsze stosunki prawne pomiędzy wynajmującym a najemcą regulowane są przez prawo cywilne (kodeks zobowiązań). Należy jeszcze dodać, że umowa najmu zawarta na skutek dokonanego przydziału, jeżeli przydział ten nie został wydany na oznaczony okres czasu, uważa się za zawartą na czas nieoznaczony. Jest to drugie ograniczenie wynajmującego poza obowiązkiem zawarcia samej umowy najmu i wydania przedmiotu najmu, wynikające z przydziału kwaterunkowego, wydanego przez władze lokalowe. Natomiast inne ograniczenie prawa wynajmującego a mianowicie ograniczenie jego prawa do swobod-

negu określania wysokości czynszu nie wypływa z faktu przydziału lokalu w trybie dekretu o publicznej gospodarce lokalami, gdyż sprawa ta jest uregulowana odmiennymi przepisami, które wiążą uspołecznionego najemcę bez względu na tytuł prawny zajmowania lokalu.

Z powyższych wyjaśnień wynika, że przydział lokalu w trybie art. 18 dekretu nie daje żadnych szczególnych uprawnień dla najemcy, gdyż sytuacja jego jest identyczna jak sytuacja najemcy posiadającego tytuł prywatnoprawny.

Tym samym jest nieuzasadnione udzielanie przez Wojewódzką Komisję Lokalową zezwoleń na przydział lokalu znajdującemu się już w posiadaniu jednostki uspołecznionej na podstawie umowy najmu, gdyż nie ma to wpływu ani na wysokość czynszu, ani też na czasokres zajmowania lokalu, a więc na czas trwania samej umowy najmu. W tym ostatnim przypadku wynika to z tego, że jeżeli umowa najmu zawarta zostaje na czas nieoznaczony, to żądanie przez wynajmującego eksmisji jednostki uspołecznionej wbrew interesowi publicznemu jest pozbawione podstaw (Patrz orzeczenia Izby Cywilnej Sądu Najwyższego np. Orzec. 7. XII. 1949 C.1675/49; Orzec. 9.V.1950. Ł. C. 495/50). Co więcej, nawet jeżeli umowa najmu została zawarta na czas oznaczony względnie gdy najemca korzysta z lokalu, ale nie posiada zawartej na piśmie umowy najmu, to eksmisja jego może nastąpić tylko z uzasadnionych powodów, jeżeli nie będzie to sprzeczne z interesem społecznym. A przecież w takim przypadku i Wojewódzka Komisja Lokalowa nie powinna udzielić zezwolenia na przydział lokalu.

Należy dodać, że Zarządzenie Nr 47 Prezesa Rady Ministrów z dnia 5 marca 1951 r. w sprawie przestrzegania przepisów dekretu o publicznej gospodarce lokalami i wydanych w wykonaniu tego dekretu zarządzeń co do zajmowania i zwalniania lokali użytkowych przez władze, urzędy i instytucje oraz przedsiębiorstwa państwowe i uspołecznione (Mon. Pol. Nr A-41, poz. 520) odnosi się tylko do miejscowości objętych publiczną gospodarką lokalami.

O normach wykorzystania powierzchni w lokalach biurowych i kontroli ich stosowania

Obok norm zaludnienia mieszkań, stanowiących podstawową kategorię ekonomiczną planowej gospodarki lokalowej¹⁾, niemniej ważną w tej gospodarce rolę odgrywają normy wykorzystania powierzchni lokali w budynkach administracyjnych (biurach). Normowanie stopnia wykorzystania lokali przeznaczonych na cele biurowe pozwala w drodze pozainwestycyjnej zaspokoić zwiększające się w miarę rozwoju gospodarstwa narodowego potrzeby lokalowe i usunąć nieuzasadnione dysproporcje w dyspozycji użytkową powierzchnią biurową, pozostałe w spadku po dawnym układzie stosunków własności budynków administracyjnych.

Kwestii tej została poświęcona u nas dość wcześnie należyta uwaga, czego dowodem jest nałożenie już w r. 1947 przez Państwową Komisję Lokalową przy Prezesie Rady Ministrów obowiązku stosowania uchwały Komisji Standardów Budowlanych przy b. Ministerstwie Odbudowy o standardach dla budynków biurowych jako podstawy rozstrzygnięć w sprawach spornych o posiadanie lokali biurowych. W tym okresie ani władze kwaterunkowe, ani wojewódzkie komisje lokalowe nie były jeszcze upoważnione do przeprowadzenia z urzędu rewizji sposobu wykorzystania przydzielonych czy w ogóle posiadanych bez formalnego przydziału pomieszczeń użytkowych. To uprawnienie zostało jednak następnie nadane wymienionym organom publicznej gospodarki lokalami w drodze uchwały Państwowej Komisji Lokalowej z 21 grudnia 1949 r.

¹⁾ „Normy zaludnienia mieszkań jako Instrument planowej gospodarki lokalowej” Stefan Mizera „Miasto” Nr 2 z r. 1952 str. 13-17.

²⁾ „Przepisy o lokalach i mieszkaniach” Ustawodawstwo Gospodarcze Teksty tom XII str. 143 — Wyd. Polskie Wydawnictwo Gospodarcze r. 1951.

(pismo okólne PKL Nr 2755/49. Zarz. z dnia 29. XII. 1949 r.)²⁾, a z kolei potwierdzone ustawą z dnia 20 lipca 1950 r., zmieniającą dekret z dn. 21 grudnia 1945 r. o publicznej gospodarce lokalami. Jednolity tekst tego dekretu, ogłoszony obwieszczeniem Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 16 sierpnia 1950 r. (Dz. U. R.P. Nr 36, poz. 343) ustala w art. 22 ust. 1 pkt 8 w ramach kompetencji władzy kwaterunkowej prawo „dokonywania z urzędu lub na wniosek zainteresowanych stron albo ich organów nadrzędnych zmian w istniejącym stanie posiadania lokali i budynków, zajmowanych przez jednostki organizacyjne, wymienione w art. 27 ust. 1 pkt 1 za każdorazowym zezwoleniem wojewódzkiej komisji lokalowej”. Dekret w ust. 2 tegoż art. 22 podkreśla, że powyższe sprawy dotyczące „stanu posiadania lokali i budynków” należą do wyłącznej właściwości władzy kwaterunkowej i nie mogą być rozstrzygane przez inne władze i organy (sądy, komisje arbitrażowe). Dla usunięcia wątpliwości należy nadmienić, że właściwość władz kwaterunkowych i wojewódzkich komisji lokalowych odnosi się wyłącznie do sprawy dyspozycji lokalem czy budynkiem z punktu widzenia uprawnień kwaterunkowych, nie dotyczy zaś bynajmniej kwestii własności budynku albo uprawnień zarządu (administracji) nim i związanych z tym spraw eksploatacji budynku.

Dla zaznaczenia zasady powszechności uprawnień nadzoru i kontroli w zakresie wykorzystania powierzchni biurowej, przysługujących władzy kwaterunkowej dekret w art. 22 ust. 3 rozciąga jej kompetencje również w stosunku do tego rodzaju lokali i budynków w miejscowościach nie objętych publiczną gospodarką lokalami. To ostatnie postanowienie świadczy o wadze, jaką ustawodawca przywiązuje do racjonalnego wykorzystania lokali

używanych na cele biurowo-administracyjne, niezależnie od miejsca ich położenia.

Zespół omówionych wyżej przepisów stworzył podstawy prawne do planowego zaspokojenia potrzeb jednostek administracji i gospodarki społecznej w zakresie pomieszczeń biurowych oraz mógł być instrumentem walki z rozrzutnością gospodarczą w dziedzinie wykorzystania użytkowej powierzchni biurowej. Że w tej dziedzinie jednostki gospodarcze nie wdrożyły się jeszcze należycie w stosowanie zasad gospodarki planowej, dowodzą tego liczne przypadki rażącego, wprost karygodnego szafowania przestrzenią użytkową w lokalach i budynkach biurowych w przeliczeniu na 1 pracownika. W drodze sprawowania nadzoru nad władzami, kwaterunkowymi i wojewódzkimi komisjami lokalowymi Państwowa Komisja Lokalowa stwierdziła poważne dysproporcje w stanie posiadania lokali i budynków używanych na cele biurowe przez organa władzy, urzędy, przedsiębiorstwa, zakłady i instytucje państwowe, spółdzielnie, osoby prawa publicznego stowarzyszenia, organizacje społeczne i polityczne, związki zawodowe i tym podobne jednostki organizacyjne. Obok instytucji posiadających lokale, w których przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na jednego pracownika umysłowego wynosi 2–3 m², wiele jednostek administracji i gospodarki społecznej używa powierzchni biurowych w ten sposób, że przeciętny metraż przypadający na 1 pracownika umysłowego wynosi 10 m², a nawet i więcej. Stan taki z jednej strony utrudnia pracę jednostek organizacyjnych nadmiernie „zagęszczonych”, z drugiej zaś strony uniemożliwia przyznanie pomieszczeń biurowych dla nowopowstałych jednostek organizacyjnych, dla których nie mogą być budowane nowe budynki biurowe.

W tej sytuacji Państwowa Komisja Lokalowa uznała za konieczne, w oparciu o obowiązujące przepisy prawne, określić na nowo zasady racjonalnego gospodarowania powierzchnią lokali i budynków, używanych na cele biurowe, i w wydanym ostatnio okólniku Nr 16 z dnia 27 lutego 1952 r. w sprawie norm wykorzystania powierzchni w lokalach biurowych i kontroli ich stosowania ustaliła odpowiednie wytyczne dla władz kwaterunkowych i wojewódzkich komisji lokalowych.

Wytyczne te stanowią, że przeciętna powierzchnia użytkowa podstawowa na jednego pracownika umysłowego może wynieść od 4 do 5 m² w lokalach i budynkach zajmowanych przez władze i instytucje centralne. W lokalach i budynkach zajmowanych przez pozostałe jednostki organizacyjne ta przeciętna powierzchnia użytkowa podstawowa na jednego pracownika umysłowego nie może przekroczyć 4 m² (dla porównania z poprzednim stanem rzeczy należy przypomnieć, że analogiczne normy z r. 1947 określały tzw. powierzchnię zasadniczą na 1 pracownika umysłowego od 6–8 m², dopuszczając możliwość obniżenia dolnej granicy maksymalnie do 4,5 m² w pomieszczeniach zwentylowanych, których wysokość wynosiła 3 m lub wyżej). Do „powierzchni użytkowej podstawowej” nie wlicza się tzw. powierzchni komunikacyjnej albo gospodarczej o takim przeznaczeniu, jak holle, korytarze, klatki schodowe, warsztaty podręczne, garaże kotłownie itp. pomieszczenia oraz tzw. powierzchni pomocniczej, jak sale konferencyjne, stołówki, magazyny, archiwa itp. O zaliczeniu konkretnego pomieszczenia biurowego do kategorii „użytkowej powierzchni podstawowej” czy powierzchni „gospodarczej” lub „pomocniczej” decyduje nie tylko jego przeznaczenie techniczno-użytkowe lecz również dotychczasowy sposób jego wykorzystania. Przy określaniu powierzchni pomocniczej należy mieć na względzie jedynie niezbędne potrzeby danego użytkownika (jednostki organizacyjnej), nie może być zatem w zasadzie zaliczane do tej kategorii kilka sal konferencyjnych, lokali świetlicowych itp., co więcej nawet, o ile w jednym budynku mieści się kilka instytucji, wówczas takie pomieszczenia, jak sale konferencyjne, świetlice, stołówka itp. powinny być z reguły wykorzystane wspólnie przez te instytucje.

Z drugiej strony, gdy w lokalach i budynkach o przeznaczeniu biurowym znajdują się jednocześnie pomieszczenia o charakterze produkcyjnym, jak np. laboratoria, pracownie projektowe, kopiarnie, wzorcownie itp., istnieje

wtedy możliwość określania (przyznania) większej przeciętnej użytkowej powierzchni podstawowej na pracownika produkcyjnego.

Sprawa oceny „rangi” użytkowników lokali (instytucja centralna i niecentralna) i zaszerzowania poszczególnych pomieszczeń do kategorii powierzchni podstawowej albo pomocniczej, lub gospodarczej, należy do władz kwaterunkowych oraz wojewódzkich komisji lokalowych, które w oparciu o obiektywne przesłanki o charakterze organizacyjnym w pierwszym przypadku, a techniczno-ekonomicznym w drugim przypadku powinny zastosować odpowiednie liczby „przeciętne”. Wypada wyjaśnić, że przez instytucję centralną nie rozumie się na tle rozważanej kwestii wyłącznie takiej instytucji, która posiada siedzibę w m. st. Warszawie, lecz chodzi tu o jednostkę organizacyjną na szczeblu władzy naczelnej, do której można zaliczyć np. centralny zarząd należący do resortu gospodarczego, mający siedzibę np. w Katowicach bądź w Łodzi, albo zarząd główny stowarzyszenia tzw. wyższej użyteczności lub związku zawodowego, mający siedzibę poza stolicą. A więc decyduje przy ustalaniu powierzchni biurowej „ranga organizacyjna” jednostki wymienionej w art. 27 ust. 1 pkt. 1 dekretu z dn. 21. XII. 1945 r., a nie jej ulokowanie w tym czy innym mieście.

Dalszego wyjaśnienia wymaga również sprawa, kogo odnośnie władze lokalowe biorą pod uwagę przy ustalaniu ogólnego metrażu użytkowej powierzchni podstawowej dla danej jednostki organizacyjnej. Omawiany Okólnik PKL mówi o przeciętnej na „pracownika umysłowego”, co wskazuje na to, że przy obliczeniach tej powierzchni zostają wyeliminowani pracownicy nie spełniający funkcji biurowych, zaliczanych do pracy umysłowej (woźni, kierownicy samochodowi, pomoc rzemieślnicza, sprzątaczk), jednocześnie zaś dla tych obliczeń pozostaje bez znaczenia hierarchia stanowisk pracy w łonie grupy pracowników umysłowych. W praktyce oczywiście hierarchia stanowiska pracy w danej instytucji spowoduje zróżnicowanie w używaniu powierzchni biurowej, gdyż np. kierownik danej instytucji ze względów zrozumiałych musi mieć możliwość korzystania z osobnego pomieszczenia, natomiast kilku pracowników niekoncepcyjnych znajdzie się łącznie w jednym pomieszczeniu (izbie biurowej).

Zawarte w Okólniku Nr 16 Państwowej Komisji Lokalowej wytyczne zlecają wojewódzkom komisjom lokalowym przeprowadzenie na swoim terenie działania, we własnym zakresie bądź w drodze odpowiednich poleceń władzom kwaterunkowym, systematycznej kontroli wszystkich pomieszczeń, zajmowanych przez jednostki „ręki publicznej” (z art. 27 ust. 1 pkt 1), w oparciu o podane normy wykorzystania powierzchni biurowej i faktyczne stany etatów pracowników umysłowych. Wojewódzkie komisje lokalowe zostały upoważnione do zużycia wygospodarowanych w wyniku kontroli z urzędu nadwyżek powierzchni biurowej w pierwszym rzędzie na zaspokojenie uzasadnionych potrzeb lokalowych nowopowstałych jednostek organizacyjnych. Po zaspokojeniu takich potrzeb pozostałe nadwyżki wojewódzkie komisje lokalowe zużyją na przywrócenie charakteru mieszkalnego lokalom zajmowanym dotychczas na użytek biurowy, dokonując w tym celu koniecznych pomieszczeń instytucji. To ostatnie postanowienie dyktowane jest koniecznością przywrócenia charakteru mieszkalnego lokalom z przeznaczenia swego na ten cel budowanych (ich wyposażenie np. w urządzenia sanitarne w warunkach pracy biurowej było zupełnie nie wykorzystane lub ulegało niszczeniu) i doprowadzenia w ten sposób do polepszenia lokalnej sytuacji mieszkaniowej. Szacunkowe obliczenia pozwalają przypuszczać, że w tej drodze w niektórych większych miastach (Warszawa, Poznań, Gdańsk, Szczecin itd.) można uzyskać kilka tysięcy izb mieszkalnych, zajętych od 1945 r. na cele biurowe.

Omiówiona akcja kontrolna prowadzona z urzędu według ustalonych przez terenowe władze lokalowe planów działania powinna przynieść rezultaty, odpowiadające jej gospodarczemu znaczeniu. Władze lokalowe napotykały zapewne w toku jej wykonania na egoistyczne opory zasiedziały instytucji, mając jednak w ręku tak operatywny instrument, jak ustalone normy wykorzystania lokali

biurowych, oparte o ekonomiczno-techniczne wskaźniki warunków pracy biurowej, przeprowadzą nałożone na nie zadania z korzyścią dla całości gospodarki narodowej.

Dla uzupełnienia momentów prawnych rozważanej kwestii wypadnie dodać, że dyspozycje PKL zawarte w Okólniku Nr 16 mają również całkowite zastosowanie w sprawach, w których toczy się lub zostanie wniesiony spór przed władzami kwaterekowymi lub komisjami lokalowymi.

Na nowo uregulowana sytuacja prawna w sprawie norm wykorzystania powierzchni w lokalach biurowych spowodowała nieaktualność poprzednio obowiązujących dyspozycji prawnych, wobec czego uchylone zostały okólniki Państwowej Komisji Lokalowej z dn. 22. XII. 1947 r. w sprawie standardów dla istniejących budynków biurowych oraz pismo okólnie w tej samej materii z dnia 29. XII. 1949 r.

S. M.

GDZIE SZUKAĆ?

(Indeks zagadnień)

Naczelne organa gospodarki narodowej

W związku z licznymi zmianami natury organizacyjnej, zaszły od dnia I.VIII 1949 r., nieaktualny stał się Indeks zagadnień pod tymże tytułem umieszczony w PUG nr 7—8 (13—14) z lipca—sierpnia 1949 r.

Podajemy niżej wykaz dokumentacji prawodawczej, dotyczącej naczelnych organów gospodarki narodowej według stanu na dzień 15.III 1952 r.

Resorty zostały umieszczone w tym porządku, w jakim ministrowie podpisują dekrety w Dzienniku Ustaw.

Wykaz ułożony został według schematu:

A. Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego

B. Najwyższa Izba Kontroli

C. Ministerstwa

D. Centralne Urzędy

- a) podległe Prezesowi Rady Ministrów,
- b) podległe Przewodniczącemu PKPG.

Koordynowanie działalności PKPG, ministerstw i urzędów centralnych oraz nadawanie kierunku ich pracy należy do Rady Ministrów i Prezydium Rządu.

A. PAŃSTWOWA KOMISJA PLANOWANIA GOSPODARCZEGO

Podstawa prawna i zakres działania:

- a) Ustawa z dnia 10.II.1949 r. o zmianie naczelnych władz gospodarki narodowej (Dz. U. R. P. nr 7, poz. 43),
- b) Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 22.IV.1949 r. w sprawie zakresu działania PKPG (Dz. U. R. P. nr 26, poz. 190).

Zmiany:

- a) Dekret z dnia 21.IX.1950 r. zmieniający ustawę o zmianie naczelnych władz gospodarki narodowej (Dz. U. R. P. nr 44, poz. 400),
- b) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1.IV.1950 r. w sprawie zakresu działania Min. Finansów (Dz. U. R. P. nr 22, poz. 196) i zmiany zakresu działania PKPG.

Data rozpoczęcia działalności: dnia 22 kwietnia 1949 r.

Organizacja: Uchwała Rady Ministrów z dnia 5.V. 1951 r. w sprawie struktury organizacyjnej PKPG (Monitor Polski nr A-43, poz. 548).

Zmiany: Uchwała Rady Ministrów z dnia 17.XI.1951 r. (Monitor Polski nr A-97, poz. 1372).

B. NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Podstawa prawna działania:

Ustawa Konstytucyjna z dnia 19.II.1947 r. o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. R. P. nr 18, poz. 71).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 19 marca 1949 r.

Zakres działania:

- a) Ustawa z dnia 9 marca 1949 r. o kontroli państwowej (Dz. U. R. P. nr 13, poz. 74),

- b) Uchwała Rady Państwa z dnia 6.V.1949 r. o kontroli związków i instytucji (Monitor Polski nr A-2, poz. 432).

Organizacja: Uchwała Rady Ministrów z dnia 26.IV. 1948 r. i równobrzmiąca Uchwała Rady Państwa z dn. 5.IV.1948 r. w sprawie organizacji i funkcjonowania kontroli wewnętrznej w urzędach, instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych oraz jej współpracy z kontrolą państwową i społeczną (Monitor Polski nr 51, poz. 292 i 293).

C. MINISTERSTWA

1. Ministerstwo Państwowych Gospodarstw Rolnych.

Podstawa Prawna działania:

Ustawa z dnia 26.V.1951 r. o organizacji naczelnych władz w dziedzinie rolnictwa (Dz. U. R. P. nr 50, poz. 236).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 9.VI.1951 r.

Zakres działania: Ustawa z dnia 26.V.1951 r. (Dz. U. R. P. Nr 30, poz. 236).

Organizacja: Uchwała Rady Ministrów z dnia 26.V.1951 r. w sprawie tymczasowej struktury organizacyjnej Ministerstwa PGR (Monitor Polski nr A-50, poz. 665).

Zmiany:

- a) Uchwała Rady Ministrów z dnia 28.XII. 1951 r. (Monitor Polski nr A-1, poz. 12 z 1952 r.),
- b) Uchwała nr 110 Rady Ministrów z dn. 1.III.1952 r. (Mon. Pol. nr A-22, poz. 281).

2. Ministerstwo Gospodarki Komunalnej.

Podstawa prawna działania:

- a) Ustawa z dnia 19 kwietnia 1950 r. o zmianie organizacji naczelnych władz państwowych w zakresie gospodarki komunalnej i administracji publicznej (Dz. U. R. P. nr 19, poz. 156),

- b) Ustawa z dnia 30.XII.1950 r. o organizacji władz i instytucji w dziedzinie budownictwa (Dz. U. R. P. nr 58, poz. 533).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 2 kwietnia 1950 r.

Zakres działania: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3.VI.1950 r. w sprawie zakresu działania Ministra Gospodarki Komunalnej (Dz. U. R. P. nr 26, poz. 233).

Organizacja: Uchwała Rady Ministrów z dnia 17.III. 1951 r. (Monitor Polski nr A-29, poz. 371).

Zmiany: Uchwała Rady Ministrów z dnia 12.XII.1951 r. (Monitor Polski nr A-103, poz. 1438).

3. Ministerstwo Finansów.

Podstawa prawna działania:

Ustawa z dnia 7 marca 1950 r. o przekształceniu urzędu Ministra Skarbu w urząd Ministra Finansów (Dz. U. R. P. nr 10, poz. 10).

Data rozpoczęcia działalności: W dniu 30 marca 1950 r. — nastąpiło przekształcenie istniejącego od 31.XII.1944 r. urzędu Ministra Skarbu w urząd Ministra Finansów.

Zakres działania:

- a) Ustawa z dnia 7.III.1950 r. (Dz. U. R. P. nr 10, poz. 10),

- b) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1.IV.1950 r. w sprawie zakresu działania Min. Finansów i zmiany zakresu działania PKPG (Dz. U. R. P. nr 22, poz. 188),
- c) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28.IV.1951 r. w przedmiocie przekazania spraw celnych do zakresu działania M. H. Żagr. (Dz. U. R. P. nr 25, poz. 185),
- d) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29.IX.1951 r. określające kompetencje władz naczelnych w sprawach zaopatrzenia i zasiłków (Dz. U. R. P. nr 51, poz. 364).

Organizacja: Uchwała Rady Ministrów z dnia 3.XI.1951 r. (Monitor Polski nr A-94, poz. 1305).

4. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego.

Podstawa prawna działania:

Ustawa z dnia 26.IV.1950 r. o utworzeniu urzędu Ministra Szkół Wyższych i Nauki (Dz. U. R. P. nr 21, poz. 181).

Zmiany: Ustawa z dnia 15.XII.1951 r. o przekształceniu urzędu Min. Szkół Wyższych i Nauki w urząd Ministra Szkolnictwa Wyższego. (Dz. U. R. P. nr 67, poz. 465).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 12.V.1950 r., o ile chodzi o urząd Min. Szkół Wyższych i Nauki. Dzień 31.XII.1951 r., o ile chodzi o urząd Ministra Szkolnictwa Wyższego.

Zakres działania:

Ustawa z dnia 26.IV.1950 r. (Dz. U. R. P. nr 21, poz. 181).

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 5.VIII.1950 r. (Monitor Polski nr A-92, poz. 1138).

Zmiany: Uchwała Rady Ministrów z dnia 28.IV.1951 r. (Monitor Polski nr A-39, poz. 466).

5. Ministerstwo Górnictwa.

Podstawa prawna działania:

- a) Ustawa z dnia 10.II.1949 r. (Dz. U. R. P. nr 7, poz. 43) — art. 16—17 ustawy,
- b) Ustawa z dnia 7.III.1950 r. o przekształceniu urzędu Ministra Górnictwa i Energetyki w urząd Ministra Górnictwa (Dz. U. R. P. nr 10, poz. 102).

Data rozpoczęcia działalności: 22 kwietnia 1949 r.

Zakres działania:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 1949 r. w sprawie zakresu działania Min. Górnictwa i Energetyki (Dz. U. R. P. nr 26, poz. 132).

Zmiany: Ustawa z dnia 7.III.1950 r. (Dz. U. R. P. nr 10, poz. 10) sprawy z zakresu energetyki przenosi do zakresu działania Min. Przemysłu Ciężkiego.

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 1.IV.1950 r. w sprawie tymczasowego statutu Min. Górnictwa (Monitor Polski nr A-42, poz. 477).

Zmiany:

- a) Uchwała Rady Ministrów z dnia 24.I.1951 r. w sprawie zmiany tymczasowego statutu organizacyjnego Min. Górnictwa (Monitor Polski nr A-43, poz. 138),
- b) Uchwała Rady Ministrów z dnia 1.VIII.1951 r. (Monitor Polski nr A-70, poz. 904).

6. Ministerstwo Przemysłu Maszynowego.

Podstawa prawna działania:

- a) Ustawa z dnia 10.II.1949 r. (Dz. U. R. P. nr 7, poz. 43),
- b) Ustawa z dnia 15.II.1952 r. o organizacji władz naczelnych w dziedzinie przemysłu ciężkiego (Dz. U. R. P. nr 11, poz. 67).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 22 kwietnia 1949 r. jako Min. Przemysłu Ciężkiego, zaś dzień 6 marca 1952 r. jako Min. Przemysłu Maszynowego.

Zakres działania:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22.IV.1949 r. w sprawie zakresu działania Min. Przemysłu Ciężkiego (Dz. U. R. P. nr 26, poz. 191).

Zmiany:

- a) Ustawa z dnia 7.III.1950 r. o przekształceniu urzędu Ministra Górnictwa i Energetyki w urząd Min. Górnictwa (Dz. U. R. P. nr 10, poz. 102),
- b) Ustawa z dnia 30.XII.1950 r. o urzędzie Ministra Przemysłu Chemicznego (Dz. U. R. P. nr 58, poz. 522).

Organizacja:

Do dn. 15 marca br. nie ustalona.

7. Ministerstwo Hutnictwa.

Podstawa prawna działania:

Ustawa z dnia 15.II.1952 r. o organizacji władz naczelnych w dziedzinie przemysłu ciężkiego (Dz. U. R. P. nr 11, poz. 67).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 6 marca 1952 r.

Zakres działania:

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 1 marca 1952 r. (Monitor Polski nr A-28, poz. 407).

8. Ministerstwo Energetyki.

Podstawa prawna działania:

Ustawa z dnia 15.II.1952 r. o organizacji władz naczelnych w dziedzinie przemysłu ciężkiego (Dz. U. R. P. nr 11, poz. 67).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 6 marca 1952 r.

Zakres działania:

Do dnia 15 marca br. nie ustalony.

Organizacja:

Uchwała Nr 141, Rady Ministrów z dn. 8.III.52 (Monitor Polski Nr A-25 poz. 310).

9. Ministerstwo Przemysłu Lekkiego.

Podstawa prawna działania:

Ustawa z dnia 10 lutego 1949 r. (Dz. U. R. P. nr 7, poz. 43) — art. 16 i 19.

Data rozpoczęcia działalności: dzień 4 kwietnia 1949 r.

Zakres działania:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4.IV.1949 r. w sprawie zakresu działania Ministra Przemysłu Lekkiego (Dz. U. R. P. nr 23, poz. 154).

Zmiany: Ustawa z dnia 30.XII.1950 r. o urzędzie Ministra Przemysłu Chemicznego (Dz. U. R. P. nr 58, poz. 522).

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 8.XII.1951 r. (Monitor Polski nr A-103, poz. 1496).

10. Ministerstwo Przemysłu Rolnego i Spożywczego.

Podstawa prawna działania:

Ustawa z dnia 10 lutego 1949 r. (Dz. U. R. P. nr 7, poz. 43) — art. 16 i 20.

Data rozpoczęcia działalności: dzień 18 marca 1949 r.

Zakres działania:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18.III.1949 r. w sprawie zakresu działania Min. Przemysłu Rolnego i Spożywczego (Dz. U. R. P. nr 18, poz. 122).

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 17.XI.1951 r. (Monitor Polski nr A-97, poz. 1371).

Zmiany: Uchwała Rady Ministrów z dnia 28.XII.1951 r. (Monitor Polski nr A-1, poz. 11 z 1952 r.).

11. Ministerstwo Przemysłu Chemicznego.

Podstawa prawna i zakres działania:

Ustawa z dnia 30.XII.1950 r. o urzędzie Ministra Przemysłu Chemicznego (Dz. U. R. P. nr 58, poz. 522).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 31 grudnia 1950 r.

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 30.XII.1950 r. w sprawie tymczasowego statutu organizacyjnego Min. Przemysłu Chemicznego (Monitor Polski nr A-135, poz. 1751).

Zmiany:

- a) Uchwała Rady Ministrów z dnia 10.II.1951 r. w sprawie zmiany tymczasowego statutu Min. Przemysłu Chemicznego (Monitor Polski nr A-15, poz. 208),
- b) Uchwała Prezydium Rządu z dnia 2.II.1952 r. w sprawie utworzenia Zarządu Przemysłu Gazów Technicznych (Monitor Polski nr A-14, poz. 166).

12. Ministerstwo Przemysłu Drobного i Rzemiosła.

Podstawa prawna działania:

Ustawa z dnia 25 maja 1951 r. o Urzędzie Ministra Przemysłu Drobного i Rzemiosła (Dz. U. R. P. nr 32, poz. 247) — art. 4—9 tej Ustawy.

Data rozpoczęcia działalności: dzień 18 czerwca 1951 r.

Zakres działania:

- a) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13.X.1951 r. w sprawie zakresu działania Min. Przemysłu Drobного i Rzemiosła (Dz. U. R. P. nr 60, poz. 410),
- b) Uchwała Rady Ministrów z dnia 13.X.1951 r. w sprawie określenia przedsiębiorstw i instytucji podlegających Min. Przemysłu Drobного i Rzemiosła (Monitor Polski nr A-95, poz. 1319),
- c) Uchwała Prezydium Rządu z dnia 20.II.1952 r. w sprawie zasad organizacji i intensyfikacji produkcji torfowej (Monitor Polski nr A-19, poz. 236).

Organizacja:

- a) Uchwała Rady Ministrów z dnia 2.VI.1951 r. (Monitor Polski nr A-59, poz. 774),
- b) Uchwała Rady Ministrów z dnia 3.XI.1951 r. (Monitor Polski nr A-94, poz. 1303),
- c) Uchwała Rady Ministrów z dnia 2.II.1952 r. (Monitor Polski nr A-14, poz. 165).

13. Ministerstwo Handlu Wewnętrznego.

Podstawa prawna działania:

Ustawa z dnia 10 lutego 1949 r. o zmianie naczelných władz gospodarki narodowej (Dz. U. R. P. nr 7 poz. 43) — art. 16 i 21.

Data rozpoczęcia działalności: dzień 19 lutego 1949 r.

Zakres działania:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. w sprawie zakresu działania Ministra Handlu Wewnętrznego (Dz. U. R. P. nr 10, poz. 62).

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 26.V.1951 r. (Monitor Polski nr A-51, poz. 677).

Zmiany:

- a) Uchwała Rady Ministrów z dnia 29.IX.1951 r. (Monitor Polski nr A-88, poz. 1212),
- b) Uchwała Rady Ministrów z dnia 21.XII.1951 r. (Monitor Polski nr A-106, poz. 1551),
- c) Uchwała Rady Ministrów z dnia 9.II.1952 r. (Monitor Polski nr A-18, poz. 214).

14. Ministerstwo Handlu Zagranicznego.

Podstawa prawna działania:

Ustawa z dnia 10 lutego 1949 r. (Dz. U. R. P. nr 7, poz. 43) — art. 16 i 22.

Data rozpoczęcia działalności: dzień 9 marca 1949 r.

Zakres działania:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 marca 1949 r. w sprawie zakresu działania Ministra Handlu Zagranicznego (Dz. U. R. P. nr 15, poz. 96).

Zmiany:

- a) Ustawa z dnia 14.II.1952 r. o ustroju i zakresie działania administracji celnej (Dz. U. R. P. nr 10, poz. 53),
- b) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28.IV.1951 r. w przedmiocie przekazania spraw celnych do zakresu działania Ministerstwa Handlu Zagranicznego (Dz. U. R. P. nr 25, poz. 185).

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 28.IV.1951 r. w sprawie tymczasowego statutu organizacyjnego Minister-

stwa Handlu Zagranicznego (Monitor Polski nr A-41, poz. 519).

Zmiany: Uchwała Rady Ministrów z dnia 14.II.1952 r. (Monitor Polski nr A-20, poz. 240).

15. Ministerstwo Rolnictwa.

Podstawa prawna działania:

Ustawa z dnia 26.V.1951 r. o organizacji władz naczelných w dziedzinie rolnictwa (Dz. U. R. P. nr 30, poz. 236).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 9.VI.1951 r. jako Ministerstwo Rolnictwa, zaś dzień 31.XII.1944 r. jako Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych (Dz. U. R. P. nr 19, poz. 99).

Zakres działania:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 26.V.1951 r. w sprawie tymczasowej struktury organizacyjnej Ministerstwa Rolnictwa (Monitor Polski nr A-61, poz. 813).

Zmiany: Uchwała Rady Ministrów z dnia 12.XII.1951 r. (Monitor Polski nr A-1, poz. 8 z 1952 r.).

16. Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

Podstawa prawna działania:

a) Ustawa z dnia 31 grudnia 1944 r. o powołaniu Rządu Tymczasowego RP (Dz. U. R. P. nr 19, poz. 99) — art. 2 Ustawy,

b) Dekret z dnia 11 kwietnia 1945 r. o podziale Ministerstwa Pracy, Opieki Społecznej i Zdrowia (Dz. U. R. P. nr 12, poz. 63) — art. 2 dekretu.

Data rozpoczęcia działalności: dzień 14 kwietnia 1945 r. jako Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

Zmiany: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29.IX.1951 r. określające kompetencje władz naczelných w sprawach zaopatrzenia i zasiłków (Dz. U. R. P. nr 51, poz. 364).

Organizacja:

Wewnętrzne instrukcje.

17. Ministerstwo Żeglugi.

Podstawa prawna działania:

Dekret z dnia 27 marca 1947 r. o zmianach organizacji i zakresie działania naczelných władz administracyjnych (Dz. U. R. P. nr 31, poz. 130) — art. 5, 6 i 12.

Na podstawie tego Dekretu przekształcony został dawniejszy urząd Ministra Żeglugi i Handlu Zagranicznego w urząd Ministra Żeglugi.

Data rozpoczęcia działalności: dzień 28 czerwca 1945 r. jako Ministerstwo Żeglugi i Handlu Zagranicznego (Dz. U. R. P. nr 2, poz. 13 z 1946 r.), zaś dzień 31 marca 1947 r. jako Ministerstwo Żeglugi.

Zakres działania:

Dekret z dnia 8.I.1946 r. (Dz. U. R. P. nr 2, poz. 13).

Zmiany: Dekret z dnia 27.III.1947 r. (Dz. U. R. P. nr 31, poz. 130).

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 5.V.1951 r. w sprawie tymczasowego statutu organizacyjnego Ministerstwa Żeglugi (Monitor Polski nr A-43, poz. 549).

18. Ministerstwo Leśnictwa.

Podstawa prawna działania:

Dekret z dnia 5.IX.1947 r. o zakresie działania urzędu Ministra Leśnictwa (Dz. U. R. P. nr 60, poz. 327).

Data rozpoczęcia działalności: faktycznie 1945 r.; prawnie dzień 20 września 1947 r.

Zakres działania:

Dekret z dnia 5.IX.1947 r. (Dz. U. R. P. nr 60, poz. 327).

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 17.XI.1951 r. w sprawie tymczasowego statutu Min. Leśnictwa (Monitor Polski nr A-96, poz. 1335).

Zmiany: Uchwała Nr 147 Rady Ministrów z dn. 8 marca 1952 r. w sprawie zmiany tymczas. statutu organizacyjnego Min. Żeglugi (Mon. Pol. Nr A-25, poz. 311).

19. Ministerstwo Kolei.

Podstawa prawna działania:

Ustawa z dnia 26.II.1951 r. o organizacji władz w dziedzinie komunikacji (Dz. U. R. P. nr 14, poz. 108).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 14.III.1951 r. jako Ministerstwo Kolei. Dzień 28.IX.1926 r. jako Ministerstwo Komunikacji (Dz. U. R. P. nr 97, poz. 567).

Zakres działania:

Ustawa z dnia 26.II.1951 r. (Dz. U. R. P. nr 14, poz. 108).

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 26.II.1951 r. w sprawie tymczasowego statutu organizacyjnego Ministerstwa Kolei. (Monitor Polski nr A-22, poz. 267).

Zmiany:

- a) Uchwała Rady Ministrów z dnia 10.I.1952 r. (Monitor Polski nr A-9, poz. 72),
- b) Uchwała Rady Ministrów z dnia 9.II.1952 r. (Monitor Polski nr A-16, poz. 186).

20. Ministerstwo Transportu Drogowego i Lotniczego.

Podstawa prawna działania:

Ustawa z dnia 26.II.1951 r. o organizacji władz w dziedzinie komunikacji (Dz. U. R. P. nr 14, poz. 108).

Zmiany: Dekret z dnia 2.VIII.1951 r. (Dz. U. R. P. nr 41, poz. 310).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 14.III.1951 r.

Zakres działania:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26.II.1951 r. (Dz. U. R. P. nr 14, poz. 111).
Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 25.I.1952 r. (Monitor Polski nr A-13, poz. 146).

Zmiany:

- a) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2.VIII.1951 r. (Dz. U. R. P. nr 41, poz. 315),
- b) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20.II.1952 r. (Dz. U. R. P. nr 11, poz. 69).

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 20.II.1952 r. (Monitor Polski nr A-20, poz. 241).

21. Ministerstwo Poczty i Telegrafów.

Podstawa prawna działalności:

Ustawa z dnia 31.XII.1944 r. o powołaniu Rządu Tymczasowego RP (Dz. U. R. P. nr 19, poz. 99).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 31 grudnia 1944 r.

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 29 sierpnia 1951 r. w sprawie tymczasowego statutu organizacyjnego Ministerstwa Poczty i Telegrafów (Monitor Polski nr A-80, poz. 1106).

Zmiany: Uchwała Rady Ministrów z dnia 29 września 1951 r. (Monitor Polski nr A-93, poz. 1280).

22. Ministerstwo Budownictwa Miast i Osiedli.

Podstawa prawna działalności:

Ustawa z dnia 30.XII.1950 r. o organizacji władz i instytucji w dziedzinie budownictwa (Dz. U. R. P. nr 58, poz. 523).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 1 stycznia 1951 r.

Zakres działania:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30.XII.1950 r. w sprawie zakresu działania władz naczelnych w dziedzinie budownictwa (Dz. U. R. P. nr 58, poz. 529).

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 28.II.1951 r. w sprawie tymczasowego statutu organizacyjnego Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli (Monitor Polski nr A-21, poz. 262).

23. Ministerstwo Budownictwa Przemysłowego.

Podstawa prawna działalności:

Ustawa z dnia 30.XII.1950 r. o organizacji władz i instytucji w dziedzinie budownictwa (Dz. U. R. P. nr 58, poz. 523).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 1 stycznia 1951 r.

Zakres działania:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30.XII.1950 r. w sprawie zakresu działania władz naczelnych w dziedzinie budownictwa (Dz. U. R. P. nr 58, poz. 529).

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 10.I.1952 r. w sprawie tymczasowej struktury organizacyjnej Ministerstwa Budownictwa Przemysłowego (Monitor Polski nr A-4, poz. 49).

D. CENTRALNE URZĘDY

a) podległe Prezesowi Rady Ministrów

1. Główny Urząd Pomiarów Kraju.

Podstawa prawna działania:

Dekret z dnia 30.III.1945 r. o pomiarach kraju i organizacji miernictwa (Dz. U. R. P. nr 11, poz. 58).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 7 kwietnia 1945 r.

Zakres działania:

- a) Dekret z dnia 30.III.1945 r. (Dz. U. R. P. nr 11, poz. 58),
- b) Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 29.XI.1946 r. o wykonaniu Dekretu z dnia 30.III.1945 r. (Monitor Polski nr A-144, poz. 264).

Organizacja:

Zarządzenie Min. Budownictwa z dnia 26.VII.1950 r. w sprawie tymczasowego statutu organizacyjnego Głównego Urzędu Pomiarów Kraju (Monitor Polski nr A-87, poz. 1090).

Zmiany:

- a) Zarządzenie Ministra Budownictwa z dnia 31.X.1950 r. w sprawie zmiany tymczasowego statutu organizacyjnego Głównego Urzędu Pomiarów Kraju (Monitor Polski nr A-122, poz. 1510),
- b) Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 10.VII.1951 r. w sprawie zmiany tymczasowej struktury organizacyjnej Głównego Urzędu Pomiarów Kraju (Monitor Polski nr A-69, poz. 896).

2. Główna Komisja Arbitrażowa.

Podstawa prawna działania:

Dekret z dnia 5.VIII.1949 r. o państwowym arbitrażu gospodarczym (Dz. U. R. P. nr 46, poz. 340).

Zmiany: Ustawa z dnia 25.V.1951 r. o zmianie organizacji państwowego arbitrażu gospodarczego (Dz. U. R. P. nr 31, poz. 239).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 1 października 1949 r.

Zakres działania:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5.V.1950 r. w sprawie przekazania do postępowania arbitrażowego niektórych sporów o prawa majątkowe (Dz. U. R. P. nr 22, poz. 189).

Organizacja:

- a) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15.XI.1950 r. w sprawie organizacji państwowych Komisji arbitrażowych i trybu postępowania arbitrażowego (Dz. U. R. P. nr 53, poz. 484),
- b) Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 12.XII.1950 r. w sprawie zlecenia Prezesowi Głównej Komisji Arbitrażowej wykonywania niektórych uprawnień Przewodniczącego PKPG w zakresie państwowego arbitrażu gospodarczego (Monitor Polski nr A-1, poz. 10 z 1951 r.).

3. Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk.

Podstawa prawna działania:

Dekret z dnia 5.VII.1946 r. o utworzeniu Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk (Dz. U. R. P. nr 34, poz. 210).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 2 sierpnia 1946 r.

Zakres działania:

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 9.V.1949 r. w sprawie organizacji i właściwości Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk oraz urzędów podległych (Dz. U. R. P. nr 32, poz. 241).

Organizacja:

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 9.V.1949 r. (Dz. U. R. P. nr 32, poz. 241).

4. Centralny Urząd Szkolenia Zawodowego.

Podstawa prawna działania:

- a) Ustawa z dnia 10 lutego 1949 r. (Dz. U. R. P. nr 7, poz. 43) — art. 10—14 oraz
- b) Dekret z dnia 21.IX.1950 r. zmieniający ustawę o zmianie organizacji naczelnych władz gospodarki narodowej (Dz. U. R. P. nr 44, poz. 400).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 22 kwietnia 1949 r.

Zakres działania:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23.VI.1951 r. w sprawie prowadzenia szkolnictwa zawodowego oraz zakresu działania CUSZ (Dz. U. R. P. nr 36, poz. 277).

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 20.VII.1949 r. w sprawie tymczasowej organizacji CUSZ (Monitor Polski nr A-49, poz. 682).

Zmiany: Uchwała Rady Ministrów z dnia 1.VIII.1951 r. (Monitor Polski nr A-70, poz. 905).

5. Państwowa Komisja Etatów.

Podstawa prawna działania:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20.I.1950 r. (Dz. U. R. P. nr 5, poz. 39).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 1 stycznia 1950 r.

Zakres działania:

- a) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20.I.1950 r. (Dz. U. R. P. nr 5, poz. 39),
- b) Uchwała Rady Ministrów z dnia 29.XI.1950 r. w sprawie zlecenia PKE prowadzenia spraw etatów osobowych uspołecznionych jednostek gospodarczych (Monitor Polski nr A-129, poz. 1608).

6. Urząd Zastępstwa Prawnego.

Podstawa prawna działania:

Dekret z dnia 29.III.1951 r. o organach zastępstwa prawnego (Dz. U. R. P. nr 20, poz. 159).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 14 kwietnia 1951 r.

Organizacja:

Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 10.VI.1951 r. w sprawie statutu Urzędu Zastępstwa Prawnego (Monitor Polski nr A-56, poz. 742).

7. Centralny Urząd Skupu i Kontraktacji.

Podstawa prawna działania:

Ustawa z dnia 25.V.1951 r. o utworzeniu Centralnego Urzędu Skupu i Kontraktacji (Dz. U. R. P. nr 30, poz. 234).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 9 czerwiec 1951 r.

Zakres działania:

Ustawa z dnia 25.V.1951 r. (Dz. U. R. P. nr 30, poz. 234).

Organizacja:

- a) Uchwała Rady Ministrów z dnia 2.VI.1951 r. (Monitor Polski nr A-51, poz. 679),
- b) Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 2.VI.1951 r. (Monitor Polski nr A-87, poz. 1201),
- c) Uchwała nr 45 Rady Ministrów z dnia 9.II.1952 r. (Monitor Polski nr A-16, poz. 185).

8. Centralny Urząd Wydawnictw, Przemysłu Graficznego i Księgarstwa.

Podstawa prawna działania:

Dekret z dnia 2 sierpnia 1951 r. o utworzeniu i zakresie działalności Centralnego Urzędu Wydawnictw Przemysłu Graficznego i Księgarstwa (Dz. U. R. P. nr 41, poz. 309).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 8.VIII.1951 r.

Zakres działania:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 11 sierpnia 1951 r. w sprawie zakresu działania Centralnego Urzędu Wydawnictw, Przemysłu Graficznego i Księgarstwa (Monitor Polski nr A-85, poz. 1165).

9. Centralny Urząd Geologii.

Podstawa prawna działania:

Dekret z dnia 8 października 1951 r. o państwowej służbie geologicznej (Dz. U. R. P. nr 52, poz. 369).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 11 października 1951 r.

Zakres działania:

Dekret z dnia 8.X.1951 r. (Dz. U. R. P. nr 52 poz. 369).

10. Centralny Urząd Kinematografii.

Podstawa prawna działania:

Ustawa z dnia 15 grudnia 1951 r. o kinematografii (Dz. U. R. P. Nr 66, poz. 452).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 1 stycznia 1952 r.

Zakres działania:

- a) Ustawa z dnia 15 grudnia 1951 r. (Dz. U. R. P. nr 66, poz. 452),
- b) Uchwała Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1951 r. w sprawie zakresu działania Centralnego Urzędu Kinematografii oraz listy podległych przedsiębiorstw, zakładów i jednostek organizacyjnych (Monitor Polski nr A-106, poz. 1550).

Organizacja:

Uchwała Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1951 r. w sprawie organizacji CUK (Monitor Polski nr A-106, poz. 1550).

11. Państwowa Komisja Lokalowa.

Podstawa prawna i zakres działania:

Dekret z dn. 21 grudnia 1945 r. o publicznej gospodarce lokalami — art. 28 (Dz. U. R. P. nr 4, poz. 27 z r. 1946 i Dz. U. R. P. nr 36 poz. 337 z 1950 r.).

Organizacja:

Rozp. Prezesa Rady Ministrów z dn. 20.XI.1950 r. (Dz. U. R. P. nr 54, poz. 492) ze zmianą z dn. 5.XII.1951 r. (Dz. U. R. P. nr 63, poz. 433).

12. Komitet do spraw Urbanistyki i Architektury.

Podstawa prawna i zakres działania:

Ustawa z dnia 30.XII.1950 r. o organizacji władz i instytucji w dziedzinie budownictwa (Dz. U. R. P. nr 58, poz. 523).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30.XII.1950 r. w sprawie zakresu działania władz naczelných w dziedzinie budownictwa (Dz. U. R. P. nr 58, poz. 529).

Data rozpoczęcia działalności i organizacja Komitetu nie zostały dotychczas ustalone.

b) podległe Przewodniczącemu PKPG

1. Urząd Patentowy Rzplitej Polskiej.

Podstawa prawna i zakres działania:

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22.III.1928 r. o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych (Dz. U. R. P. nr 33, poz. 384 z 1928 r.).

Zmiany: (Dz. U. R. P. nr 10, poz. 63 z 1933 r., nr 58, poz. 334 z 1945 r., nr 24, poz. 164 z 1948 r., nr 44, poz. 315 z 1948 r., nr 63, poz. 495 i 498 z 1949 r., nr 36, poz. 331 z 1950 r., nr 47, poz. 428 z 1950 r.)

Data rozpoczęcia działalności: dzień 7 lutego 1919 r.

Organizacja:

a) Ustawa z dnia 20.XII.1949 r. o utworzeniu Kolegium Rzeczników Patentowych (Dz. U. R. P. nr 63, poz. 495),

b) Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 13.II.1950 r. w sprawie nadania statutu Kolegium Rzeczników Patentowych (Monitor Polski nr A-25, poz. 264),

- c) Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 28.VII.1950 r. w sprawie utworzenia stanowisk w Kolegium Rzeczników Patentowych (Monitor Polski nr A-88, poz. 1102),
- d) Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 30.VIII.1950 r. w sprawie powołania i organizacji Komisji Rozjemczej do spraw wynalazków i wzorów użytkowych, dotyczących obrony Państwa oraz trybu postępowania przed tą Komisją (Monitor Polski nr A-120, poz. 1472),
- e) Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 30.XII.1950 r. w sprawie wyznaczenia w Urzędzie Patentowym RP wydziałów do załatwiania spraw pracowniczych, wynalazków, wzorów i usprawnień (Biuletyn PKPG nr 2, poz. 12 z 1951 r.).

2. Główny Urząd Statystyczny.

Podstawa prawna działania:

- a) Ustawa z dnia 10.II.1949 r. o zmianie organizacji naczelnych władz gospodarki narodowej (Dz. U. R. P. nr 7, poz. 43),
- b) Dekret z dnia 31.VII.1946 r. o organizacji statystyki państwowej i o Głównym Urzędzie Statystycznym (Dz. U. R. P. nr 4, poz. 239).

Zmiany:

- a) Dekret z dnia 22.X.1947 r. (Dz. U. R. P. nr 65, poz. 393),
- b) Dekret z dnia 21.IX.1950 r. zmieniający ustawę o zmianie organizacji naczelnych władz gospodarki narodowej (Dz. U. R. P. nr 44 poz. 400).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 21 października 1919 r.

Organizacja:

Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 26.I.1951 r. w sprawie statutu organizacyjnego Głównego Urzędu Statystycznego (Monitor Polski nr A-11, poz. 165).

Zmiany: Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 17 października 1951 r. (Monitor Polski nr A-91, poz. 1259).

3. Urząd Rezerw Państwowych.

Podstawa prawna działania:

Ustawa z dnia 7.III.1950 r. o Urzędzie Rezerw Państwowych (Dz. U. R. P. nr 10, poz. 103).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 30 marca 1950 r.

Zakres działalności:

Ustawa z dnia 7.III.1950 r. (Dz. U. R. P. nr 10, poz. 103).

4. Główny Urząd Miar.

Podstawa prawna działania:

Dekret z dnia 19.IV.1951 r. o organach administracji miar i narzędziach mierniczych (Dz. U. R. P. nr 26, poz. 195).

Data rozpoczęcia działalności: dzień 8.II.1919 r.

Zakres działania:

Dekret z dnia 19.IV.1951 r. (Dz. U. R. P. nr 26, poz. 195).

Opracował: J. P.

NOTATNIK

Uprawnienia i obowiązki dyrektora przedsiębiorstwa państwowego w ZSRR

Wydany w 1951 r. przez Państwowe Wydawnictwo Literatury Prawniczej w Moskwie „Informator z zakresu ustawodawstwa dla pracowników przemysłu państwowego ZSRR” w opracowaniu C. E. Bachezisaraiejewa („Sprawozdanie po zakonodatelstwie SSSR”) zawiera (odnośnik na str. 294—296) interesujące wyliczenie uprawnień i obowiązków dyrektora państwowego przedsiębiorstwa przemysłowego. Zwięźle to wyliczenie przytaczamy poniżej:

„Szczegółowy wykaz uprawnień i obowiązków dyrektora przedsiębiorstwa zawarty jest, z reguły, w statucie przedsiębiorstwa uwzględniającym konkretne jego zadania i specyfikę danej gałęzi przemysłu. W szczególności statuty przewidują na przykład, że: dyrektor pod bezpośrednim kierownictwem odpowiedniego centralnego zarządu ministerstwa (lub samego ministerstwa, gdy przedsiębiorstwo nie jest podporządkowane centralnemu zarządowi) realizuje na zasadzie jednoosobowego kierownictwa wszystkie prawa i obowiązki wynikające z zadań powierzonych przed przedsiębiorstwem, reprezentuje przedsiębiorstwo bez specjalnego ku temu pełnomocnictwa we wszystkich urzędach i instytucjach, dysponuje, w granicach określonych przez prawo, wszelkimi środkami i majątkiem przedsiębiorstwa, dokonuje w jego imieniu wszelkich operacji należących do zakresu działania przedsiębiorstwa, zwracając się o zezwolenie centralnego zarządu (lub ministerstwa) tylko w przypadkach wskazanych w prawie, przeprowadza stałą kontrolę i sprawdzanie wykonania, kieruje doбором kadr i jest odpowiedzialny za wykonanie planu, przestrzeganie dyscypliny finansowej i umownej, przestrzeganie dyscypliny pracy, gospodarność w prowadzeniu spraw.

Stosownie do tego na dyrektora ciąży obowiązek zapewnienia:

- sporządzenia i przedłożenia w zależności od podporządkowania centralnemu zarządowi ministerstwa lub bezpośrednio ministerstwu projektów planów produkcyjnych, finansowych i zatrudnienia — wieloletnich, rocznych, kwartalnych, repartycji zatwierdzonych planów po-

między części przedsiębiorstwa działające na rozrachunku gospodarczym, wykonania planu, pogłębienia rozrachunku gospodarczego, rozdzielania i regulowania środków rzeczowych i pieniężnych oddziałów fabrycznych i innych części przedsiębiorstwa, kontroli stanu wyposażenia całego przedsiębiorstwa i poszczególnych jego części w te środki oraz prawidłowego ich wykorzystania;

- planowania technologicznego i operacyjno-technicznego kierowania produkcją, jej racjonalizacji, zastosowania przyjętych pomysłów racjonalizatorskich robotników i innych pracowników przedsiębiorstwa; zastosowania wynalazków i najnowszych osiągnięć technicznych, zorganizowania wymiany doświadczeń technicznych z innymi przedsiębiorstwami;

- sporządzenia i przedłożenia, w zależności od podporządkowania, centralnemu zarządowi ministerstwa lub bezpośrednio ministerstwu projektów planów inwestycyjnych — wieloletnich i rocznych z podziałem kwartalnym, zaś po zatwierdzeniu planów — zorganizowania wykonawstwa inwestycyjnego (projektowanie przez odpowiednie instytucje, realizacja inwestycji za pośrednictwem instytucji wykonawstwa inwestycyjnego lub systemem gospodarczym);

- stosowania środków zmierzających do obniżenia kosztów własnych produkcji, mobilizowania wewnętrznych rezerw produkcyjno-technicznych i rzeczowych, podnoszenia rentowności przedsiębiorstwa;

- kontroli jakości produkcji, wysokiej jej jakości;

- planowych zapobiegawczych remontów maszyn i urządzeń;

- materiałowo-technicznego zaopatrzenia przedsiębiorstwa;

- zbytu produkcji przedsiębiorstwa w trybie ustalonym dla danej gałęzi przemysłu;

- właściwej organizacji gospodarki magazynowej i transportowej;

- powoływania i zwalniania pracowników przedsiębiorstwa i przedkładania centralnemu zarządowi (lub ministerstwu) wniosków o powołanie i zwolnienie głównego

księgowego przedsiębiorstwa, jak również innych pracowników na stanowiskach kierowniczych stosownie do nomenklatury ustalonej przez ministerstwo (lub centralny zarząd);

- szkolenia i przeszkalanie kadr;
- zorganizowanego werbunku siły roboczej;
- właściwej organizacji pracy oraz bezpieczeństwa i higieny pracy; podnoszenia dyscypliny pracy, socjalistycznych metod pracy, kierowania współzawodnictwem socjalistycznym, normowania pracy, wdrażania wprowadzonych w ustalonym trybie nowych norm pracy, zwiększania wydajności pracy, zawierania zakładowych umów zbiorowych, wykonania podjętych w nich przez administrację przedsiębiorstwa zobowiązań;

- w trybie i w granicach określonych prawem i zarządzeniami ministerstwa — najmowania, wydzierżawiania, nabywania i zbywania mienia;

- otwarcia w bankach rachunków operacyjnych, bieżących i innych, dysponowania nimi, otrzymywania kredytów i korzystania z wszelkich rodzajów usług bankowych;
- zawarcia niezbędnych do realizacji zadań przedsiębiorstwa umów, sporządzenia aktów i ustanowienia pełnomocnictw;

- zorganizowania księgowości i sprawozdawczości, zatwierdzania bilansów poszczególnych części przedsiębior-

stwa, jego filii i przedsiębiorstw pomocniczych, sporządzania kalkulacji, sprawozdań okresowych i bilansów przedsiębiorstwa oraz przedkładania ich centralnemu zarządowi (lub ministerstwu) do zatwierdzenia;

- nienaruszalności własności socjalistycznej; ochrony ogólnej i przeciwpożarowej przedsiębiorstwa;

- zastępowania przedsiębiorstwa przed sądami, arbitrażem państwowym i resortowym jak również we wszystkich urzędach i instytucjach państwowych i społecznych.

Statuty przedsiębiorstw przewidują, że dyrektor przedsiębiorstwa wydaje zarządzenia w zasięgu przedsiębiorstwa. Umowy, zobowiązania, czeki i pełnomocnictwa podpisuje dyrektor lub jego zastępca bez specjalnego ku temu pełnomocnictwa albo inne osoby do tego upoważnione; wszystkie dokumenty o charakterze pieniężnym, materiałowym, majątkowym, rozliczeniowym i kredytowym stanowiące podstawę do wydania lub odbioru pieniędzy, środków towarowo-materiałowych, majątkowych i innych, podpisują dyrektor i główny księgowy lub osoby przez nich do tego upoważnione, zaś sprawozdania i bilanse — dyrektor (lub jego zastępca) i główny księgowy. Sposób podpisywania innych aktów wychodzących z przedsiębiorstwa ustala dyrektor“.

tłumaczył A. T.

Prawne uregulowanie stosunków pracy członków spółdzielni pracy

Na przełomie 1951—1952 r. zapoczątkowane zostało regulowanie sprawy stosunków pracy członków spółdzielni pracy. Sprawa ta mająca istotne znaczenie dla szerokich rzesz członków rozwijającej się spółdzielczości pracy nie była dotąd unormowana w sposób dostatecznie jasny, co powodowało cały szereg trudności i nieporozumień nie tylko na zewnątrz spółdzielni ale i w ramach stosunków spółdzielczych.*)

Odmienność założeń stosunku pracy członków spółdzielni i stosunku pracy pracowników nie znajdowała odzwierciedlenia w przepisach pozytywnego prawa, a nawet w tym zakresie, gdzie odmienność dawała się wyraźnie zaznaczyć, praktyczne stosowanie przepisów prawa szło raczej po linii zacierania tej odrębności.

Sprawę właściwego ustawienia członków spółdzielni pracy zapoczątkowała uchwała Sekretariatu CRZZ o wyłączeniu członków spółdzielni pracy ze związków zawodowych. Wydany w następstwie tej uchwały komunikat Centralnego Związku Spółdzielczego z dn. 17 grudnia 1951 r. (Monitor Spółdzielczy Nr 16) precyzuje, że wobec zaprzestania z dniem 31 grudnia 1951 r. należenia członków spółdzielni do związków zawodowych, zadania spełniane dotąd przez związki zawodowe, w zakresie spraw socjalno-bytowych przejmą z dniem 1 stycznia 1952 r. organa samorządu spółdzielczego. Rozpatrując sprawę z punktu widzenia obowiązujących przepisów prawnych, stwierdzić należy, że ustawa z dnia 1 lipca 1949 r. o związkach zawodowych (Dz. U. R. P. Nr 41, poz. 295) w art. 2 przewiduje, że prawo zrzeszania się w związkach zawodowych przysługuje robotnikom i pracownikom umysłowym, zatrudnionym w przedsiębiorstwach, urzędach i instytucjach, jak również innym osobom pracującym na podstawie umowy o pracę, umowy o naukę zawodu lub nominacji władzy publicznej. Członkostwo zatem członków spółdzielni pracy w związkach zawodowych mogło być albo uważane za identyfikowanie stosunku pracy w spółdzielni z pracowniczym stosunkiem pracy, albo za podyktowane względami celowości, a to wobec niewykształcenia się działalności organów spółdzielczych w zakresie przede wszystkim spraw socjalno-bytowych. Nowe unormowanie sprawy należy uznać za prawidłowe i zgodne z założeniami i odrębnościami spółdzielczego stosunku pracy.

Drugim aktem podkreślającym odrębność stosunku pracy członków spółdzielni pracy jest zarządzenie Ministra Finansów z dnia 15 stycznia 1952 r. w sprawie określenia niektórych przychodów, podlegających opodatkowaniu według przepisów o podatku od wynagrodzeń (Monitor Polski Nr A-14, poz. 170). O ile dotąd zarówno w praktyce jak

i w komentarzach do ustawy o podatku od wynagrodzeń z dnia 4 kwietnia 1949 r. (Dz. U. R. P. Nr 7, poz. 41) przyjmowano, że postanowienia jej dotyczą członków spółdzielni pracy dlatego, że członkowie ci pozostają w stosunku umowy o pracę, to obecnie sprawa została właściwie sprecyzowana przez wyraźne stwierdzenie, że zarówno wynagrodzenia bieżące jak i z tytułu podziału nadwyżki bilansowej, jako przychody za świadczenia usług wykonywane osobiście podlegają opodatkowaniu według przepisów o podatku od wynagrodzeń.

Podstawowymi jednak aktami normującymi istotne zagadnienia stosunku pracy członków spółdzielni pracy są 2 uchwały Prezydium Rządu z dnia 16 lutego 1952 r.: Nr 55 w sprawie zasad wynagrodzenia członków spółdzielni pracy (Monitor Polski Nr A-17, poz. 204) i Nr 56 w sprawie świadczeń socjalno-bytowych dla członków spółdzielni pracy (Monitor Polski Nr A-17, poz. 205).

Uchwała Nr 55 powzięta na wniosek Centralnego Związku Spółdzielczego utrzymuje dotychczas stosowaną i wynikającą ze spółdzielczego stosunku pracy zasadę, że przychody członków spółdzielni pracy składają się z dwóch części, a mianowicie z zaliczkowego wynagrodzenia bieżącego oraz z udziału w części czystej nadwyżki, wynikającej z zatwierdzonego bilansu rocznego, przeznaczonej do podziału między członków spółdzielni. Praktycznie większe znaczenie dla członków spółdzielni pracy posiada bieżące wynagrodzenie i z tego też względu uchwała temu zagadnieniu jest głównie poświęcona.

Zgodnie z uchwałą wynagrodzenie bieżące członków spółdzielni powinno być oparte na normowanej pracy, zgodnie z socjalistyczną zasadą wynagrodzenia zależnie od ilości i jakości pracy. Wprowadzenie tej zasady do spółdzielczości pracy ma nie tylko znaczenie dla członków spółdzielni pracy, ale ma podstawowe znaczenie dla gospodarki finansowej spółdzielni kładąc kres dowolności, które mogły nawet podważyć w konkretnych przypadkach był i gospodarcze znaczenie spółdzielni pracy.

Podstawowym systemem wynagrodzenia bieżącego członków spółdzielni za pracę fizyczną jest przy pracach normowanych system akordowy. Przy pracach nienormowanych może być stosowany w zależności od rodzaju pracy system dniówki z premią, system dniówki bądź stawki godzinnej, a przy pracach niepowtarzalnych wynagrodzenie za dzieło.

Za czynności pracowników umysłowych członkowie spółdzielni otrzymują miesięczne wynagrodzenie z premią lub bez premii. Szczegółowe zasady wynagrodzenia ustalić mają w porozumieniu z Centralnym Związkiem Spółdzielczym i za zgodą Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego — ministrowie sprawujący nadzór nad gospodarczą działalnością spółdzielni.

Obok określenia zasad wynagrodzenia, uchwała zawie-

*) patrz artykuł Dr Eugeniusza Modlińskiego: Stosunki pracy członków spółdzielni pracy. (Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego Nr 1 (43) z 1952 r.).

ra postanowienia, które związane są ze sprawą wynagrodzenia, a więc sprawy: czasu pracy, godzin nadliczbowych, przestoi, pracy w warunkach szczególnie uciążliwych, doświadczenia odzieży ochronnej i płatnych urlopów wypoczynkowych.

Jeżeli chodzi o czas pracy i czas trwania płatnego urlopu, to uchwała ustanawia tylko granice, a mianowicie, że czas pracy nie może być krótszy od powszechnie obowiązujących norm czasu pracy w przemyśle i handlu, a czas trwania płatnych urlopów wypoczynkowych nie może przekraczać powszechnie obowiązujących norm. Wynika z tego, że statut spółdzielni uchwalony przez członków spółdzielni może wprowadzić większe normy czasu pracy, w granicach dopuszczalnych ze względu na ochronę zdrowia członków spółdzielni z tym, że wynagrodzenie za czas pracy przekraczający normy może być wypłacone tylko w wyjątkowych przypadkach za zgodą jednostki nadrzędnej nad spółdzielnią.

Za czas przestoju zarządzanego przez zarząd spółdzielni, członkowie nie otrzymują wynagrodzenia i nie są obowiązani pozostawać w miejscu pracy. Nie dotyczy to krótkotrwałych przestojów w ciągu dnia pracy, niezawinionych przez członków spółdzielni. To odmienne niż przy pracy najemnej uregulowanie sprawy wynagrodzenia za czas przestoju uzasadnione jest odrębnością stosunków w spółdzielni pracy. Jeżeli spółdzielnia nie ma możliwości produkcyjnych (np. brak zamówień), członkowie jej nie pracują, a więc i nie ma przychodów, które by podlegały rozdziałowi między członków spółdzielni.

Uchwała dopuszcza w razie przestoju tylko w uzasadnionych przypadkach, za zgodą jednostki nadrzędnej, wypłacanie członkom spółdzielni połowy stawki zasadniczej i to najwyżej przez 6 dni w miesiącu, o ile na to zezwala stan finansowy spółdzielni. Przepis ten kładzie tamę istnieniu bezczynnych spółdzielni pracy i ma na celu niewątpliwie zmobilizowanie członków do przedstawienia swej działalności i produkcji w zależności od potrzeb ogółu ludności.

Za pracę nocną i za pracę w warunkach szczególnie uciążliwych stawki wynagrodzenia są odpowiednio wyższe od stawek za normalną pracę.

Szczegółowe przepisy w tym zakresie, jak również w sprawie odzieży ochronnej przysługującej członkom spółdzielni wydadzą ministrowie sprawujący nadzór nad działalnością gospodarczą spółdzielni po zasięgnięciu opinii Centralnego Związku Spółdzielczego.

W uchwale zawarte jest postanowienie, że w sprawach pracy młodzieżowych i pracy kobiet mają zastosowanie powszechnie obowiązujące przepisy. Jakkolwiek postanowienie to jest natury bardziej ogólnej, niemniej łączy się z zagadnieniami unormowanymi w uchwale t.j. z czasem pracy, urlopami i tp.

W wykonaniu tej uchwały Minister Przemysłu Drobego i Rzemiosła sprawujący nadzór nad gospodarczą działalnością przeważającej ilości spółdzielni pracy wydał zarządzenie z dnia 18 lutego 1952 r. w sprawie wynagrodzeń bieżących spółdzielni pracy (Dz. Urz. Min. Przem. Drob. i Rzem. Nr 6, poz. 32). Zarządzenie to normuje szczegółowo, stawki wynagrodzenia za pracę członków spółdzielni pracy.

Wprowadzenie ich w życie wymagać będzie wydania odpowiednich zarządzeń centrali spółdzielni oraz powzięcia odpowiednich uchwał przez organa spółdzielni, zgodnie z ich statutami.

Uchwała Nr 56 Prezydium Rządu w sprawie świadczeń socjalno-bytowych dla członków spółdzielni pracy precyzuje uprawnienia członków spółdzielni pracy. Uchwała ta ma dla członków spółdzielni istotne znaczenie, zwłaszcza wobec wyłączenia ich z członkostwa w związkach zawodowych, a tym samym utraty uprawnień do świadczeń socjalno-bytowych przysługujących członkom związków zawodowych. Uchwała postanawia, że do czasu zorganizowania w ramach spółdzielczości odrębnego systemu ubezpieczeń społecznych, członkowie spółdzielni pracy korzystają z ubezpieczeń społecznych na zasadach dotychczasowych. Sformułowanie tego postanowienia należy rozumieć niewątpliwie w ten sposób, że do członków spółdzielni pracy ma zastosowanie również obowiązek ubezpieczenia na zasadach ogólnych tj. w tym samym zakresie co i pracowników pozostających w umownym stosunku pracy.

§ 2 uchwały przyznaje członkom spółdzielni pracy prawo do ulg w przejazdach do miejsca pracy, w opłatach za korzystanie z usług przedsiębiorstw kulturalno-oświatowych, rozrywkowych na równi z pracownikami przedsiębiorstw państwowych. Ponieważ ulgi te są raczej przyznane pracownikom przedsiębiorstw państwowych jako członkom związków zawodowych i w znacznej części prawo do ich korzystania uzależnione jest od wykazania członkostwa związku zawodowego, szczegółowe zarządzenia właściwych ministrów, przewidziane w uchwale, będą musiały sprawy te dokładnie sprecyzować.

Świadczenia socjalno-bytowe w zakresie: akcji socjalnej, czasów pracowniczych, kas zapomogowo-pożyczkowych, urządzeń sportowych, urządzeń kulturalno-oświatowych i ogródków działkowych mają być realizowane w ramach funduszu socjalnego spółdzielczości.

Wymienione wyżej akty wyliczają drogę, po której ma pójść uregulowanie spraw związanych ze spółdzielczym stosunkiem pracy. Uregulowanie niektórych zagadnień ma wyraźnie charakter tymczasowy, niemniej jednak stanowi ważny krok na drodze prawidłowego i zgodnego z zasadami socjalistycznej spółdzielczości unormowania stosunków pracy w spółdzielniach.

2. RZ.

Orzecznictwo w sprawach gospodarczych

Sąd Najwyższy

Izba Cywilna

1. 1. Pozbawienie najemcy przez pewien czas używania rzeczy najetej wskutek bezprawia osób trzecich nie stanowi samo przez się o zakończeniu stosunku najmu.

2. Uzyskanie przydziału na lokal zajęty już przez inną osobę na podstawie tytułu prawnego, nie stwarza samo przez się żadnego znanego ustawie tytułu do żądania w drodze sądowej eksmisji tej osoby.

Sąd Najwyższy na posiedzeniu w dniu 2 października 1951 r. w sprawie z powództwa Skarbu Państwa przeciwko Marcjannie i Wacławowi G. o eksmisję po rozpoznaniu skargi kasacyjnej powoda na wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 30 czerwca 1950 r. skargę kasacyjną o d d a l i ł.

U z a s a d n i e n i e

„Centralny Zarząd Energetyki przedsiębiorstwo państwowe z siedzibą w Warszawie” żądał w pozwie nakazania eksmisji pozwanych Marcjanny i Wacława G. z jed-

noizbowego lokalu, zajmowanego przez nich w nieruchomości położonej w Warszawie. Powód stwierdził, że na podstawie aktu z dnia 20 września 1946 r. jest zarządcą i użytkownikiem nieruchomości“.

Pozwani żądali oddalenia powództwa, zarzucając, że pozwana zawarła umowę najmu w 1937 r. z ówczesnym właścicielem nieruchomości i od tego czasu lokal ten znajduje się w posiadaniu pozwanych, powstała wskutek usunięcia przez okupanta hitlerowskiego ludności Warszawy po powstaniu...“

Sąd Grodzki oddalił powództwo, a sąd Okręgowy zatwierdził wyrok Sądu Grodzkiego. W uzasadnieniu wyroku Sąd Okręgowy przyjął, że pozwana posiada tytuł do zajmowania lokalu, skoro w 1937 r. wynajęła ten lokal od „zbywcy nieruchomości P.“... (właścicielem nieruchomości jest Michał Henryk P.) oraz niespornie zajmowała lokal do powstania warszawskiego. Sąd Okręgowy nie podzielił poglądu strony powodowej, jakoby opuszczenie lokalu przez lokatora po powstaniu, w wykonaniu rozkazu okupanta“ powodowało rozwiązanie umowy najmu. Sąd Okrę-

gowsy stwierdził ponadto, że „powołany w skardze apelacyjnej dekret z dnia 7 września 1944 r. nie obowiązuje”, dekret zaś „o publicznej gospodarce lokalami i kontroli najmu nie zawiera przepisu zbieżnego z art. 2 powołanego dekretu”. Ponadto Sąd Okręgowy stwierdził, że — wbrew stanowisku strony powodowej — władze kwaterunkowe przyjęły „jako zasadę, że lokator zajmujący lokal w chwili wejścia w życie dekretu o publicznej gospodarce lokalami nie ma obowiązku uzyskiwania nakazu”...

Centralny Zarząd Energetyki założył skargę kasacyjną...

Rozpoznając skargę kasacyjną, Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut obrazy przepisów dekretu z dnia 7 września 1944 r. o komisjach mieszkaniowych nie jest uzasadniony. Sąd Okręgowy słusznie rozstrzygał sprawę w oparciu o przepisy dekretu o publicznej gospodarce lokalami, skoro dekret ten uchylił dekret z dnia 7 września 1944 r., nie przewidując przy tym żadnych przepisów przejściowych i unormował na nowo całokształt wszystkich zagadnień, związanych z zajmowaniem lokali w miejscowościach, w których obowiązuje gospodarka publiczna lokalami. Obowiązkiem jest więc, jaką ocenę prawną należałoby stosować pod rządem uchylonego dekretu, skoro — jak zasadnie przyjął Sąd Okręgowy — ocena ta musi być dostosowana wyłącznie do obowiązującego dekretu z dnia 21 grudnia 1945 roku.

Nie jest też uzasadniony zarzut, że Sąd Okręgowy winien był przyjąć — na zasadzie art. 267 k.z. — że umowa najmu zgłasza, ponieważ „opuszczenie mieszkań przez mieszkańców Warszawy po powstaniu 1944 r., dokonane w wykonaniu rozkazu okupanta”, stworzyło niemożliwość świadczenia, skoro wynajmujący nie mogli zapewnić najemcom możliwości używania lokali”. Z przepisów szczególnych o najmie, a w szczególności z art. 379 k.z. wynika, że pozbawienie najemcy przez pewien czas używania rzeczy najętej na skutek bezprawnia osób trzecich nie stanowi — samo przez się — o zakończeniu stosunku najmu. Nie zachodzi też niemożliwość świadczenia, skoro pozwana korzysta właśnie ze świadczeń, do których uprawniona jest w myśl zawartej umowy najmu, w szczególności zajmuje mieszkanie od chwili, gdy mogła je objąć ponownie po ustaniu przemocy hitlerowskiego okupanta.

Wbrew pogładowi strony skarżącej trafne jest też stanowisko zaskarżonego wyroku, że osoba, która zajmowała lokal na podstawie tytułu prawnego w dniu wprowadzenia w danej miejscowości publicznej gospodarki lokalami, mogła je zajmować nadal bez przydziału, przy czym korzysta oczywiście z wszystkich tych samych uprawnień, jakie daje przydział, zawsze z zastrzeżeniem, że w myśl przepisów dekretu służy jej prawo uzyskania przydziału. Taki stan prawny stwierdza obecnie wyraźnie znowelizowany tekst art. 5 ust. 3 dekretu o publicznej gospodarce lokalami, wynikał on jednak już z przepisów dekretu i poprzednio, jak to już Sąd Najwyższy wyjaśnił, tak że nowe brzmienie przepisu stanowi tylko usankcjonowanie i wyrażne sformułowanie w tym zakresie stanu prawnego dotychczasowego. Dekret pod tym względem nie traktuje miasta Warszawy odmiennie od innych miejscowości, a tylko przepisy tego dekretu mogły stanowić wiążącą podstawę do oceny uprawnień pozwanej do zajmowania lokalu w tym mieście, ze względu na istniejącą w nim publiczną gospodarkę lokalami.

Skarga kasacyjna wychodzi też z błędnego założenia, gdy zarzuca, że pozwana nie może powoływać się na umowę najmu z 1937 r., zawartą z ówczesnym właścicielem, skoro właściciel ten „nie bierze udziału w niniejszym sporze”, a Centralny Zarząd Energetyki nie jest jego „następcą prawnym”. Skoro właściciel nieruchomości z którym pozwana zawarła umowę najmu zbył nieruchomości, to — z mocy art. 399 § 1 k.z. — nabywca z mocy samego prawa wstąpił w stosunek najmu na miejsce zbywcy. Centralny Zarząd Energetyki powoływał się zaś na swe prawa zarządu i użytkowania, które czerpie właśnie ze swej umowy z nowym właścicielem. Przepisy dekretu o publicznej gospodarce chronią osobę, która uzyskała przydział i objęła lokal lub też zajmowała ten lokal przed wprowadzeniem gospodarki publicznej w danej miejscowości — stosownie do przepisu art. 5 ust. 3 dekretu — przed żądaniem eksmisji z czyjejkolwiek strony, o ile żądanie to nie jest oparte na tym, że „strona ma prawo odstąpienia od umowy najmu bez wypowiedzenia” (art. 38 ust. 1)

Powoływanie się skargi kasacyjnej na to, że Centralny Zarząd otrzymał nakaz kwaterunkowy z dnia 11 listopada 1946 r. na cały dom, a więc — zdaniem strony skarżącej — także na sporny lokal, nie uzasadnia również poglądu, że pozwana zajmowała lokal bez tytułu prawnego. Sąd Okręgowy nie ustalił, by Centralny Zarząd Energetyki uzyskał przydział także na sporny lokal, a skarga kasacyjna nie zawiera zarzutów, odpowiadających przepisom art. 426, 427 k.p.c., a wskazujących na to, że ku takiemu ustaleniu sąd ten miał podstawy w stanie sprawy. Należy jednak wyjaśnić, że zarzut skargi kasacyjnej byłby bezzasadny nawet w takim razie, gdyby przydział udzielony Centralnemu Zarządowi Energetyki miał się odnosić również do spornego lokalu. W myśl powyższych wyjaśnień pozwana miała uprawnienia do lokalu takie, jakie wynikałyby z udzielonego jej przydziału. Uzyskanie ewentualne przydziału na ten sam lokal przez Centralny Zarząd Energetyki nie stwarzało — samo przez się — żadnego znanego ustawie tytułu do żądania eksmisji pozwanej w drodze sądowej.

Należy podkreślić, że w myśl art. 16 dekretu osoby, które zajmują lokal mieszkalny lub użytkowy na podstawie tytułu prawnego i posiadają prawo uzyskania przydziału lokalu w mieście, mogą być usunięte — i to nie w postępowaniu sądowym — gdy lokal jest niezbędnie potrzebny władzy, urzędowi lub instytucji, wymienionym w art. 27 ust. 1 pkt. 1), i z reguły po uprzednim dostarczeniu innego lokalu zastępczego (e. 28/51).

Izba Karne

Samowolne dopuszczenie przez pracownika spółdzielni członków jego rodziny do stałej pracy i pomocy w sklepie może stanowić działanie na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, a więc przestępstwo z art. 286 k.k. W interesie gospodarczym leży przestrzeganie zasady, iż w sklepie uspołecznionym może pracować tylko ta osoba, która do pracy została zaangażowana przez zarząd i na której na skutek tego spoczywa odpowiedzialność za należyte wykonanie swych obowiązków.

Sąd Najwyższy w sprawie Eugenii K. i in. oskarżonych z art. 286 § 1, 286 § 2, 257 k.k. po rozpoznaniu rewizji oskarżonych od wyroku Sądu Apelacyjnego w Koszalinie z dnia 7 listopada 1950 r. na podstawie art. 375 k.p.k. utrzymał w mocy i zaskarżony wyrok.

Rewizja oskarżonej Eugenii K. wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku i zastosowanie do jej czynu kwalifikacji z art. 286 § 3 k.k. zarzuca, że władze przełożone doskonale wiedziały, że mąż zastępuje ją w sklepie, że pobierał on nawet wynagrodzenie i był na liście płac, że będąc zresztą krótko po ślubie miała pełną podstawę, by ufać swemu mężowi.

Uzasadnienie:

Sąd Najwyższy wyraził, między innymi, następujący pogląd prawny: Zarzuty rewizji oskarżonej Eugenii K. są niezasadne; z zeznań tak współoskarżonych, jak i świadków wynika, że nie miała ona wyraźnej zgody kierownika spółdzielni na zatrudnienie oskarżonego K. w sklepie, podczas gdy on gospodarował w nim, jak w swoim własnym. Oskarżona przez takie postępowanie umożliwiła popełnienie kradzieży.

Mąż jej został pracownikiem spółdzielni znacznie później, i to w innym dziale, bo jajezarsko-mieczarskim. Zaufanie oskarżonej do męża nie może usprawiedliwiać jej postępowania, albowiem dopuszczenie członka rodziny nie zaangażowanego przez zarząd do pracy i bez zgody kierownictwa spółdzielni, do stałego zastępowania w pracy w sklepie — uchyliłoby i uniemożliwiłoby wszelkie poczucie odpowiedzialności osobistej i doprowadziłoby do braku gospodarczości, wprowadzając chaos i utrudniając kontrolę. W interesie gospodarczym leży zatem ścisłe przestrzeganie zasady, iż pracować może w sklepie uspołecznionym tylko osoba, która do pracy tej została przez zarząd zaangażowana i na której spoczywa na skutek tego odpowiedzialność za należyte wykonanie swych obowiązków. Świadome dopuszczenie przez oskarżoną swego męża do stałej pracy i pomocy w sklepie bez zezwolenia kierownika spółdzielni było działaniem na szkodę interesów spółdzielni. Skutek takiego postępowania nie dał też na siebie długo czekać. Sąd pierwszej instancji trafnie więc zakwalifikował czyn ten z art. 286 § 1 k.k.

Wyrok z dnia 13 września 1951 r. (J. K. 180/51).

Główna Komisja Arbitrażowa

Okręgowe Komisje Arbitrażowe

1. Tryb i termin dochodzenia roszczeń z tytułu odpowiedzialności Poczty za przesyłki pocztowe.

Dochodzenie na drodze arbitrażowej roszczeń z tytułu odpowiedzialności Poczty za przesyłki pocztowe winno być poprzedzone postępowaniem reklamacyjnym, przy czym dla zgłoszenia wniosku do komisji arbitrażowej służy termin trzymiesięczny od dnia doręczenia uprawnionemu do odszkodowania odmownej decyzji właściwej Dyrekcji Okręgowej Pocht i Telegrafów.

Główna Komisja Arbitrażowa orzeczeniem z dnia 21.XI.1951 r. uchyliła orzeczenie Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Katowicach odrzucające wniosek.

Z uzasadnienia:

Pracownik powodowego Banku ob. G. odbierał w Urzędzie Pocztowym w K. przekazy pieniężne, które następnie miał doręczyć swemu pracodawcy. W okresie od stycznia do kwietnia 1950 r. ob. G. sprzeniewierzył część odbieranych sum. Wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 2.IX.1950 r. został on skazany za popełnione przestępstwo.

Wnioskiem z dnia 30.V.1951 r. dochodził powodowy Bank w Okręgowej Komisji Arbitrażowej zdefraudowanych przez ob. G. sum w wysokości zł X od pozwanej Dyrekcji Okręgowej Pocht i Telegrafów, uzasadniających roszczenie swoje w ten sposób, że wbrew przepisom Ordynacji Pocztovej strona pozwana wydawała przekazy pieniężne do rąk osoby nieuprawnionej do odbioru, jak również nie dopełniała obowiązku sprawdzenia autentyczności podpisu na pocztowym dokumencie oddawczym.

Okręgowa Komisja Arbitrażowa w Katowicach wniosek odrzuciła, przyjmując, że roszczenie jest prekludowane, przy czym za datę wymagalności przyjęła Okręgowa Komisja Arbitrażowa z datą 15.V.1950 r., w którym to dniu spisany został protokół przez pracowników wnioskodawcy, stwierdzający wysokość szkód. Wobec tego, zdaniem Okręgowej Komisji Arbitrażowej, w dacie tej powód dowiedział się o szkodzie oraz o osobie obowiązanej do odszkodowania — roszczenie zaś o zwrot sprzeniewierzonych sum należało wnieść najpóźniej w ciągu jednego roku od powyższej daty; ponieważ wniosek wpłynął do Okręgowej Komisji Arbitrażowej 30.V.1951 r., podylegał odrzuceniu.

Na orzeczenie to wpłynęło do Głównej Komisji Arbitrażowej odwołanie wnioskodawcy, w którym wnosi on o uchylenie orzeczenia i o merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy.

Główna Komisja Arbitrażowa stwierdza, że stanowisko Okręgowej Komisji Arbitrażowej w sprawie jest błędne. Przyjęta bowiem przez Okręgową Komisję Arbitrażową data wymagalności roszczenia nie może być w danym stosunku prawnym początkiem biegu terminu do wniesienia wniosku przeciwko stronie pozwanej. Przy ustalaniu tego terminu należy wziąć pod uwagę przepisy zawarte w rozporządzeniu prezydenta RP z dnia 26.VII.1927 r. o odpowiedzialności Skarbu Państwa za przesyłki pocztowe, telegramy i rozmowy telefoniczne w obrocie wewnętrznym (Dz. U. R. P. Nr 78, poz. 679), oraz w ustawie z dnia 5.XI.1931 r. w sprawie zmiany tegoż rozporządzenia (Dz. U. R. P. Nr 103, poz. 788), przewidujące postępowanie reklamacyjne. Zgodnie z treścią tych przepisów osoba mająca prawo do odszkodowania za przesyłki pocztowe winna wnieść reklamację do Dyrekcji Okręgowej Pocht i Telegrafów w ciągu 18 miesięcy, licząc od dnia następnego po dacie wystawienia przekazu. Następnie w razie odmownej odpowiedzi na reklamację służy poszkodowanemu prawo dochodzenia roszczenia w drodze prawa w terminie 3 miesięcy od dnia doręczenia odmownej decyzji. Wejście w życie § 20 rozporządzenia Rady Ministrów (Dz. U. R. P. Nr 53, poz. 484) wprowadzającego prekluzję arbitrażową nie uchyliło tego specjalnego trybu reklamacyjnego. Tryb ten bowiem uwzględnia właściwość pracy organów pocztowych, a powołane wyżej przepisy, określające ten tryb, muszą być wobec tego traktowane jako przepisy szczególne, które nie straciły swej mocy wiążącej mimo wejścia w życie normy generalnej, jaką jest przepis o prekluzji arbitrażowej.

Odrębność prawnego ujęcia pocztowego trybu reklamacyjnego polega również na tym, że wyłącza ono postępowanie prawno-cywilne do czasu wydania decyzji przez organy pocztowe. Skoro więc postępowanie prawno-cywilne zostało wyłączone, to prekluzja arbitrażowa jako ustalająca właśnie czasokres do wszczynania postępowania arbitrażowego nie może mieć zastosowania w tym okresie, gdy postępowanie prawno-cywilne przeciw Poczcie jest wyłączone. Natomiast krótki, trzymiesięczny termin do wystąpienia na drogę postępowania arbitrażowego po wydaniu decyzji przez Dyrekcję Okręgową Pocht i Telegrafów utrzymał swą moc mimo wejścia w życie postępowania arbitrażowego. Terminy bowiem do dochodzenia roszczeń, krótsze od roku zostały utrzymane w mocy wyraźnym przepisem § 20 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15.XI.1950 r.

W niniejszej sprawie, jak z oświadczenia wnioskodawcy wynika, odpowiedź strony pozwanej na wniesioną reklamację otrzymał on 1.III.1951 r. wniosek zaś wpłynął do Okręgowej Komisji Arbitrażowej 30.V.1951 r., a więc przed upływem 3-miesięcznego terminu; wobec tego uznać należy, że powództwo strony powodowej złożone zostało we właściwym czasokresie, winno więc być merytorycznie rozpatrzone.

Główna Komisja Arbitrażowa postanowiła równocześnie zwrócić się do władz gospodarki narodowej, w szczególności do Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, Ministerstwa Finansów i Ministerstwa Pocht i Telegrafów z przedstawieniem, że terminy reklamacyjne zachowane w rozporządzeniu Prezydenta RP z dnia 26.VIII.1927 r. oraz w ustawie z dnia 5.XI.1931 r. w sprawie zmiany tegoż rozporządzenia wydają się zbyt długie dla stosunków między podmiotami gospodarki społecznej, naruszają one bowiem obowiązującą w obrocie socjalistycznym zasadę szybkości rozliczeń.

(Nr Rep. III.0-307/51).

2. Termin wymagalności roszczeń z tytułu należności za środki trwałe, przekazane przez państwową jednostkę gospodarczą jednostce spółdzielczej.

Należność z tytułu przekazania środka trwałego jednostce spółdzielczej przez państwową jednostkę gospodarczą wymagalna jest po upływie dwóch lat od daty przekazania. Termin powyższy, przewidziany w uchwale Prezydium Rządu z dnia 24.VI.1950 r. (M. P. nr A-78, poz. 911) ma zastosowanie także do przypadków, gdy przekazanie miało miejsce przed wejściem w życie powyższej uchwały, jeżeli powstały na tle przekazania rozrachunek nie został jeszcze zakończony.

Główna Komisja Arbitrażowa orzeczeniem z dnia 9.XI.1951 r. uchyliła orzeczenie Okręgowej Komisji Arbitrażowej we Wrocławiu.

Z uzasadnienia:

Państwowe zakłady A wystąpiły w dniu 28.IX.1951 r. z wnioskiem o zasądzenie od Spółdzielni B kwoty zł X tytułem należności za przekazane w 1949 r. przedmioty majątku trwałego.

Okręgowa Komisja Arbitrażowa we Wrocławiu wniosek odrzuciła, opierając się na tym, że terminy przewidziane na zaskarżenie roszczeń w § 20 i 28 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15.XI.1950 r. zostały naruszone.

Główna Komisja Arbitrażowa stwierdza, że Okręgowa Komisja Arbitrażowa niesłusznie wniosek odrzuciła uważając, że dochodzone roszczenie było wymagalne w 1949 r. Wobec niezakończonych pomiędzy stronami rozliczeń uchwała Prezydium Rządu z dnia 24.VI.1950 r. ma zastosowanie do przypadków, w których przekazanie miało miejsce przed jej wejściem w życie, a wobec tego dochodzone wnioskiem niniejszym należności w myśl § 9 ust. 1 uchwały były wymagalne po upływie dwóch lat od daty przekazania, które według twierdzeń obu stron nastąpiło w II półroczu 1949 roku.

W tym stanie rzeczy strona powodowa nie uchybiła terminu do dochodzenia swoich roszczeń z tytułu przekazania wymienionych we wniosku środków trwałych i wniosek ten powinien być merytorycznie rozpoznany...

(Nr Rep. III.0-314/51)

3. Miejsce i tryb ustalania braków i wad towaru przeznaczanego na eksport.

Dla ustalenia odpowiedzialności dostawcy wobec odbiorcy krajowego (eksportera) za braki i wady dostarczonego towaru, przeznaczanego na eksport, miarodajne są miejsce i tryb odbioru ustalone w stosunkach między tym odbiorcą krajowym (eksporterem) a odbiorcą zagranicznym (nie zaś miejsce i tryb odbioru, jaki by obowiązywał w obrocie wewnętrznym).

Prezes Główniej Komisji Arbitrażowej zarządzeniem z dnia 6.I.1952 r. zmienił orzeczenie Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Katowicach.

Z u z a s a d n i e n i a :

Okręgowa Komisja Arbitrażowa w Katowicach orzeczeniem z dnia 15.XI.1951 r. oddaliła wniosek powodowej Centrali, w którym żądała ona zaszędzenia od pozwanych Zakładów kwoty zł X. W zakupionym bowiem u strony pozwanej towarze, eksportowanym następnie przez wnioskodawcę, odbiorca zagraniczny stwierdził brak „M” m materiału.

W uzasadnieniu orzeczenia Okręgowa Komisja Arbitrażowa podała, że wnioskodawca nie zachował należytej staranności, gdyż nie sprawdził wagi eksportowanego materiału i w ten sposób uniemożliwił ustalenie we właściwym czasie, kto bezpośrednio zawinił powstanie szkody...

Orzeczenie Okręgowej Komisji Arbitrażowej jest nieuzasadnione...

Dla ustalenia podstaw odpowiedzialności pozwanego należało uwzględnić przepis § 10 Ogólnych Warunków dostaw towarów przeznaczonych na eksport (Biuletyn PKPG nr 18, poz. 170 z 1951 r.), na który trafnie powołuje się powód.

Warunki te bowiem konstruuja odpowiedzialność dostawcy towaru przeznaczanego na eksport na zasadach różnych od przyjętych w obrocie wewnętrznym; w szczególności odpowiedzialność krajowego dostawcy towaru przeznaczanego na eksport nie jest uzależniona od przeprowadzenia przez eksportera ilościowego i jakościowego odbioru towaru niezwłocznie po dostawie. Przepis bowiem § 10 wyraźnie stanowi, że miejsce i tryb odbioru ustalony dla zagranicznego odbiorcy jest równocześnie miejscem i trybem dla krajowego dostawcy. Okręgowa Komisja Arbitrażowa niesłusznie więc oddaliła powództwo przyjmując, że niedokonanie starannego odbioru w kraju spowodowało utratę roszczeń...

(Nr N — V — 2 — 1/52)

4. Wysokość odszkodowania wyrażającego się w kosztach robót naprawczych powierzonych do wykonania przez poszkodowanego jednostce prywatnej.

Odszkodowanie, wyrażające się w kosztach robót naprawczych, powierzonych przez poszkodowanego do wykonania jednostce prywatnej, nie może przewyższać tej kwoty, jaka należałaby się na zasadach ustalonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dn. 19.II.1951 r. (Dz.U.R.P. nr 12, poz. 73).

Główna Komisja Arbitrażowa orzeczeniem z dnia 14.XII.1951 r. zasądziła od Ministerstwa X na rzecz Przedsiębiorstwa Państwowego Z kwotę A.

Z u z a s a d n i e n i a :

W dniu 13.IX.1950 r. nastąpiło zderzenie samochodu wnioskodawcy z samochodem pozwanego. W wyniku zderzenia uszkodzony został samochód wnioskodawcy. Remont samochodu przeprowadziły Zakłady Naprawczo-Wytwórcze M, zaś roboty lakiernicze wykonane zostały przez prywatny zakład lakierniczy. Wnioskiem niniejszym powód dochodzi pokrycia strat spowodowanych na skutek zderzenia samochodów.

Pozwane Ministerstwo uznając w zasadzie słuszność żądań powoda zakwestionowało rachunek wystawiony przez zakład prywatny.

Główna Komisja Arbitrażowa zasądziła należność w wysokości zł A, na co składa się niekwestionowany rachunek za remont samochodu, wykonany przez Zakłady Naprawczo-Wytwórcze w wysokości zł B oraz zł C za roboty lakiernicze.

Jakkolwiek strona powodowa uprawniona była do powierzenia robót lakierniczych przedsiębiorstwu prywatnemu zgodnie z zarządzeniem Ministra Komunikacji z dnia 10.I.1950 r. (MP nr A-10, poz. 105), jednakże wysokość należności za wykonane roboty podlegała zatwierdzeniu,

co w danym przypadku nie nastąpiło. Wobec tego, iż udzielenie zamówienia przedsiębiorstwu prywatnemu powinno było nastąpić w myśl § 13 ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19.II.1949 r. w sprawie dostaw, robót i usług na rzecz Skarbu Państwa, samorządu oraz niektórych kategorii osób prawnych według cen jednostkowych kosztorysu urzędowego, którego w danej sprawie przed udzieleniem zlecenia wykonania tych robót nie sporządzono, za kosztorys taki należy uznać obliczenie sporządzone przez Zakłady Naprawy Samochodów P. Do kwoty ogólnej tego obliczenia Główna Komisja Arbitrażowa dolicza dopuszczalną podwyżkę w wysokości 5%, co stanowi łącznie przyznaną kwotę zł C.

Z tych zasad należy uznać, że roszczenie jest udowodnione do wysokości kwoty zł A, zaś w pozostałej części podlega oddaleniu.

(Nr Rep. I — A — 677/51)

5. Roszczenie jednostki zwierzchniej z tytułu finansowania podległego jej zakładu w stosunku do jednostki, której zakład ten został przekazany.

Państwowa jednostka gospodarcza, która jako jednostka zwierzchnia finansowała podległy sobie zakład, nie ma prawa żądać zwrotu wydatkowanych z tego tytułu sum od innej państwowej jednostki gospodarczej, której zakład ten został przekazany.

Główna Komisja Arbitrażowa orzeczeniem z dnia 10.XII.1951 r. pozostawiła bez uwzględnienia wniosek Centralnego Zarządu N przeciwko Zjednoczeniu Y.

Z u z a s a d n i e n i a :

Poprzednik prawny powodowego Centralnego Zarządu N finansował i zaopatrywał centralnie dwa podporządkowane sobie zakłady, przekazane następnie pozwanemu Zjednoczeniu Y. Powód dochodzi należności z tytułu tego finansowania i zaopatrywania w łącznej kwocie zł X w niniejszej sprawie.

Wniosek ten nie może być uwzględniony.

Powód finansując i zaopatrując centralnie podporządkowane zakłady działa w wykonaniu swoich obowiązków jako jednostki zwierzchniej. Z wyników gospodarowania uzyskanych przy pomocy tych tak udzielonych środków zakład produkcyjny wylicza się w trybie administracyjnym, przedstawiając zamknięcia rachunkowe, które podlegają sprawdzeniu i zatwierdzeniu przez jednostkę zwierzchnią. Wyliczenie to natomiast nie może nastąpić w trybie sporu arbitrażowego, gdyż stosunek prawny łączący jednostkę zwierzchnią z podporządkowaną w związku z przydziałem środków nie jest stosunkiem prawnocivilnym, skoro jednostka zwierzchnia występuje w nim jako podmiot dysponujący władzą przydzielania środków i samodzielnego rozliczania zakładu podporządkowanego.

Fakt przekazania tych finansowych zakładów pozwanemu Zjednoczeniu Y nie zmienił w niczym charakteru stosunku prawnego łączącego powoda z podporządkowanymi mu poprzednio zakładami, w szczególności nie nadał mu charakteru stosunku prawnocivilnego.

Wniosek powoda narusza poza tym wyraźnie zasady nieodpłatności (§ 2 uchwały Prezydium KERM z dnia 15.IV.1950 r. w sprawie przekazania przedsiębiorstw, zakładów lub ich części między państwowymi jednostkami gospodarczymi) przekazywania zakładów. Zasada nieodpłatności przekazywania wyłącza bowiem możliwość żądania od przejmującego zwrotu środków, dotacji i nakładów, które przekazujący dokonał na rzecz zakładu przekazywanego przed jego przekazaniem. Gdyby bowiem przyznać przekazującemu prawo żądania zwrotu takich środków, to zasada nieodpłatności przekazywania zostałaby przekreślona.

(Nr Rep. I A 593/51)

6. Zasadość roszczenia o czynsz najmu za okres poprzedzający przekazanie nieruchomości w trybie dekretu z dnia 26.IV.1949 r. o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości dla realizacji narodowych planów gospodarczych.

1. Jednostka gospodarki uspołecznionej, której w trybie dekretu z dn. 26.IV.1949 r. i nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych (Dz. U. R. P. z 1952 r. Nr 4, poz. 31 — tekst jednolity) została przekazana nieruchomość zawierająca lokale użytkowe, obowiązana jest do płacenia czyn-

szu za okres czasu poprzedzający przekazanie nieruchomości, jeżeli w tym okresie je użytkowała.

2. Czynsz ten należy się do dnia, w którym zgodnie z postanowieniami § 9 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2.VIII. 1949 r. (Dz.U.R.P. Nr 47, poz. 354) został sporządzony protokół zdawczo-odbiorczy lub odpowiednia umowa.

3. Czynsz za okres poprzedzający sporządzenie protokołu zdawczo-odbiorczego lub zawarcie umowy winien być obliczony zgodnie z postanowieniami uchwały Rady Ministrów z dnia 21.VI.1950 r. w sprawie czynszów za lokale użytkowe wynajmowane przez jednostki administracji państwowej oraz instytucje i przedsiębiorstwa uspołecznione (MP Nr A-77, poz. 889).

Główna Komisja Arbitrażowa w zespole zwiększonym orzeczeniem z dnia 3.I.1952 r. ustaliła powyższą zasadę prawną.

Z u z a s a d n i e n i a :

Stosownie do postanowienia § 14 uchwały Rady Ministrów z dnia 21.VI.1950 r. (MP Nr A-77, poz. 889) przepisy tej uchwały nie mają zastosowania do nieruchomości, które zostały lub będą przekazane wykonawcom narodowych planów gospodarczych w trybie dekretu z dnia 26.IV.1949 r.

Postanowienia powyższe nasuwały praktyce komisji arbitrażowych wątpliwości. W szczególności wątpliwości te powstawały w sporach o czynsz zaległy za lokale za okres czasu, w ciągu którego pozwany korzystał z nieruchomości jeszcze przed przekazaniem mu jej w trybie dekretu z dnia 26.IV.1949 r.

W sporach tego rodzaju komisje arbitrażowe oddawały wnioski o zasądzenie czynszu, wychodząc z założenia, że § 14 uchwały przekreśla obowiązek płacenia czynszu już od dnia złożenia wniosku o przekazanie nieruchomości w trybie dekretu z dnia 1.IV.1949 r.

Rozpatrując powyższe zagadnienie, zespół zwiększony Głównej Komisji Arbitrażowej uznał za błędną wykładnię § 14 uchwały z dnia 21.VI.1950 r. stosowaną dotychczas przez komisje arbitrażowe (patrz: Orzecznictwo Arbitrażowe tom II-poz. 3).

Celem bowiem tego przepisu jest jedynie wyraźne wskazanie jednostkom gospodarki uspołecznionej, że przekazanie nieruchomości w trybie powołanego dekretu roz-

wiązuje stosunek najmu lokalu i tym samym pozbawia jednostkę wynajmującą prawa żądania czynszu. Przepis ten jednak nie może oznaczać, że jednostka ta została pozbawiona prawa żądania czynszu za okres, w którym stosunek najmu trwał. Taka bowiem wykładnia pozbawiłaby wynajmującego wpłat czynszowych, które przeznaczone są na pokrycie efektywnych kosztów utrzymania nieruchomości i świadczeń, do ponoszenia których był on zobowiązany (podatek od nieruchomości, amortyzacja itp.). Wykładnia taka godziłaby w zasadę rozrachunku gospodarczego, gdyż pozbawiłaby wynajmującego ekwiwalentu za własne świadczenia. Dlatego wykładnia taka jest nie do przyjęcia.

Za przyjętą w niniejszym orzeczeniu interpretacją przemawia również brzmienie pozostających w związku z § omawianej uchwały postanowień § 20 i 21 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2.VIII.1949 r. w sprawie przekazywania nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych.

W wypadkach bowiem, w których przekazanie nieruchomości następuje odpłatnie i połączone jest z obowiązkiem płacenia czynszu, wspomniane rozporządzenie normuje odmiennie wysokość tego czynszu i zasady jego obliczania, aniżeli czyni to uchwała Rady Ministrów z dnia 21.VI.1950 r.

Ponieważ te odmiennie zasady obliczania czynszu stosuje się również w wypadkach przekazania nieruchomości zawierających lokale użytkowe, przeto należy uznać, że § 14 ma jedynie na celu usunięcie ewentualnych wątpliwości, jakie co do zasięgu mocy obowiązującej mogła budzić późniejsza w czasie uchwała Rady Ministrów z dnia 21.VI.1950 r.

Punktem rozstrzygającym w czasie o zmianie charakteru stosunku istniejącego między stronami jest data sporządzenia protokołu zdawczo-odbiorczego. W dacie tej bowiem przekazany obiekt wyszedł z zarządu wynajmującego i znalazł się wśród składników majątkowych, nad którymi sprawuje zarząd jednostka przejmująca. Utrata praw zarządcy pozbawia przekazującego tytułu do pobierania czynszu najmu.

Do czasu jednak przekazania przekazujący miał ten tytuł i dlatego czynsz winien mu być zapłacony według stawek określonych w omawianej uchwale Rady Ministrów z dnia 21.VI.1950 r.

(Nr Rep. ZZ — 2/51)

Glossa

Umowa rachunku bieżącego w gospodarce socjalistycznej

(do orzeczenia Głównej Komisji Arbitrażowej Nr rep.III. 0—123/51)

W Nr. 3 „Przeglądu Ustawodawstwa Gospodarczego” (str. 108) zostało zamieszczone orzeczenie GKA, którego teza brzmi następująco: „Umowa rachunku bieżącego w stosunkach między państwowymi jednostkami gospodarczymi jest niedopuszczalna, chyba, że na zawarcie takiej umowy zezwoliły stronom właściwe władze”. Przez właściwe władze należy tu rozumieć — wg uzasadnienia — banki finansujące obie strony. Orzeczeniem tym GKA usunęła szereg nieporozumień, jakie ujawniały się zarówno w praktyce, jak i w dziedzinie publicystyki co do możliwości posługiwania się umową rachunku bieżącego w stosunkach pomiędzy jednostkami gospodarki socjalistycznej. Niewątpliwie występowały tu i ówdzie próby obchodzenia zarówno zakazu wzajemnego kredytowania się przedsiębiorstw, jak i przepisów o przedawnieniu wzgl. prekluzji przy pomocy dowodzenia, że stosunki między obu stronami opierały się na umowie rachunku bieżącego. Sprawa ta jednak ma zbyt doniosłe znaczenie dla obrotu gospodarczego, by można było poprzestać na zacytowanym orzeczeniu i uznać, że tym samym wszystko zostało wyjaśnione. Przeciwnie — orzeczenie i jego uzasadnienie jest w ten sposób zredagowane, że mimo swojej trafności w danej, konkretnej sytuacji, może być fałszywie interpretowane i prowadzić do takich wniosków, które zapewne nie pokrywają się z intencjami GKA. Dlatego wydaje się konieczne szersze omówienie zagadnienia umowy rachunku bieżącego, aby móc ocenić należyty sens przytoczonego orzeczenia

i dać praktyce gospodarczej właściwy pogląd na możliwości zastosowania umowy rachunku bieżącego.

I.

Instytucja prawna rachunku bieżącego wytworzyła się drogą zwyczaju na terenie bankowości bardzo dawno, bo jeszcze w epoce panowania feudalizmu. Jednak chwiejną początkowo jej treść i różnorodność postaci sprawiły, że kapitalistyczni kodyfikatorzy zajęli się nią stosunkowo bardzo późno i to w nielicznych tylko krajach. Na przykład we Francji i w krajach anglosaskich umowa rachunku bieżącego pozostaje nadal instytucją prawa zwyczajowego, precyzowaną w szczegółach przez orzecznictwo. Te kraje kapitalistyczne, które wprowadziły rachunek bieżący pod nazwą kontokorentu do kodeksów nie zdołały jednak pójść dalej, niż sformułowanie kilku ogólnikowych artykułów. W ślad za nimi poszedł przedwojenny ustawodawca polski, który w Kodeksie Handlowym zamieścił kilka artykułów (art. 533—541), wzorowanych dość ściśle na niemieckim Kodeksie Handlowym. Należy jednak zaznaczyć, że praktyka obrotu gospodarczego w krajach kapitalistycznych doprowadziła do ujednolicenia pojęcia kontokorentu, tak iż ustawodawstwo i orzecznictwo różnych krajów nie wykazuje poważniejszych odchyśleń co do ujęcia istoty tej umowy i jej skutków prawnych. Nie jest to dziwne, gdyż posiada ona charakter wybitnie organizacyjno-techniczny, stanowiąc instrument rozliczeń przede wszystkim, a także

w dużym stopniu — kredytu. We wszystkich systemach prawnych istota i swoistość jej dadzą się ująć w następujących elementach:

1) wierzytelności i świadczenia, będące przedmiotem umowy, a więc podlegające zarachowaniu na rachunek bieżący, muszą być pieniężne,

2) umowa musi obejmować wierzytelności i świadczenia wzajemne obu stron, a więc nie będzie umową rachunku bieżącego taka umowa, która wyznacza jednej stronie tylko rolę wierzyciela, a drugiej — tylko rolę dłużnika,

3) zapisaniu na rachunek podlegają tylko wierzytelności ściśle ustalone i bezwarunkowe oraz wymagalne, czyli odpowiadające warunkom kompensaty;

4) od momentu ustalonego umową określone wierzytelności i świadczenia podlegają zapisaniu na rachunek automatycznie, tj. bez zawiadomienia drugiej strony, a skutek takiego zapisania jest ten, że strony nie mogą tymi wierzytelnościami rozporządzać ani oddzielnie ich dochodzić (tym samym nie biegnie w stosunku do nich przedawnienie);

5) ustalana drogą potrącenia wzajemnych wierzytelności w umówionych terminach nadwyżka (saldo) stanowi samoistny tytuł prawny z chwilą uznania (wyrażnego lub milczącego) rozliczenia przez drugą stronę i jest płatna natychmiast, o ile nie umówiono się, że ma ona przejść na następny okres rozliczeniowy.

Tym, co umowę rachunku bieżącego zasadniczo różni od wszelkich innych czynności prawnych, jest fakt transformacji wierzytelności, które z chwilą wpisania na rachunek tracą swój dotychczasowy charakter prawny i stają się właściwie tylko elementem rachunkowym. Rachunek bieżący porównywany bywa do tygła, do którego wrzucane poszczególne wierzytelności stapiają się w jedną masę, tworząc w pewnym momencie nową jakość — nową wierzytelność — saldo rachunku. Teorie burżuazyjne nie są zgodne co do natury prawnej tej transformacji, uważa się ją bowiem bądź za nowację (na stanowisku tej teorii opiera się konstrukcja umowy rachunku bieżącego w polskim Kodeksie Handlowym), bądź za wynik sukcesywnych kompensat. W każdym razie — z uwagi właśnie na ten szczególny efekt — orzecznictwo odrzuca w zasadzie możliwość domniemywania się istnienia umowy rachunku bieżącego. Istnieją bowiem rodzaje umów, które zewnętrznie przypominają kontokorrent, ale nim nie są: nazywa się je rachunkiem otwartym (w niem. *offene Rechnung*, który charakteryzuje się tym, że przynajmniej jedna ze stron zastrzega sobie prawo dysponowania wierzytelnościami wpisanymi na rachunek, a sens jej zobowiązania polega tylko na tym, że rezygnuje z prawa dochodzenia swojej wierzytelności w stosunku do drugiej strony aż do czasu zamknięcia rachunku i wyprowadzenia salda.

Umowa rachunku bieżącego uzyskała w krajach kapitalistycznych ogromne znaczenie dzięki temu, że jej mechanizm spełnia dwojaką funkcję: po pierwsze stanowi ona wyższy, doskonalszy stopień kompensaty wzajemnych wierzytelności w stosunkach pomiędzy przedsiębiorstwami pozostającymi w stałych stosunkach handlowych, a więc upraszcza i ułatwia technikę rozliczeń, po drugie stanowi instrument kredytu krótkoterminowego, dobrze zabezpieczonego samą konstrukcją umowy. W bankowości kapitalistycznej stanowi ona z reguły podstawę stosunków z klientelą, bez względu na to, czy chodzi o kredyt, depozyt nieprawidłowy lub tzw. umowę żyrową. Jednak bardzo często posługują się nią przedsiębiorstwa, pozostające w stałych stosunkach handlowych ze sobą.

II.

Kodeks Cywilny RSFSR z r. 1922 nie objął umowy rachunku bieżącego. Jednak socjalistyczny obrót gospodarczy posługiwał się tym typem umowy, nabierała ona coraz większego znaczenia, co skłoniło ustawodawcę do jej uregulowania. Umowa kontokorentowa była przedmiotem specjalnej uchwały CKW i Rady Komisarzy Ludowych ZSRR z 23.7.1930 r., która zachowując zasadnicze elementy tej instytucji prawnej opatrzyła ją jednak szeregiem postanowień odpowiadających wymaganiom dyscypliny finansowej i systemu rozliczeń w socjalistycznej gospodarce planowej. Ustawodawcy chodziło przede wszystkim o ukształtowanie jej jako instrumentu rozliczeń z pozbawieniem możliwości posługiwania się nią w obrocie jako

formą kredytu. Zakaz wzajemnego kredytowania się przedsiębiorstw był przed wspomnianą uchwałą często obchodzony właśnie przy pomocy umowy kontokorentowej. W związku z tym uchwała wprowadza krótkie terminy zamykania rachunków i regulowania salda: musi ono następować co najmniej dwa razy w miesiącu (wyjątkowo w budownictwie raz na miesiąc), przy czym banki udzielając zezwolenia na zawarcie umowy skracają zazwyczaj okresy rozliczeń do odstępów jednodniowych. Jeżeli saldo nie przewyższa kwoty jednego tysiąca rubli, przenosi się je do nowego okresu, zaś wyższe saldo podlega przelaniu na rachunek wierzyciela w trybie, przewidzianym dla inkasa bankowego.

Na zawarcie umowy rachunku bieżącego, czyli na tak zwane potocznie w Związku Radzieckim „okresowe rozliczenia per saldo” wymagana jest zgoda banku finansującego obroty danych przedsiębiorstw. Brak zgody banku powoduje nieważność umowy. Niedotrzymywanie terminów rozliczeń powoduje cofnięcie zgody banku, a tym samym rozwiązanie umowy. Bank ocenia według własnego uznania w każdym konkretnym przypadku, czy ten system rozliczeń może być zastosowany.

Poza tymi szczególnymi przepisami konstrukcja umowy rachunku bieżącego w przepisach wspomnianej uchwały zawiera wszystkie wyliczone w poprzednim rozdziale elementy. Według doktryny radzieckiej zaakceptowanie salda wyraźne lub milczące umarza wszystkie wierzytelności wpisane na rachunek, tworząc równocześnie nową, samoistną wierzytelność — roszczenie o zapłatę salda. Sama umowa może być zawarta oddzielnie albo też może być zamieszczona w tekście umowy o dostawy, roboty czy usługi.*)

Autorzy radzieccy podkreślają, że korzyści, jakie przynosi posługiwanie się umową kontokorentową, mają ten sam ciężar gatunkowy, co wszelkie formy rozliczeń przez kompensatę wzajemnych wierzytelności. Należą tu zwłaszcza: a) zmniejszenie zapotrzebowania na środki pieniężne, b) zmniejszenie obiegu środków i rozliczeń, c) znaczne zaoszczędzenie pracy banków — a częściowo też przedsiębiorstw (w działach finansowych) przez zredukowanie operacji inkasowych i księgowych oraz uproszczenie metody kontroli obrotu płatniczego. Co do tego ostatniego punktu należy zauważyć, że rozliczenia okresowe nie podważają bynajmniej możliwości dokonywania efektywnej kontroli bankowej — jakby się na pozór wydawało — lecz wymagają tylko odpowiedniej zmiany form i metod kontroli. Przede wszystkim bank udzielił zgody na okresowe rozliczanie tylko tym jednostkom finansowym, które prowadzą dobrze gospodarkę finansową i nie naruszają zasad dyscypliny płatniczej i tylko wtedy, gdy natura wzajemnych świadczeń pieniężnych pozwala na zastosowanie tego typu rozliczeń. Stąd w umowie określa się ściśle, jakie wierzytelności i świadczenia mają być objęte rachunkiem bieżącym. Ponieważ okresowe rozliczenia dają szereg korzyści, banki radzieckie nie tylko udzielają zgody na zawarcie umowy rachunku bieżącego, lecz często same występują z inicjatywą zawarcia takiej umowy przez jednostki finansowane.**)

Umowy rachunku bieżącego regulują w Związku Radzieckim rozliczenia międzybankowe i rozliczenia między przedsiębiorstwami pozostającymi z sobą w stałych stosunkach. Natomiast w r. 1931 wydany został zakaz posługiwania się przez Bank Państwa kontokorentem przy finansowaniu środków obrotowych przedsiębiorstw w związku z ujawnionymi błędami polityki kredytowej władz tego banku i nadmiernym zadłużeniem przedsiębiorstw. Miejsce umowy tej zajęła umowa rachunku rozliczeniowego, będąca kombinacją umowy depozytu nieprawidłowego i zlecenia.

W konkluzji stwierdzić należy, że umowa rachunku bieżącego ma szerokie zastosowanie w gospodarce socjalistycznej, jednak mimo zbieżności formy z kapitalistyczną instytucją kontokorentu, posiada odmienną treść, polegającą na wyznaczeniu jej funkcji wyłącznie rozliczeniowej a pozbawienie funkcji kredytowej. Wprawdzie

*) Por.: *Sowietskoeje graždanskoje pravo*. Tom II pod redakcją prof. S. N. Bratusia. Moskwa — Gosjurisdat 1951 str. 222 i nast.

**) Por.: *Dienieżnoje obraszczenie i kredit* SSSR, Moskwa — Gosfiniadat 1947 — str. 274 i nast.

i tu występuje element odroczenia płatności, jednak zasadniczy akcent spoczywa na uproszczeniu trybu rozliczeń i udoskonaleniu obrotu bezgotówkowego.

III.

Na powyższym tle należy ocenić orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej jako zasadniczo trafne, lecz utrzymane w tonie zbytnej rezerwy.

Zamiast zwrotu negatywnego bardziej właściwe byłoby może ujęcie pozytywne o takiej np. treści:

„Umowa rachunku bieżącego w stosunkach między państwowymi jednostkami gospodarczymi jest dopuszczalna, o ile na jej zawarcie udzielili zezwolenia właściwe banki“.

Należy poza tym zauważyć, że przepisy Uchwały Nr 877 Prezydium Rządu z dnia 12.XII.1951 r. w sprawie rozliczeń za dostawy, roboty i usługi między jednostkami gospodarki uspołecznionej nie tylko nie wykluczają okresowych rozliczeń, lecz przewidują je, chociaż nie regulują. Do kompetencji Narodowego Banku Polskiego należy określenie, które jednostki, przy jakich dostawach, robotach i usługach oraz pod jakimi warunkami będą mogły uzyskać zezwolenie na okresowe rozliczenia pod postacią umowy rachunku bieżącego.

Niezależnie od przepisów Narodowego Banku Polskiego umowa rachunku bieżącego powinna być uregulowana ustawowo, gdyby cały Kodeks Handlowy miał być uchylony z chwilą wejścia w życie przyszłego Kodeksu Cywilnego Polski Ludowej. Fakt, że w projekcie tego Kodeksu, w jego obecnej przynajmniej redakcji, ten typ umowy został całkowicie pominięty, należy uznać chyba za skutek nieporozumienia, zwłaszcza, gdy równocześnie tenże projekt normuje w kilku artykułach umowę rachunku bankowego o znacznie węższej tematyce, gdyż dotyczącej tylko bankowego rachunku rozliczeniowego (operacyjnego). Argument, że kontokorrent nie ma zastosowania w obrocie socjalistycznym (zdanie takie było wypowiedziane w naszej publicystyce) jest — jak wykazaliśmy — całkowicie błędny. Mógłby być wysunięty argument że wprowadzenie okresowych rozliczeń jest w naszej gospodarce jeszcze przedwczesne ze względu na to, że przedsiębiorstwa przyswajają sobie dopiero zasady rozliczeń akceptowych, będących podstawową formą. Na ten temat musiałyby się wypowiedzieć banki, ale nawet gdyby ten argument miał być trafny, nie umniejszałby konieczności kodyfikacyjnego ujęcia umowy rachunku bieżącego.

Dr Stefan Buczkowski.

PRZEGLĄD WYDAWNICTW

Książki

G. A. Aksienienok. Prawo własności ziemi w ZSRR. Tłumaczyła i opracowała A. Gruchałowa. Biblioteka Budownictwa Socjalizmu t. VI. Wyd. Polskie Wydawnictwa Gospodarcze.

Projekt Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej przewiduje w art. 12, że Państwo uznaje i ochrania, na podstawie obowiązujących ustaw, indywidualną własność i prawo dziedziczenia ziemi, budynków i innych środków produkcji chłopów, rzemieślników i chałupników. Takie postawienie sprawy przez państwa demokracji ludowej uzasadnione zostało przez G. M. Dymitrowa na V Zjeździe Bułgarskiej Partii Komunistycznej w następujących słowach: „Jeżeli w moim referacie powiedziałem, że w obecnych naszych warunkach przy rozwoju spółdzielczych gospodarstw produkcyjnych nie uważamy nacjonalizacji za nieodzowny warunek, nie należy w żadnym wypadku wyciągać z tego wniosku, jakoby było możliwe w ogóle budowanie i realizowanie socjalizmu bez nacjonalizacji ziemi. My uważamy, że przez stopniowe wciąganie biedoty wiejskiej i średniaków do spółdzielni produkcyjnych, przez powiększenie ilości stacji maszynowo-tractorowych, przez zakaz oddawania ziemi w dzierżawę, przez ograniczenie i zakazywanie dokonywania aktów kupna — sprzedaży ziemi, stworzymy warunki, w których zagadnienie nacjonalizacji ziemi będzie mogło być praktycznie rozwiązane, przy czym cała ziemia będzie oddana pracującemu chłopstwu do wiecznego użytkowania. Tym sposobem, pracujący chłop, który są niewolnikami swojego niedużego kawałka ziemi, będą mogli szeroko korzystać z plodów ziemi, których ilość będzie wzrastać dzięki modernizacji i mechanizacji dużych spółdzielczych gospodarstw rolnych“.

W odmiennych warunkach historycznych, po zwycięstwie rewolucji październikowej, nacjonalizacja ziemi została przeprowadzona natychmiast w Związku Radzieckim. Już od pierwszej chwili ustanowienia władzy radzieckiej tylko Państwo, jako wyłączny właściciel uprawnione było do określania przeznaczenia ziemi i do ustalania, obowiązujących w całym państwie, zasad posiadania i użytkowania ziemi. Skoncentrowanie ziemi w rękach Państwa zapewniło organizację gospodarki na podstawie określonego planu, a tym samym stworzyło zasadniczą przesłankę budownictwa socjalistycznego. Przeprowadzenie nacjonalizacji ziemi również w Związku Radzieckim nie wiązało się z natychmiastowym wyrugowaniem drobnokapitalistycznej gospodarki na wsi. Likwidacja gospodarki drobnoprodukcyjnej na wsi przeprowadzona została ostatecznie dopiero w roku 1930, kiedy wprowadzono zakaz dzierżawy ziemi i wzbronione zostało posługiwanie się pracą najemną w indywidualnych gospodarstwach chłopskich. Przeciwno kułakom, którzy drogą aktów terrorystycznych i przez sabotaż usiłowali przeszkodzić kolektywizacji, okręgowe komitety de-

legatów pracujących mogły stosować środki represji, aż do wysiedlenia poza granice okręgu. Podmiotem prawa własności ziemi jest Związek Socjalistycznych Republik Rad, który sprawuje nadzór i kontrolę nad tym, aby wydawane przez najwyższe organa władzy republik związkowych prawa i uchwały dotyczące stosunków ziemskich były zgodne z prawami i uchwałami najwyższych organów władzy i administracji ZSRR.

Zdaniem G. A. Aksienienoka w Związku Radzieckim ziemia jest całkowicie wyłączona z obrotu. Autor przyznaje jednak, że w nowszej nauce radzieckiej reprezentowany jest i odmienny pogląd. Tak np. prof. Dozorcow twierdzi, że „niezbylwalność określonych przedmiotów własności państwowej (ziemia, bogactwa naturalne, woda i inne) nie świadczy o tym, jakoby wyłączone one były z obrotu... wystarczy wskazać, że nawet ziemia (i inne obiekty tej kategorii) są przedmiotami nie tylko administracyjno-prawnego regulowania w obrocie ekonomicznym, ale również i transakcji cywilno prawnych (dzierżawa ziemi, umowy o zabudowanie)“. Zdaniem G. A. Aksienienoka ziemia nie może stanowić przedmiotu obrotu w żadnym przypadku, jednak z dalszych stron książki okazuje się, że pogląd prof. Dozorcowy znajduje oparcie w cytowanych przepisach. Tak więc stwierdza się, że „z przeniesieniem prawa własności domu mieszkalnego drogą umowy kupna sprzedaży lub drogą najmu na nowego właściciela lub inną osobę, prawa i zobowiązania związane z parcelą przechodzą na wynajmującego dom. (str. 145). Zgodnie z Instrukcją LKGK RSFR z dnia 9 marca 1938 roku organa gospodarki komunalnej rad miejskich mają prawo przekazywania miejskich gruntów rolnych do bezpłatnego terminowego użytkowania poszczególnym instytucjom, przedsiębiorstwom i organizacjom społecznym oraz poszczególnym obywatelom na indywidualne ogrodnictwo. Dokonuje się to bezpośrednio na podstawie aktu nadania lub umowy (str. 149). W skład gruntów miejskich wchodzi, oprócz ziem wykorzystywanych na cele rolnicze, również torfowiska, kamieniołomy i inne tereny, na których znajdują się tak zwane kopaliny pospolite o znaczeniu miejscowym (piasek, glina itp.) oraz zbiorniki wodne, położone w granicach miasta (strumyki, niewielkie jeziora, stawy itp.).). Formy w jakich ma być prowadzona eksploatacja torfowisk oraz innych kopaliny pospolitych, znajdujących się na terenie miast, ustalane są przez rady miejskie, a sama eksploatacja odbywa się na podstawie umów, zawieranych przez wydziały komunalne z organizacjami państwowymi, społecznymi i spółdzielczymi instytucjami i przedsiębiorstwami (str. 150).

Na podstawie obowiązującego ustawodawstwa autor dochodzi do wniosku, że jest rzeczą celową ustalenie na-

stępującego podziału jedyne go państwowego funduszu ziemi:

a) ziemię rolne przekazywane do użytkowania sowchozom, gospodarstwom pomocniczym, kolchozom i innym użytkownikom ziemi wykorzystującym ziemię dla celów rolniczych. Należą tu też ziemię przeznaczone zgodnie z państwowym planem przydziałów do prowadzenia gospodarki rolnej dla różnych użytkowników ziemi;

b) ziemię przeznaczoną na cele specjalne, przekazywane organizacjom państwowym i społecznym, instytucjom na potrzeby obrony, transportu, eksploatacji górniczej, urządzeń kulturalnych i innych celów specjalnych;

c) ziemię miejskie, które znajdują się w granicach miast, z wyłączeniem ziemi przeznaczonej na cele specjalne, oraz ziem oddanych kolchozom do bezterminowego użytkowania na mocy aktów państwowych, które przekazane zostały pod zarządek miejskich rad delegatów pracujących i komitetów wykonawczych, a które znajdują się w użytkowaniu organizacji państwowych, społecznych i spółdzielczych instytucji i przedsiębiorstw oraz poszczególnych obywateli;

d) ziemię, na których znajdują się lasy i wody i które są użytkowane przez organizacje państwowe, społeczne i spółdzielcze, instytucje oraz przedsiębiorstwa, jak również przez poszczególnych obywateli, a także tereny przeznaczone na załesienie i urządzenie zbiorników wody oraz służące obsłudze do tych celów;

e) ziemię rezerwy państwowej, które nie są w niczym użytkowaniu, a które znajdują się pod zarządkiem i w dyspozycji związkowych, republikańskich, spółdzielczych i miejscowych organów administracji państwowej.

Podział powyższy związany jest z celowym przeznaczeniem ziemi. Cel, na który ziemia jest przeznaczona, decyduje o tym, komu ma być przekazana do użytkowania. Każdy użytkownik, który otrzymuje ziemię od państwa jako właściciela, zaciąga wobec niego (państwa) określone zobowiązania, zmierzające do tego, aby oddana użytkownikowi ziemia wykorzystywana była przez niego dla z góry wyznaczonych celów i to w sposób najbardziej właściwy. Tak więc każdy kolchoz zgodnie z art. 8 Konst. Stalinowskiej i art. 2 wzorcowego statutu artelu rolnego otrzymuje ziemię do bezterminowego użytkowania tj. na wieczne czasy. Ziemia oddawana jest kolchozom bezpłatnie i z tytułu otrzymanego prawa użytkowania ziemi kolchozy nie ponoszą żadnych świadczeń na rzecz państwa. Rejonowy Komitet Wykonawczy rady delegatów pracujących wydaje kolchozom akt bezterminowego użytkowania ziemi, w którym ustalone zostają obszar i dokładne granice przydzielonego terenu, który znajdować się będzie w użytkowaniu kolchozu. Podobny tryb przekazywania ziemi przewidziany został w Polsce na podstawie uchwały RM z dnia 10.II.1951 r. w sprawie przekazywania rolniczym spółdzielniom produkcyjnym nieruchomości rolnych stanowiących własność Państwa (Dz. Ust. Nr 10, poz. 77). O przekazaniu nieruchomości orzeka prezydium wojewódzkiej rady narodowej. Przekazanie następuje nieodpłatnie w zarządek i użytkowanie. Jedynie przynależności i zasiewy przekazane zostają na własność za cenę i na warunkach określonych w decyzji.

Ziemię przeznaczoną na cele rolnicze nie mogą być użytkowane na inne cele bez zgody rządu ZSRR. Wyjątkowo dopuszcza się wydobywanie tzw. kopalin pospolitych (piasek, glina, kamień, żwir itd.), ale wyłącznie na własne potrzeby gospodarcze użytkownika. Obszar ziemi rolnej pozostawionej w użytkowaniu indywidualnym ograniczony jest w okręgach sadowo-ogrodniczych i uprawy buraka cukrowego do $\frac{1}{2}$ ha, we wszystkich pozostałych okręgach do 1 ha, zaś działkę przyzagrodową będącą w użytkowa-

niu indywidualnego gosp. chłopskiego, zaliczając też ziemię zajęta pod budowlę, ograniczono w rejonach nadwadianych do $\frac{1}{10}$ ha, zaś we wszystkich innych rejonach do $\frac{1}{5}$ ha.

Obszar ziemi zajmowany przez robotników i urzędników zamieszkujących na wsi ustalony został na 0,15 ha, a dla specjalistów gospodarki rolnej (agronomów, zootechników, weterynarzy jak również nauczycieli wiejskich) na 0,25 ha, włączając w to tereny zajęte pod zabudowanie. Jeżeli chodzi o ziemię przeznaczoną na cele specjalne dozwolone jest wydzielanie z nich do indywidualnego użytkowania „działek służbowych” o obszarze najwyżej 0,15 ha (łąk na potrzeby bydła 1 ha). Działki przekazywane są nie na podstawie nadania, ale na mocy zarządzenia odpowiedniego naczelnika, nie do bezterminowego użytkowania, ale czasowo do chwili powstania zapotrzebowania na cele przedsiębiorstwa. Posiadacz działki służbowej nie ma prawa stawiać na niej budynków, budować studni. Z chwilą rozwiązania stosunku służbowego działka podlega zwrotowi instytucji, która ją przydzieliła.

Inny charakter posiadają działki przydzielone robotnikom i urzędnikom na ogrodnictwo. Działki takie przydzielają zarządy miejskie i gminne komitety wykonawcze. Parcele takie oddawane są do bezterminowego użytkowania, jednak pod warunkiem, że osoba która otrzymała działkę przez 5 lat po otrzymaniu przydziału będzie pracowała w przedsiębiorstwie (organizacji, instytucji). Pracownicy, którzy przeprowadzają się na stały pobyt do innej miejscowości tracą prawo do korzystania z działki, a dokonane przez nich nakłady zwracane są im przez nowych użytkowników działek w wysokości określonej przez miejskie (gminne) komitety wykonawcze w porozumieniu z organizacjami zawodowymi.

Budowa nowych miast i osiedli oraz przebudowa starych prowadzone być mogą tylko na podstawie projektów planów tych miejscowości. Wszystkie ziemię miejskie, w tej liczbie przeznaczone na zabudowę mogą być albo wykorzystane bezpośrednio przez lokalne organa gospodarki miejskiej, albo też przekazywane instytucjom państwowym, przedsiębiorstwom oraz organizacjom społecznym i spółdzielczym, jak również poszczególnym obywatelom, względnie mogą znajdować się w bezpłatnym użytkowaniu spółdzielni.

Miejskie komitety wykonawcze posiadają nie tylko prawo przydzielania działek, ale również w określonych warunkach prawo odbierania terenów od użytkowników, jeżeli są niezbędne do wykorzystania dla innych ważniejszych celów, przewidzianych generalnym planem zabudowy miasta (rozszerzenie ulic, budowa placów, skwerów, wzniesienie nowych budowli itp.). W razie odebrania terenu instytucji spółdzielczej lub obywatelom należy wyrównać im poniesione straty. Za straty uważa się: a) wartość budynków i innych urządzeń znajdujących się na odbieranym terenie lub koszt przeniesienia ich i ustawienia na innym miejscu, b) niewykorzystane nakłady poniesione przy obróbce odbieranych terenów c) wydatki na odbudowę nieruchomości uszkodzonych w związku z odebraniem terenu.

Parcele oddane zostają do użytkowania bezpłatnie, jednak za tereny oddane do bezpłatnego użytkowania pobierana jest renta ziemiska na podstawie i w trybie uregulowanym przez przepisy.

Prawo bezterminowego użytkowania parcel jest związane z prawem własności budynków, znajdujących się na parcelach pod zabudowę i z chwilą utraty własności budynków wygasa. W razie sprzedaży budynku prawo użytkowania gruntu przechodzi wraz z budynkiem na nabywcę.

J. M.

Wydawca POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE. Przedsiębiorstwo Państwowe
Warszawa, ul. Poznańska 15, tel. 7-39-45

Redaguje: Komitet Redakcyjny — Buczkowski Stefan, Hermelin Aleksander, Mayzel Jerzy,
Mizera Stefan (red. nac.).

Adres Redakcji: Warszawa, ul. Frascati 4 m. 2, telefon 8-12-19 (od 16 do 9)

Prenumerata i kolportaż: PPK „Ruch” Warszawa, ul. Srebrna 12, tel. 8-71-80. Konto PKO I-14396
Warunki prenumeraty: rocznie 48 zł, półrocznie 24 zł, kwartalnie 12 zł. Cena egz. 4 zł.

Zamówienie PWG TC/P/C—149/52 z dn. 27.3.52. Podpisano do druku 11.4.52. Druk ukończono 17.4.52
Nakład 7.245 + 55 egz. Papier druk. szt. kl. VII/AO/60 gr. Obj. 40 str.

Zam. 1033. Zakł. Graf. i Wydawn. Dom Słowa Polskiego, Warszawa, pl. Kazimierza Wielkiego. 3-B-16890